

2/139

SODUR

XX AASTAKÄIK • 21.12.38. • NR. 50-52

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 50-52 — 1938.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
Paljude väeosade ja -asutiste 20. aastapäeva puhul	1255	A propos du 20-me anniversaire de plusieurs unités et établissements . . .	1255
2. Diviisi juhatus ja staap 20-aastane	1256	20-me anniversaire du commandement et de l'état-major de la 2-me Division	1256
20. aastapäev 7. Jalaväerügemendis . .	1261	20-me anniversaire du 7-me Régiment d'infanterie	1261
Kalevi Üksik Jalaväepataljon 20-aastane	1280	20-me anniversaire du Bataillon d'infanterie autonome de Kalev	1280
20. aastapäev Scouts Üksikus Jalaväepataljonis	1286	20-me anniversaire du Bataillon d'infanterie autonome de Scouts	1286
20. aastapäev 8. Üksikus Jalaväepataljonis	1289	20-me anniversaire du 8-me Bataillon d'infanterie autonome	1289
Kuperjanovi Partisanide Pataljon 23.12.18. kuni 23.12.38	1296	Le Bataillon de partisans de Kuperjanov. 23 déc. 1918 — 23 déc. 1938	1296
20. aastapäev Sakala Partisanide Pataljonis	1302	20-me anniversaire du Bataillon de partisans de Sakala	1302
2. Suurtükiväegrupp 20-aastane	1311	20-me anniversaire du 2-me Groupe d'artillerie	1311
TAKTIKA ALALT:		TACTIQUE:	
— Taktikaline ülesanne nr. 6. Pataljon kallaletungil metsas	1315	— Problème tactique No 6. Le bataillon en offensive dans les bois	1315
Mis on moto-mehhaniseeritud üksus? . .	1317	Qu'est-ce qu'une unité motorisée et mécanisée?	1317
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— F. J.: Kaasaja ratsaväe ettevalmistamine sõjaks	1319	— F. J.: Préparation de la cavalerie contemporaine pour la guerre	1319
— Poola: „Przeglad Piechoty“ — juuni-juuli 1938	1321	— Pologne: „Przeglad Piechoty“, juin-juillet 1938	1321
— Prantsusmaa: „Revue d'Artillerie“ — mai 1938	1323	— France: „Revue d'artillerie“, mai 1938	1323
— Uuemad kirjandust	1324	— Publications récentes	1324
Vabadussõja veteraan jutustab	1327	Récit d'un vétéran de la Guerre d'indépendance	1327
Juriidilisi küsimusi	1331	Questions juridiques	1331
Male.		Echecs.	

Kaanepilt: Täägid olid ja on valvel kodumaa kaitseks.

Vastutavtoimetaja major **Alfred Luts.**

Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk.**

Telefon nr. 477-20/163.

Kodune tel. nr. 477-20/13-22.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.

Tegevtoimetaja kõnetunnid iga päev k. 0800—1200.

Talitus avat. iga päev kella 0800—1500 ja laupäeviti 0800—1300.

Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsi- kirju alal ei hoita.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.

Poolaastas — kr. 3.00.

Veerandaastas — kr. 1.50.

Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülj — kr. 40.

Tekstis — kr. 60.

Paljude väeosade ja -asutiste 20. aastapäeva puhul.

Detsember 1918. Lähenevas on jõulupühad. Tavalise röömsa ja pühade-eelse üleva meeleolu asemel aga peegeldub kõigi silmis sügav tõsidus, mure ja isegi kartus, sest lähenevad „rahupühad“ on kujunemas otse vastupidisteks selle sõna mõistele: vaenuvanker on veeremas üle kodumaa ja röömsate jõuluhelide asemel levib nüüd relvade mürin ja sõjamõll. Asjasaavutatud vabadust ähvardab lämmatada vaenlane, kes on tunginud juba nii kaugele üle riigipiiride, et tema tõkestamiseks paljudel ei näi olevat enam mingit lootustki.

Kuid selles lootusetus olukorras leidub siiski neid, kelles ei ole veel raugenud esiisade vapper vaim ja võidutahe. Need mehed eesotsas valitsuse juhi K. Päts'uga otsustavad võidelda lõpuni. Relvastatud jõudude kõrgem juhtimine korraldatakse ümber otsustarbekamaks. Luuakse Ülemjuhataja Instituut ning antakse sõjategevuse üldine juhtimine juba sel ajal kõikide poolt tunnustamist leidnud polkovnik J. Laidoner'i kindlatesse kätte.

2. Diviisi juhatuse loomisega vastmääratud Ülemjuhataja veelgi parandab relvastatud jõudude kõrgema juhtimise organisatsiooni vastavust olukorra nõuetele. Rindel teotsevate osade kõvendamiseks aga hakatakse koondama tublisid ja ustavaid mehi nn. l õ õ g i ü k s u s t e s s e. Tekib suuremalt osalt vabatahtlikul alusel terve rida lahinguüksusi, milledest hiljem on võrsunud paljud meie vabadussõjaaegsed kangelaslikud väeosad.

Nii on võrsunud 7. Jalaväerügement Järvamaa Kaitsepataljonist; Kalevi Üksik Jalaväepataljon — Kalevlaste Malevast; Scouts Üksik Jalaväepataljon — Skautide väeüksusest; 8. Üksik Jalaväepataljon — Tallinna ja Tartu Kaitsepataljonidest; Kuperjanovi Partisanide Pataljon — Tartumaa Kaitsepataljonist ja Sakala Partisanide Pataljon — Viljandi Kaitsepataljonist.

Samadel rasketel detsembrikuu 1918. a. päevadel asutati ka suurtükiväosi, milledest Väljapatarei nr. 17 rindelesõidu päev tähistab nüüdse 2. Suurtükiväegrupi aastapäeva.

„Sõduri“ toimetus soovib õnne kõigile juubilaridele nende 20. aastapäeva puhul, märkides sel puhul heameelega oma järgnevatel lehekülgedel mõningaid meeldetuletusi juubilaride asutamisajastust, kuulsusrikastest lahingutest Vabadussõjas ja üldse möödunud 20 aasta tööst ja tegevusest, tänades ühtlasi kõiki, kes oma kaastöoga seda üritust on toetanud.

2. Diviisi juhatus ja staap 20-aastane

(24. 12. 18. — 24. 12. 38.)

24. detsembril s. a. möödub 20 aastat päevast, millal Vabadussõjas Lõuna-Eesti kaitse korraldamiseks kutsuti ellu 2. Diviisi Juhatus ja moodustati 2. Diviisi.

2. Diviisi loomine ajal, kus vastane oli vallutanud Narva, Rakvere, Tapa, Tartu, Võru ja Valga, oli esimesi kajastusi sellest murrangust sõjajõudude juhtimise ja organiseerimise alal, mille tõi kaasa Ülemjuhataja ametisse kutsumine 23. 12. 18. Rahvaväe elukutsumisel 21. 11. 18. selle organisatsioon piirdus ühe diviisiga, juhtimiskeskusega Tallinnas. See organisatsioon ei rahuldanud sõjaaja nõudeid. Kui pärast vaenlase esimest kallaletungi Narvale 22. nov. oli selgunud sõjaohu idast, kerkis esile kaitse organiseerimise küsimus Virurindel, mistõttu diviisiülema 28. nov. sõitis Narva, asudes seega tegelikult juhtima Virurinnet. Varsti järgnes diviisiülemale rindele ka diviisi staap.

Diviisi juhatuse asumisega Virurindele osutus seisukord Lõunarindel vägede juhtimise alal võrdlemisi abituks: puudus üldine kõrgem juhtiv organ, kes oleks kandnud vastutust kaitse organiseerimise eest kogu rindel. Polkovnik J. U n t, kes formeeris Tartu väeosa, ei suutnud formeerimisega seoses olevate tööde rohkuse tõttu rinde üldise juhtimise alal teha midagi. Sidepidamine diviisiülemlaga muutus aga raskeks.

Niisuguse, juhtimise alal äärmiselt ebasoodse olukorra parandamiseks moodustati Lõunarindel 8. detsembril I Brigaadi Juhatus polkovnik E. Limberg'iga eesotsas. Brigaadi staabi ülemaks määrati kapten K. Rotschild. Brigaadi staap asus Keeni mõisa.

Valga langemisega ja vaenlase lähenedamisega Tartule ja Viljandile oli sõjategevus kandumas ka Viljandi- ning Pärnumaale. See asjaolu laiendas tunduvalt Lõunarinnet.

19. detsembril anti ka kõik Viljandi- ja Pärnumaal asuvad väeosad polkovnik Limberg'i käsutusse, kes sai nende kohta diviisiülema volitused. Seega oli loodud kogu Lõuna-Eestis üks kõrgem võim, kes võitluseks maale sissetunginud vastasega võis käsutada kõiki siin asuvaid sõjalisi jõude.

Kui Tartu 21. detsembril 1918 enamlaste kätte langes ja vastane Lõuna-Eestis hakkas arendama tegevust Valga kaudu Viljandi peale ja Ruhja kaudu Pärnu peale, põhjustas see väga äreva ning kindluseta meeoleolu Viljandis formeeritavais rahvaväe osades. Rinde juhtimise tsentraliseerimiseks ja kindla korra jaluseadmiseks Sõjavägede Ülemjuhataja polkovnik J. Laidoner, kes isiklikult osa võttis jõululaupäeva õhtul Viljandi raekojas asetleidnud nõupidamisest, määras veel samal päeval polkovnik E. Limberg'i asemele Lõunarinde juhatajaks polkovnik V. Puskar'i, vahenditu alluvusega Sõjavägede Ülemjuhatajale. I Brigaad nimetati ümber 2. Diviisiks ja brigaadi staabist moodustati diviisi staap, staabiülema kapten K. Rotschild'iga eesotsas.

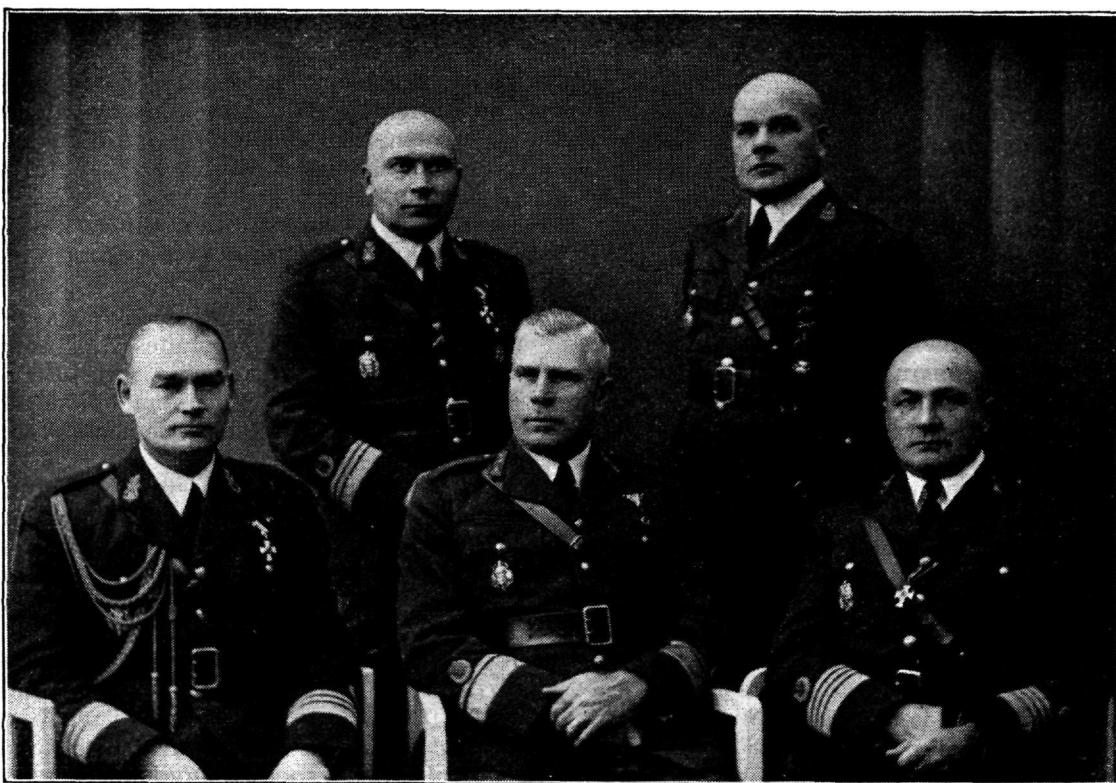
*

Polkovnik V. Puskar asus diviisiülema ametikohale 25. detsembril. Peale diviisi staabi ülemaks nimetatud kapt. K. Rotschildi määrati brigaadi juhatusse kuulunud ohvitserid ja ametnikud diviisis ajutiselt ametikohtadele järgmiselt:*)

- 1) diviisi staabi vanemaks adjutandiks — kapten E. Johanson,
- 2) inspektori-jaoskonna adjutandiks — altn. L. Tint,

*) Päevakäsk 2. Diviisile nr. 4 — 1918. a. (hiljem osaliselt muudetud).

2. Diviisi ülem oma lähemate abilistega diviisi juhatusest dets. 1938.

Vasakult: I rida — koltn. J. Lukas VR I/3, kindralmajor J. Kruus VR II/3, san.-kolonel H. Silbermann VR I/2; II rida — koltn E. Melts VR I/3, kol. K. Mutso.

- 3) inspektori-jaoskonna asjaajajaks — ametn. Tedder,
- 4) diviisi komandandiks — ltn. M. Tang,
- 5) käskudetäitjaks ohvitseriks — lipnik H. Saebelmann,
- 6) diviisi intendandiks — ltn. A. Rooth,
- 7) diviisi intendant. asjaajajaks — ametnik A. Reimann.

29. detsembril täienes diviisi juhatuse koosseis arst H. Silbermann'iga, määratuna diviisi vanemaks arstiks, ja 4. jaanuaril 1919 alamkapten F. Vreemann'iga, kes, määratuna ltn. M. Tang'i asemele diviisi komandandiks, asus komandandiroodu formeerimisele. 7. jaanuaril määrati diviisi staabi vanemaks operatiivadjutandiks alamkapten V. Mutt (alates 19. veebr. 1919. a. nimetati diviisi staabi ülemaks).

Noore diviisi seisukord 1918. a. lõpp-päevil polnud kerge. Samal ajal kui vastane diviisi paremal tiival oli vallutanud Mõisaküla ja jätkas pealetungi Pärnu suunas, vasakul tiival Jõgeva, Aidu suunal aga arenesid otsustavad lahingud, tuli jätkata väeosa-de kiiret formeerimist Pärnus ja Viljandis ning võidelda enamlaste agitatsiooni vastu.

Diviisiülem ise, iseloomustades oma tegevust sel raskel ajal, märgib: „Operatiivasjad ei teinud mulle muret, sest mul enesel ja mu abilistel olid suured kogemused. Minu õlgadel lasus aga mustem töö sõjast — korra alalhoidmine rinde seljataga, mis mul sõjategevuse piirkonnas ka õnnestus...“

Raskused võideti ja juba 1919. a. jaanuari algul diviis püsis kindlasti oma parema tiivaga Voltveti rajoonis, vasaku tiivaga Põltsamaa, Aidu, Puurmanni ümbruses. Vastase edasitung jätkus veel ainult diviisi rinde keskkohas, Halliste ja Kärstna suundades. Selle tõkestamiseks diviisi osade poolt 3. jaan. alanud vastupealetung arenes peagi vastase hoogseks jälitamiseks, tuues otsustava pöörde sündmustele Lõunarindel. Samal ajal diviisi osade tegevus oli edukas ka Aidu rajoonis ja mõni päev hiljem algas Ülemjuhataja korraldusel üldine vastupealetung vastase väljatõrjumiseks Eesti territooriumilt.

Kui 1919. a. jaanuari lõpul vastase visa vastupanu Tõrva ja Puka ümbruses sundis paiskama Lõunarindel lahinguisse värske Põhja Poegade Rügemendi, määrati Lõunarinde ajutiseks juhatajaks Soome kindral

M. Wetzer, ta staabiülemaks — kapt. V. Mutt
2. Diviisi Staabist.

Diviisi staabi operatiivjaoskond, täiendatud ühe ohvitseri ja kirjutajaga, hakkas ühtlasi täitma ka rinde staabi operatiivjaoskonna ülesandeid. Samuti allutati rinde staabiülemale ka diviisi sidekomando ülem. Rinde staabi majanduslike küsimuste korraldamine jäi diviisi staabi majandusjaoskonna peale, kuna luure otstarbeks loodi juurde maakuulamise jaoskond. Majanduslikes, organisatsioonilistes jne. küsimustes allusid kõik Lõunarinde piirkonnas teotsevad väeosad, välja arvatud soomusrongid, endiselt 2. Diviisi ülemale.

Kuna samaks ajaks rinne vastupealetungi arenedes oli paisunud äärmiselt laiaks, ulatudes Liivi lahest Peipsi järveni, siis diviisi staabi asumisel 26. jaanuaril Viljandist Tartu moodustati Võrtsjärve ja Liivi lahe vahel asuvaist väeosadest omaette brigaad (hiljem II Brigaad), juhatuse asukohaga Viljandis. Seega jäi 2. Diviisi ülem Lõunarinde juhataja abina operatiivselt juhtima rinde vasakut tiiba — Võru-Petseri väegrupi.*) Rindejuhataja pealetungikärsuga 28. jaan. 1919 sellele grupile tehti ülesandeks „tungida peale Võru ja Petseri sihis ja võimalikult rutiinini lõigata läbi Pihkva raudtee Petseri ümbruses, et takistada vastase taandumist Valgast Petseri suunas, Võru ära võtta ja kaitsta Peipsi randa Piusa jõeni ja Piusa jõe, Petseri, Vastseliina mõisa joont ning edasi õhtu poole võimalikult Eesti rahvuslist piiri mööda“.

Juba 31. jaanuaril diviisi osade poolt lõigati läbi raudteeühendus Võru ja Petseri vahel ja veebruari esimesteks päevadeks olid Lõunarinde väed vallutanud Ikla, Ruhja, Valga, Võru ja Petseri joone.

Veebruari teisel poolel, kui diviis, asudes Liivi lahe ja Pihkva järve vahel ligi kolmesajakilomeetrilisel rindel, oli puhastanud vastasest peagu kogu Lõuna-Eesti, algas vastane kahekordses ülekaalus olevate jõududega vastupealetungi. Vihased lahingud, mis vahelduva eduga kestsid üle kolme kuu, kujunedes kõige ägedamaiks Marienburgi, Võru suunas, olid veriseimad ning raskeimad, mis diviisil tuli lüüa Vabadussõjas. Kõik meie sõjaväe vabad jõud suunati sel ajal Lõunarindele, kuid sellele vaatamata oli varude puudumisel seisukord siin äärmiselt raske. Kui vastane märtsi keskel oli jõudnud Rõuge rajooni, ahvardades siit Võru

linna, siis diviisi juhatuse oli sunnitud saatma rindele ka diviisi komandandiroodu. 22. märtsil see enamikus Võru kooliõpilastest ja vähemal arvul vanemaist tagavara-pataljoni meestest koosnev rood, kokku umbes 100 meest, koos Tallinna Kaitsepataljoni niga võttis osa lahingust Sänna mõisa juures, saades siin esimese tuleristimise. Roodu kaotused olid 2 surnut ja kümnekond haavatut.

23. märtsil komandandirood võttis osa ka Rõuge vallutamisesest, kaotades siin lahingus langenuna oma formeerija ning ülema, diviisi komandandi ja Võrumaa kaitseliidu esimese ülema al-kapten Friedrich Vreemann'i.

Kuigi diviisi osade pealetung Võru all juba järgmisel päeval kujunes vastase hoogseks jälitamiseks, mis lõppes alles Läti territooriumil, siis juba 22. aprillil 1919 oli vastane, kelle jõud järjest kasvasid, uuesti jõudnud Võru külje alla, kus ta edasitung ainult 1,5 km kaugusel Võru jaamast, Vana-Kasariitsa, Vana-Nursi joonel seisma pandi. Suurte jõupingutustega likvideeriti seegi punaste pealetung, mis nende kavatsuste kohaselt pidi arenema kogu 2. Diviisi I Brigaadi likvideerimiseks.*) Heitlustest Võru all 1919. a. aprillis võttis osa teiskordselt ka diviisi komandandirood.

Ülemjuhataja päevakäsuga 27. märtsist 1919 2. Diviisi II Brigaad (Valga ja Liivi lahe vahel) kujundati ümber 3. Diviisiks.

Maikuu lõpp-päevadel algas Lõunarindel meie vägede vastupealetung, millega lõplikult puhastati vastasest Lõuna-Eesti ja edasine sõjategevus kanti vastase territooriumile.

Järgnesid uued võitlused, mis juhitud Ülemjuhataja poolt määratud eesmärgist: hoida vastane eemal Eesti piiridest, viisid diviisi väeosi kaugele lõunasse, kagusse ja itta, väljaspoole Eesti Vabariigi piire.

1. aprillil 1919. a. Ülemjuhataja poolt kinnitatud koosseisu järgi teenisid 2. Diviisi Staabis 1919. a. kevadel järgmised ohvitserid, arstid ja ametnikud:

- 1) diviisi ülem — polkovnik V. Puskar,
- 2) diviisi ülema abi — al-polkovnik E. Kubbo,
- 3) staabi ülem — kindralstaabi-kapten V. Mutt,

*) Kuni kindral M. Wetzeri lahkumiseni Eestist 1919. a. märtsi algul, millal Lõunarinde juhatajaks määrati jälle polk. V. Puskar.

*) 27. veebruaril 1919. a. moodustatud 1. Brigaadi Juhatusel allusid kõik meie väed Valga-Marienburgi raudtee ja Pihkva järve vahel.

2. Diviisi staabi hoone.

- 4) operatiiv-jaosk. adjutant — kapten E. Johanson,
- 5) inspektori-jaosk. adjutant — leitnant A. Saar,
- 6) sideülem — lipnik H. Saebelmann,
- 7) diviisi komandant — kpt. A. Hagen.
- 8) käskudetäitja ohvitser — al-leitn. A. Kruus,
- 9) komandandi komando ülem — lipnik F. Heimann,
- 10) topograaf — sv-ametnik K. Koemets,
- 11) käskudetäitja ohv. div. ülema abi juures — ltn. K. Ainson,
- 12) majandusülem — sõjaväeametnik A. Tõnisson,
- 13) diviisi arst — H. Silbermann,
- 14) diviisi loomaarst — H. Lensin,
- 15) diviisi õpetaja — A. Kallas,
- 16) sidekomando ülem — leitnant O. Tolmoff.

Diviisi intendantiks samal ajal oli sv-ametnik L. Seidelbach, kuna diviisi suur-

tükiväe juhtimine, laskemoonaga varustamine ja selle väeliigi muude tehniliste küsimuste korraldamine oli koondatud 2. Suurtükiväepolgu ülema kapten H. Brede kätte.

2. Diviisi ridades võitlesid sõja kestel pikemat või lühemat aega peagu kõik meie vabadussõjaaegsed väeosad. Arvuliselt kõige rohkem üksusi kuulus diviisi koosseisu punaväe vastupealetungi ajal 1919. a. veebruarist maikuu lõpuni. Kuna samal ajal diviisi rinde laius ulatus peagu kolmesaja kilomeetrini (kuni 3. Diviisi moodustamiseni), siis oli rohkearvuliste väeosade tegevuse juhtimine ja nende hooldamine tollaegsete puudulike abinõude juures äärmiselt raske. Juhtimise hõlbustamiseks oli küll juba veebruarikuu lõpuks diviisis kutsutud ellu kaks brigaadi juhatust, kuid sideabinõude vähesuse ning puudulikkuse ja muude põhjuste tõttu brigaadide juhatused ei saanud täiel määral teostada alluvate väeosade operatiivse tegevuse organiseerimist ja juhtimist, mis suurendas vastavalt diviisi juha-

tuse tööd. Kuna ka väeosade varustamine kõige vajalikuga teostus diviisi juhatuse organite (intendandivalitsus, liikuv laske- moonapark) kaudu, peale selle lasus diviisi juhatusel mitmesuguseid ülesandeid diviisi tagalas sisemise korra ja julgeoleku kindlustamise alal, peame andma au toleleagsele diviisi juhatusele, kes selle suure töökoormaga edukalt toime tuli.

Peame imetlema seda visadust ja kange- lasmeelt, mida näitasid üles juhid ja sõdurid, kes õlg-õla kõrval vahetuseta ning puhkuse- ta, puuduliku varustisega ja sageli tüh- ja kõhuga võitlesid rindel 2. Diviisi ja ka kõigi teiste väekoondiste ja üksuste koos- seisus ülekaaluka vastasega, tehes otse üli- inimlikke jõupingutusi, et täita oma kohust kodumaa vastu.

Rahuaastate jooksul 2. Diviisi ülemateks on olnud: kindralmajor O. Heinze VR I/2, II/3 (03. 09. 20. — 01. 01. 21.), kindralmajor E. Pödder VR I/1 (01. 01. 21. — 01. 11. 26.), kindralmajor (praegu kindralleitnant) N. Reek VR I/2, II/2 ja 3 (01. 11. 26. — 05. 03. 27. ja 06. 03. 29. — 07. 03. 34.), kolonel E. Kubbo VR I/2 ja II/3 (diviisi ülema kt. 05. 03. 27. — 06. 03. 29.), kolonel V. Marder VR I/2 (di- viisi ülema aj. kt. 08. 03. — 22. 09. 34.), kolo- nel A. Traksmaa VR I/3, II/3 (diviisi ülema kt. 30. 09. 34. — 01. 09. 36.). Alates 1. sept. 1936 on diviisi ülemaks kindralmajor J. Kruus VR II/3.

Diviisi staabi ülemateks rahu ajal on ol- nud kapten (praegu kolonelleitnant) V. Saarsen, kolonelleitnant (hiljem kolonel) A. Parv, kolonelleitnant (hiljem kolonel) P. Ollen (Oinas), kolonelleitnant (hiljem kolonel) O. Plaks ja kolonel A. Saueselg VR II/3; ajutiselt on täitnud staabi ülema kohuseid pikemat aega al-kpt. A. Saar, kpt. H. Tuksam, major (praegu kolonel) P. Triik VR II/3, kolonelleitnant (praegu kolo- nel) K. Freimann ja kapten R. Tuul. Alates 7. okt. 1936 on diviisi staabi ülemaks kolo- nelleitnant J. Lukas VR I/3.

Juhitud meestest, kes on kaasa teinud Maailma- ja Vabadussõja ning on teadli- kud sõja raskustest ja sõjalise ettevalmis- tuse tähtsusest, pole 2. Diviis rahu ajal jää- nud puhkama Vabadussõja loorberitele, vaid jätkanud kavakindlalt tööd meie sõja- väe üldises süsteemis.

Rahuaegse töö tuumaks on olnud noorte kodanike ettevalmistamine sõjalisel alal ja meie sõjaväe lahingulise väärtuse kandja, alalise kaadri — ohvitseride ja allohvitseri- de — kutseliste võimete arendamine ning täiendamine vastavalt kõigile sõjaasjanduse esilekerkivatele uuendustele.

Seda tööd on tehtud suure andumuse ja armastusega, püüdes leida järjest uusi abi- nõusid ja teid väljaõppe tõhususe tõstmiseks. Aastaid kestnud otsingute tulemuse- na on välja kujunenud ühised kindlad töökspidamised, suunad ja töömeetodid kõi- gil väljaõppealadel ning ammutatud rikka- likke kogemusi nende otstarbekaks raken- damiseks ja kohaldamiseks vastavalt sõja- asjanduse arengule.

Ratsionaalse töösüsteemi kõrval on di- viisis loodud ka soodsed materjalsed eeldu- sed ja võimalused edukaks tööks väeosades. Kauaaegse div. ülema kindralleitnant N. Reek'i energilisel juhtimisel alustati 1926— 1927. a. suvilaagrite ehitamist Petseris ja Värskas, kus nüüd juba enam kui kümme aastat suviti teostub kõige intensiivsem õp- petöö kaadri ja sõdurkonna lahingulise ette- valmistuse süvendamise ja viimistlemise alal. Petseri õppeväli, laagrites, garnisonides ja nende läheduses korrastatud ja korrasta- tavad laskeväljad, laskerajad, õppe- ja spor- diplatsid võimaldavad diviisi väeosadel kõi- ge mitmekesisemate õppuste läbiviimist ka- sarmute otseses läheduses. Sellega loodud soodsed töötingimused on aidanud kaasa, et diviisi väeosad oma vastutusrikkas tege- vuses on saavutanud positiivseid tulemusi kõigil väljaõppealadel. Ja seda tööd tahab diviis jätkata täie pingega ka järgnevail aastakümneil.

1918

1938

20. aastapäev 7. Jalaväerügemendis.

7. Polgu formeerimine ja osavõtt Vabadussõjast.

Järvamaa Kaitsepataljoni asutamine.

Detsembrikuu keskel 1918. a. Järvamaa ja Paide linna seltskonna- ja omavalitsuse- tegelased olid tõsiselt mures oma maa ja linna saatuse pärast. Teati, et mõned nädalad töötanud Ajutine Valitsus ei suuda veel igale poole rindele õigel ajal mõjuvat sõjalist abi anda ega korraldada kohtadel selle organiseerimist. Tee Paidesse, Järvamaa sündamisse oli vaenlasele lahti.

Maapäeva saadik Järvamaalt P. Johanson ja maavalitsuse liige J. Sõnajalg tulid detsembrikuu keskel Tallinna, et Ajutisele Valitsusele selgitada olukorda Järvamaal ja Paides. Neil ei olnud kaasas mingisuguseid erilisi volitusi ei kohalikelt seltskondlikelt organisatsioonelt ega omavalitsustelt, vaid ainult soe süda ja kindel usk oma rahva ja maa paremasse tulevikku. J. Sõnajalg pidi aga kohe tagasi sõitma maavalitsuse asjus. P. Johanson jäi kohale ja kohtas juhuslikult samal ajal Tallinnas viibivat Järva maavalitsuse liiget J. Söödorit. Nad läksid koos Sõjaministeeriumi, kus käisid kindralite E. Pödder'i ja A. Larka jutul, kellele seletasid, et Järvamaal ja Paide linnas leidub küllaldaselt ustavaid kindlameelseid mehi, kes on valmis vaenlasele vastu minema, aga puuduvad relvad ja juhid — ohvitserid. Mõlemad kindralid avaldanud arvamist, et väeosa asutamine Paides vaevalt õnnestub.

Mehed ei jätnud asja sellega ja otsustasid pöörata Pea- ja Sõjaministri K. Pätsi poole, kelle juurde ka samal päeval lõpuks poolvägisi pääsesid. K. Päts kuulunud ettekande olukorra kohta Paides, mõtelnud mõned sekundid, võtnud telefoni ja teinud kindral Pödderile kohe korralduse relvade ja ohvitseride andmiseks. Käskinud siis

minna tagasi Sõjaministeeriumi ja leida asutatavale väeosale ohvitseride-reservist ülem, keda temale esitada. Sellega oli 17. 12. 18. Pea- ja Sõjaministri K. Pätsi poolt otsustatud „Järvamaa löögipataljoni“ asutamine, mis samal päeval sõnastati järgmises dokumendis:

*Eesti Ajutine Valitsus
Sõjaministeerium
17. detsembril 1918. a.
Nr. 923.
Tallinn.*

Volitus.

Sellega volitan Järvamaa maakonnanoonikku Jakob Sõnajalg'a ja maanoonikku Peet Johanson'i Järvamaal löögipataljoni asutama. Neil on õigus igal pool ja igal ajal vabalt liikuda, asutuste poole pöörduda, vabatahtlikke, ka kutseealisi mehi löögipataljoni vastu võtta, neile sõjariistu, laske-moona ja muid tarbeaineid nõutada. Sõjaliselt käib Järvamaa löögipataljon harilikus korras vägede juhatuse alla. Iga löögipataljoni liige muutub pealeataljoni vastuvõtmist harilikuks sõjameheks, kelle kohta kõik sõjaväelised korraldused maksivad on. Ohvitseripataljoni määrab sõjaväe ülemus harilikus korras. Ülespidamise kulud kannab riik ja ka kogukond, kui nad vabatahtlikult ühe osa oma kanda võtavad. Pataljon peab kõige hiljemini nädala pärast löögivalmis olema.

Kõik asutused ja ametnikud on kohustatud ülevalnimetatudataljoni asutajatele igapidi abiks olema.

*(Sõjaväe peastaabi
pitsat.)*

Sõjaminister K. Päts.
Sekretäri abi R. Ovel,

Ülema leidmine uuele väeosale ei läinud kuigi libedasti. Härrad Johanson ja Söödor jõudsid Sõjamineisteriumi ajal, kui seal oli parajasti ohvitseride koosolek, kus viibis ka kindral Pödder. Kindral tegi ettepanekud mõnele vanemale ohvitserile, kuid kohe selgus, et neid on tarvis teiste ülesannete jaoks. Siis küsinud kindral Pödder üldiselt, et kes tahab minna Paide väeosa formeerima, millega nõustus leitn. K. Kanep.

Samal päeval esines ltn. Kanep Pea- ja Sõjamineistrile. Valik oli vastuvõetav. Kaasa võttes parimaid soove algava raske töö eduks, lahkusid ltn. Kanep ja tema kaaslased, et asuda looma uut võitlusüksust. See ei olnud kerge. Suurt vaeva nõudis juba veoauto saamine relvade veoks jaama ja töölisi laadimiseks ei saadudki. Väeosaülem ise ühes abiks palutud autojuhi ja relvade väliaandjaga pidid 140 püssi ja 4 kuulipildujat umbes 20 000 padruniga Lasnamäelt tselluloosivabrikust kuskilt teiselt maiakorralt kandma veokile ja laadima Sadama-jaamas ka vagunisse. Samasse vagunisse asusid ka ltn. Kanep ja vaheajal linnast jaama jõudnud P. Johanson ja J. Söödor ning puruväsinult, näliastena, kuid pead täis teorohke tuleviku kavatsusi, sõitsid mehed Paide poole.

Paidesse jõudnud, leidis leitn. Kanep eest maakonnaavalitsuse poolt Järvamaalt kokkukäsitatud sõjaväeteenistuse kutse ealisi mehi umbes 2000 ümber. Nende seas olid ka mõned vabatahtlikud. Selle inimhulgaga ei olnud ohvitserideta midagi peale hakata. Raskusi oleks tulnud ka korteritesse paigutamise ja toidustamise alal. Suur enamik meestest tuli koju tagasi saata, kuna osa vanemaid ja ustavamaid mehi kohale jäeti. Need ühes Türi ja Paide kooliõpilastega ning tublimate Paide kaitseliitlastega moodustasid asutatava pataljoni meeskonna aluse.

21. dets. jõudsid kohale ka esimesed ohvitserid, arvult 7 meest. Hakati formeerima allüksusi. Roodusid ei saadud formeerida kohe täie koosseisuni, vaid vaevalt komplekteeritud üksikuid rühmi tuli saata rindele. Alles jaanuari esimestes päevades roodud omandasid enamvähem normaalse ilme.

Suuri teeneid osutas asutatava pataljoni formeerimisel Järvamaa maapäevasaadik Aleksander Veiler. Varustatud Sõjamineistrilt 23. dets. laiaulatuslike volitustega, ta kiirustas Tallinnas ohvitseride saatmist Paidesse, muretses pataljonile relvi, raha ja varustist ning sõitnud järgmiseks päevaks kohale, tegi seal asja kasuks selgitustööd ja

käis isiklikult eeskujude andes esimeste rindele saadetud salkadega koos vaenlase vastas.

Järvamaa Kaitsepataljoni formeerimise seadis tolleaegne Operatiivstaabi ülem polk. J. Laidoner eeskujuks teistele maakondadele ja linnadele ning viis selle mõtte hiljem Ülemjuhatajana ellu oma käskkirjaga nr. 2 29. dets. 1919, kus kästakse peale Järvamaa Kaitsepataljoni asutada Tallinna, Tartu, Viljandi, Pärnu ja Haapsalu Kaitsepataljon. Neile järgnesid hiljem veel teised.

Lahingud Paide ees ja vaenlase jälitamine.

Järvamaa Kaitsepataljoni formeerimise esimesil päevil pidasid meie 1. Diviisi osad ägedaid võitlusi ülekaaluka vaenlasega Viitna, Kadrina kõrgendike, Väike-Maarja üldjoonel ja 2. Diviisi vasak tiib oli taandumisel Laiuselt Aidu külla. Kolmekümne kilomeetri laiune rindeosa kahe diviisi tiibade vahel Aidust kuni Väike-Maarjani oli valvatud vaid hõredate kaitseliidu-salkadega. Tee üle Rakke ja Paide Türi teedesõlme peale oli vastasele lahti.

Sellesse tühemikku oli vaenlasel suunatud väesalk umbes 500—600 täägi ja mõõga ning 5—6 kuulipildujaga.

23. dets. Järvamaa Kaitsepataljon sai Operatiivstaabi ülemalt polk. J. Laidonerilt oma esimese lahinguülesande: kaitsta Paide ringkonda ida poolt.

Selleks ajaks oli pataljonis umbes 300 meest, nendest pooled relvastatud.

Juba 22. dets. õhtul olid esimesed rühmad, kokku 40 meest, lipn. H. Treilmanni ja J. Husmanni juhatusel saadetud välja Koeru, kust nad aga vaenlase survele lahkuma sunniti.

Järgneva il päevil kõvendati Koeru suuna kaitset uute rühmade väljasaatmisega. Vaenlase surve jätkus ja vahelduva õnnega kokkupõrkeis pataljoni osad olid sunnitud taanduma 27. dets. Põhjaka alla kuni 10 km kaugusele Paidest. Koondanud sinna rindele juba 150 täägi ümber ja evides Põhjaka ning Paide linnas varus kahes formeeritavas roodus 300 osalt relvastatud meest, tõkestas pataljon nende jõududega vastase pealetungi. Vaheajal rindele jõudnud 1. Ratsapolgu tegevuse tõttu Tamsalu suunas suudeti 2. jaanuariks 1919. a. meie kaitsejoon Paide alt nihutada juba Huuksi, Müüsleri, Peetri jonele, s. o. üle 20 km linnast.

Otsene oht Paidele oli möödunud, millest märgib Ülemjuhataja oma käskkirjas 2. jaan. 1919 järgmiselt: „Paide kaitsepataljon organiseeris ennast raskel ajal, kus vaenlane iga silmapilk Paidet ähvardas. Selle pea-

le vaatamata pean tunnistama, et pataljoni lühikese ajaga väga korralikult kindlatest väljavalitud meestest organiseeritud on. Sellele pataljonile oleme võlgu, et vaenlane otseskohe Paidet ära ei võtnud ja kitsarööpalist raudteed läbi ei lõiganud. Sellepärast loen ma kohuseks niisuguse edurikka töö eest tänada Eesti sõjavägede nimel Paide kaitsepataljoni ülemat leitn. Kanepit ja kõiki tema kaastöölisi, ohvitserisid ja alamväelasi, niisama ka neid seltskonnategelasi, kes pataljoni formeerimises ligi aitasid ja seni seda teevad. Olen kindel, et Paide linn ja maakond ka edaspidi ennast oma kaitsepataljoniga kaitsma saab.“

Vähestele väeosadele sai tol ajal osaks säärane austav tunnustus.

5. jaan. vaenlane asus aga uuesti peale tungile ja lõi pataljoni osad Müüslerist välja. Lipnik A. Palli juhatusel korraldatud vastulöökk ebaõnnestus. Pataljon kaotas langenutena 3 ja haavatutena 7 meest ja tõmbus tagasi Veskiõru, Põhjaka, Viisu joonele.

6. jaan. tungis vastane Vodja peale, kuid visati 1. Ratsapolgu ja Järvamaa Kaitsepataljoni 2. roodu poolt tagasi. Selle lahingu ajal Kuivajõel asuvast 1. roodust tungis rooduülem al-ltn. J. Uesson 10 mehega oma algatusel Öötla mõisa peale. Teel sinna nägi ta Vodja poolt Öötla külla taanduvat vaenlase ahelikku ning avas sellele seljatagant tule. Segaduses jättis vastane maha küla ja ka Öötla mõisa, kuhu õhtuks jõudis Vodjal Järvamaa Kaitsepataljoni 2. rood. 1. rood jäi sellest päevast peale 1. Ratsapolgu ülema käsutusse.

Eelmisel päeval kohale jõudnud 1. Srt-polgu 6. patarei tuletoetusel pataljon surus 7. jaan. vastase Koeru suunal tagasi ja jõudis 9. jaan. Viru, Peetri joonele, kust 10. jaan., vastavalt Ülemjuhatajalt saadud ülesandele, tungiti üle Koeru Rakke peale. Teel sinna, Puhmu küla juures pani vaenlane visalt vastu. 2. roodu ja 1. Ratsapolgu osade korduvate rünnakute järele vallutati küla.

Samal ajal jõudsid meie soomusrongid Rakke jaama, lõigates ära vaenlase taandumistee, mistõttu ta jättis maha oma Puhmu lahingust osavõtnud kergepatarei.

11. jaan. liikus pataljon Tammiku, Hirla joonele, kus 2 päeva puhkas. Vaenlane oli Järvamaa piiridest välja aetud, seega pataljon täitnud tema asutajate lootused ja Ülemjuhataja poolt antud ülesanded.

Samal päeval andis Ülemjuhataja Järvamaa Kaitsepataljoni ühes 6. välipatariiga 2. Diviisi ülema käsutusse ja käskis teda kasutada Põhja-Tartumaa vaenlasest puhastamiseks. Halbade sideolude tõttu sai patal-

joniülem selle direktiivi kätte alles 13. jaan. Selleks ajaks olid pataljoni osad jõudnud Laekvere, Paasvere, Venevere rajooni ja 1. rood 1. Ratsapolgu juures Avinurme, kust järgmisel päeval juba Iisakusse liikus ja niiviisi Virurindele 1. Diviisi piirkonda sattus. Ülejäänud pataljoni osad ja välipatari nr. 6 liikusid kahes kolonnis üle Venevere, üks Mustveesse, teine Torma, kust 18. jaan. Tartu jõuti. Teel vaenlasega kokupuuteid ei olnud.

1. Rood liikus ühes Ratsapolgu osadega Iisakust üle Kuremäe Mustjõe, lõi lahinguga vastase külast välja üle Narva jõe ja sai 5 vangi ning mitmesugust sõjasaaki. 23. jaan. ühes Ratsapolgu klp-komandoga valutas 1. rood Krivasoo ja Pustoi-Konetsi küla. Hiljem vallutati koos 4. Polgu ja Ratsapolgu osadega terve Krivasoo platsdarm, kus rood kaitses Ust-Žerdjanka küla kuni 12. veebr. 1919.

Pataljon (hiljem 7. Polk) Peipsi rannakaitsel. Holvandi, Lutsu retk. Misso vallutamine.

2. Diviisi ülema käsutusse minnes oli Järvamaa Kaitsepataljonis 5 riviroodu, töörood, komandandi komando, ratsaluurajate komando, kokku 706 tääki, 35 mõõka, 16 kuulipildujat, 25 ohvitseri, 4 ametnikku, 2 arsti. Tartus viibimisel töötati intensiivselt meeskonna sõjalise väljaõppe kallal ja korraldati laskeharjutusi, sest paljud pataljoni sõdureist polnud üldse enne sõjaväes teeninud ja vajasid seetõttu hädasti õpetamist. Juurde formeeriti side- ja kuulipildujatekomando.

Ülemjuhataja, viibides 23. jaan. Tartus, käis pataljoni Ropka mõisas vaatamas ja jättis pataljoni ülemale selle kohta maha järgmise kirja:

„Olin Teie juures. Kahjuks ei leidnud roodusid kodus, aga teisest küljest rõõmustab mind väga, et roodud just õppusel ja laskmisel olid. Loen oma kohuseks veel kord Järvamaa pataljoni tema tubli töö eest tänada ja niisama ka Teid isiklikult. Olen kindel, et Järva pataljon ka edaspidi niisama tööd saab jätkama, kui seni ajani.“

28. jaanuaril paigutati pataljon Tartust Võnnu kiriku ümbrusse, kust järgmisel päeval asus 2. Diviisi ülema käsul kahe rooduga Peipsi rannavalvesse ja kahe rooduga Moisekatsisse diviisi varru.

Moisekatsis asuvast osast oli ltn. E. Hindper 10 ratsaluurajaga ja 30 mehega läinud 30. jaan. retkele Piirisaarele ega olnud veel

sealt tagasi, kui pataljoni staap sai teateid, et vaenlane rüüstab külasid Kauksi lähedal.

Pataljoni ülem saatis 74 meest 3 ratsanikuga kahe klp. toetusel ltn. A. Villupi juhatusel vastase liikumist meie tagalasse takistama.

Teel saadi teada, et vastane asus oma eelosadega Lutsu ja Holvandi külas ja peajõududega Partsi mõisas. Leitnant Villup jagas oma salga kaheks. Ühega suundus Lutsu küla peale ja teise al-ltn. A. Mirka juhatusel saatis Holvandi kallale. Lühikesel ägeda lahingu järele löödi ülekaalukas vastane mõlemast külast välja. Saagiks langes meile 4 rk., 7 hobust, üle 10 000 padrundi ja suur punane lipp. Vastane kaotas 20 surnut, palju haavatuid ja 2 vangi, meie kaotused 1 surnu ja 1 haavatu.

Retk Lutsu ja Holvandi peale väärrib erilist märkimist seetõttu, et siin saavutati väikeste jõududega oma algatusel võrdlemisi kauge maa (12–16 km) peale pataljoni asukohast energilise tegevusega otsustavaid tagajärgi. Selle retkega demoraliseeriti meie tagalasse tunginud punaste 1. Pihkva eriväesannete polk, kellele ülesandeks oli tehtud asendada taandumisel laialivalgunud 85. Kütipolk ja seada jalule lagunenu rinne. Ühtlasi pataljoni naabrilt, 2. Polgul, avanes võimalus jätkata oma katkestatud operatsioone Petseri vallutamiseks.

30. 01. 19. formeeriti Järvamaa Kaitsepataljon 7. Jalaväepolguks. Polgu ülemaks määrati al-polk. H. Vahtramäe.

12. veebr. läks polk Moisekatsist Võrru, peale 2. ja 4. roodu, kes Peipsi rannakaitseesse jäid. 14. veebr. jõudis ka 1. rood Virurindelt tagasi Võrru oma väeossa.

Tallinna Kaitsepataljoni kõvendamiseks saadeti 14. veebruaril Võrust 7. Polgu 5. rood, kes Villa külla asus ja seal lahingutest Savioja, Põdrametsa ja Pullihenno juures osa võttis. Hiljem järgnes sinna rajooni ka 3. rood ühes kuulipildujatekomandoga ja 6. patareiga.

18. veebr. üritas 5. rood ebaõnnestunult Misso vallutamist. Samal päeval anti 2. Diviisi ülema poolt Vastseliinas viibiv Eesti sakslaste Benkendorffi rood 7. Polgu ülema käsutusse ja kästi vallutada Misso. Oma polgu 3. ja 5. roodust ning käsutusse antud Benkendorffi roodust moodustas polguülem salga, kelle ülemaks määras oma abi ltn. Kanepi. 20. veebr. see salk ägeda lahingu järele vallutas Misso mõisa ja postijaama, tänu 3. roodu õnnestunud manöövrile ltn. H. Treilmanni juhatusel.

Vabariigi aastapäeval jõudis polku esimene meeskonna täiendus Tallinna taga-

Al-polk. H. Vahtramäe.

7. Jalaväepolgu ülem 02. 02. kuni 17. 03. 12.

varapolgust, kellest järgnevatel päevil formeeriti 6., 7. ja 8. rood. Kokku oli polgus tol ajal ühes vasttulnud täiendusega 750 täägi ja mõõga ümber.

Võitlused Tahna, Orava, Treski rajoonis.

Piusa jõe ülekäikude vallutamise ja kaitsmine.

Veebruarikuu keskel vaenlase kõvendatud osad surusid 2. Polgu osad Pangevitsa, Vašina-Gora, Ivanovo-Boloto joonelt Petseri ette tagasi. Mida enam tagasi tõmbuti, seda pikemaks läks rinne, vasaku tiiva kaugenedes Pihkva järvest.

Selle tiiva kaitseks ja kõvendamiseks kasutati kõigepealt 7. Polgu 2. ja 4. rood, kes 26. veebr. Peipsi rannakaitseks kasutati üle Treski (Troštjanka), Gorodištše peale. Viimane küla esialgu vallutati 2. roodu poolt, kuid vaenlane, koondanud jõude, lõi vastupealetungil roodu välja, kes 4. roodu juurde Treskisse taandus. Ka 1. ja 3. rood toodi Võrust Petseri ning II pataljoni osad olid juba jõudnud järkjärgult rindele. Vaenlase surve põhja pool Petserit jätkus. 2. ja 4. rood sunniti ootamatu kallaletungiga Treskist lahkuma. Räptseva, Nädsaja ja Orava külad käisid raskete lahingutega käest-kätte. 11. märtsil taandus 2. Polk Petseri eest ja vaenlane vallutas linna. 7. Polk asus Tahna, Hanikase juonele.

Kaks nädalat kestnud vahetpidamata lahinguis oli polgu koosseis kaotuste ja hai-

guste tõttu kokku kuivanud. Külma ilmaga kehvast riistusest, raskel maastikul teotsenud meeskond oli võimetu üleminekuks edukale vastupealetungile ülekaaluka vaenlase vastu. Seda aga nõudis brigaadi juhatus ja, saavutamata täitmist, asendas endise polgu ülemaga uuega, kelleks määrati alates 17. märtsist 2. Polgu I pataljoni ülem kpt. J. Anderson.

Polgus oli ümmarguselt 450 tääki ja mõõka, 18 kuulip. Seega kahanes väeosa koosseis kahe nädalaga 30%. Samal ajal oli 2. Jalaväepolgus ümmarguselt 1800 tääki.

Et seisma panna vastase edasitungi, kõvendati rinnet Petseri all soomusrongidega ja mereväe dessantosadega. Vahelduva õnnega peeti lahinguid kuni märtsikuu lõpuni, ilma et kumbki võitlev pool otsustavat edu saavutas. Alles märtsi lõpus, kui 7. Polgu lahingulõiku kõvendati juurdetoodud Scoutspataljoniga ja operatsiooni üldjuhiks määratud Soomusrongide divisjoni ülemale kapten A. Irvele tehti ülesandeks vallutada Petseri ning Orava ja jõuda välja Piusa ülekäikudele, saavutati pinevais mitmepäevastes võitlustes edu. 29. märtsil alustatud pealetung arenes edukalt. Samal päeval langes Petseri soomusrongide kätte, aga Oravat 7. Polgul koos Scoutspataljoniga ei õnnestunud veel vallutada. 30. märtsil aga vallutasid 7. Polgu II pataljoni roodud Suure- ja Väike-Kolodavitsa ja Helbi ning 2. ja 4. rood Kamnitsa küla. Oravalt lahkus nüüd vaenlane lahinguta. Järgnevail päevil jätkas polk pealetungi üle Väike- ja Suure-Räptseva, kuni 5. aprillil vallutas Lesgi, Saurova joone. Sellel joonel pidas 7. Polk kaitselahinguid ühenduses elava luuretegevusega, kuni 21. aprillil vahetati 5. Polgu poolt ja asus Borok, Salesje, Truba (Zatrubje), Podissa (Podlesje) üldjoonele kaitsesele, kust vahetas 2. Polgu osi.

Formeerimistööd jätkusid. 2. aprillil sai polk täiendust. 2. Diviisi tagavarapataljonist 2 roodu, 300 meest. 9. aprillil alustati jalamaakuulajate komando ja 12. aprillil III pataljoni formeerimist. Viimane komplekteeriti lõplikult 23. aprillil 2. Diviisi tagavarapataljoni nelja rooduga, kes seisid positsioonil polgu uues kaitselõiguses Borok, Salesje küla joonel. Samal päeval jõudis polku ka täiendus 1. Diviisi tagavarapataljonist — 160 meest.

Rööbiti lahingutega väeosa üle nelja kuu kestnud formeerimine oli lõpule jõudmas.

Kapten J. Anderson.

7. Jalaväepolgu ülem 17. 03. kuni 15. 08. 19.

Pangevitsa vallutamine ja kaitselahingud Borok, Salesje, Podlissa joonel.

Aprilli keskel asus vaenlane kõvendatud jõududega pealetungile Võru all, toetades seda pealetungiga Petseri suunas. 22. aprillil õnnestuski vastasel suurte jõududega Sakala Partisanide Pataljoni osad Pangevitsast välja lüüa.

Pangevitsa taasvallutamiseks moodustas I brigaadi ülem erisalga 7. Polgu III pat. ülemal al-kapt. E. Uulbergi juhatusel 7. Polgu 5. ja 6. roodust 140 tääki, 4 klp. ja Sakala Partis. Pat. osadest 60 tääki, 8 klp. 7. Polgu 9. rood, kes asus Boroki rajoonis, moodustas salga varu, kuid seda võis salga ülem kasutada vaid polguülema eriloal.

Pealetung algas 23. apr. hommikul. Vastavalt salga ülemal korraldusele tungisid 7. Polgu 5. ja 6. rood lpn. A. Palli juhatusel Pangevitsa mõisa peale põhja poolt üle lagedate väljade, kuna Sakala Part. Pat. osad ltn. J. Hollandi juhatusel, kasutades varjatud metsast maastikku, suundusid Pangevitsa postijaama peale üle Tobolkina, haarates seega mõisa paremalt lõunast.

Polgu roodud lähenesid mõisale tugeva vastase jalaväe- ja suurtükiväe all. Roodude üldjuht lpn. Pall sai varsti surma. Teda asendas 5. roodu van. ohv. lpn. K. Luik. Jõudnud mõnesaja meetrini mõisast, sõitsid vastase 2 soomusautot Pangevitsa, Petseri teele ja võtsid aheliku tiibutule alla, sa-

7. Jalaväepolgu staap 1919. a. sügisel.

Vasakult: esireas — st-kapten R. Tomberg, al-polk. P. Kunnus, ohv. aset. V. Pohlak ja ltn. Schmidt; teises reas — ltn. Reinglas, sv-ametniku aset. Hannibal ja lipn. Pöldsepp.

muti sai ahelik ka paremalt Podsosenje külast tuld. Tõmbuti mõisa alt tagasi.

Nüüd, kus terve vastase tähelepanu oli pöördud meie taanduvale ahelikule, algasid Sakala partisanid lahingut paremal tiival Tobolkina rajoonis ja saavutanud edu, arendasid seda Pangevitsa postijaama suunas Pihkva kiviteele. Partisanide löök oli hoogne, nad said rikkalikult sõjasaaki (30-hobuseline voor, 100 püssi, 8 kuulipildujat) ja 100 vangi ümber. Vaenlane lahkus ka mõisast, kuhu 7. Polgu roodud kaitsele asusid, kuna Sakala partisanide salk postijaama rajooni kaitsis.

Järgmisel päeval tungis vaenlane suurte jõududega soomusautode toetusel uuesti Pangevitsa peale. Surus enne tagasi partisanid postijaamast ja hiljem mõisast ka 7. Polgu roodud, haarates neid paremalt ja vasakult ning sõites mõisa sisse oma soomusmasinail.

25. apr. tehti Pangevitsa taasvallutamine ülesandeks Sakala Partis. Pataljonile, kelle käsutusse selleks anti ka 7. Polgu 5. ja 6. rood. Ettevõtte ebaõnnestus.

Üheaegselt lahingutega Pangevitsa juures tungis vaenlane ka Ratševo suunal Poljanõ, Kalkutina, Salesje peale, kuid löödi kõikjal 7. Polgu roodude poolt suurte kaotustega tagasi. Ägedad lahingud kestsid ku-

ni maikuu keskpaigani. Mõned külad käisid aeg-ajalt käest kätte, kuid üldiselt püsis kaitsejoon kindlana. Eriti suurte jõududega tungis vaenlane peale 9. mail, vallutas Borkanova, Truba (Zatrubje), Lebedõ, Bobkova, Suure- ja Väike-Beresnjuki küla. Vastukallaletungiga tõhusa suurtükitle toetusel võtsid taandunud roodud õhtuks kõik külad tagasi ja asusid endistele seisukohadele.

Meie pealetung 24. mail. Kaitse korraldamine Irboska ees.

Pärast ebaõnnestunud katseid vallutada Võru ja Petseri vaenlase väed olid väsinud ja kokkukuivanud kaotuste tõttu lahinguis. Ka tõmbas N. Vene Läänerinde juhatuse tähelepanu endale vene valgete Põhjakorpusse pealetung Petrogradile. Olukord oli soodne pealetungiks meie poolt. Pealetung Pihkva suunas pidi algama 20. mail. 18. mail aga sai 7. Polgu ülem punaväe Eesti diviisi ülemalt L. Rittilt kirja, milles teatati, et tema tahab meie Lõunarinde juhataja või tema asemikuga rääkida Eesti punase diviisi ületuleku asjus, mistõttu Pihkva linn ja linna esine rinne langeks meie vägede kätte. Vastust lubas ta oodata 20. mail kell 1900 Davõdov-Konetsi küla juures. Kirja tõi üks külalaps Davõdov-Konetsi külast Kalkutinasse 7. Polgu 1. roodu ülema lipn. J. Vaigo kätte, kes selle edasi toimetas. Asjast informeeriti ülemjuhatajat ja kavatsetud pealetung lükati edasi. Kokkulepitud ajal ja kohal peeti Rittiga selles asjas läbirääkimisi Ülemjuhataja staabiülema polk. J. Sootsi osavõtul. Asi venis mitmesugustel põhjustel ja venelastest kommunistid hakkasid juba Ritti kahtlustama. Sellest tuli, et meie pealetungil punaste eesti polkude ületulek ei läinud sugugi nii libedasti kui see oli kavatsetud ja vene väeosad avaldasid siin-seal vastupanu.

Pealetung algas 24. mail kell 0100. Löögigrupina liikus 7. Polgu rinde vasakult tiivalt Kuperjanovi Part. Pat. kahe soomusauto toetusel mööda Petseri, Irboska teed ja Scouts Pataljon mööda Riia, Pihkva kiviteed Irboskasse. 7. Polgu osad liikusid Petseri, Irboska teest paremal. Vaenlane avaldas tugevamat vastupanu Dubrovka küla juures Riia, Pihkva kiviteel kindlustatud positsioonidel. Sellel päeval polk võttis üle 600 vangi ja väga palju sõjasaaki.

Õhtuks jõuti Kolossovka, Senno joonele, kuna Scoutspataljon ja Kuperjanovi Part. Pataljon, kelle liikumine suurte teede suunas oli hõlpsam, jõudsid esimene Petrova ja teine Krasnaja-Repka rajooni.

Järgmise päeva õhtuks kuperjanovlased koos soomusautodega vallutasid Pihkva, kuna 7. Polk sai käsu asuda Kolossovka, Senno jõe kaitsele ning alata positsiooni kindlustustoid. Polgu parem tiib jäi lahtiseks, toetudes Velje järve rajooni metsastele soodele. Rinde pikkus ulatus 18 km. Põhja pool, raudtee ja Pihkva järve vahele, asus kaitsele 5. Polk.

Kolossovka, Senno üldjoonele jäi 7. Polk terveks suveks ja siin kujunes hoolsa pideva tööga meie Irboska kindlustatud positsioon, millel polk hiljem lõi tagasi kõik vastase katsed seda murda. Mainitud positsiooni kõikumatus määras sõja lõpul ka meie Vabariigi kagupiiri.

Ostrovi vallutamise katsed.

Ostrovi vallutamise eesmärgiks juulikuu lõpul oli anda vastasele tugevam löök, et teda sundida Pihkvast kaugemale ja halvata tema tegevust pikemaks ajaks. Seega võidetud maa-alal oluks võimalus korraldada vene valgeid vägesid, kelle abil kergenenuks meie võitlus N. Venega.

Jõudude grupeerimine algas varemalt. Juba 8. juulil anti 7. Polgu III pataljon Pihkvasse 5. Polgu ülema käsutusse.

Pealetung algas 18. juulil. Irboska, Ostrovi tee suunal rakendati tegevusse kaks roodu 7. Polgust, keda pidid toetama kohalikest elanikest ja punaste väejooksikuist formeeritud nn. „rohelist“ salgad, kuid need ütlesid operatsioonist ära. Jätnud veel pool roodu Palkinasse tiiva kaitseks, osutus tegelikult löögijõuks sellel suunal vaid 1½ roodu. See grupp vallutas Gribuhhi ja rea teisi ümbruskonna külasid, kuid ei suutnud vastast välja lüüa tema kindlustatud seisukohtadelt Diktjari küla ees. Hommikul viskas vastane suurte jõududega meie roodud vallutatud küladest välja.

25. juulil korraldi pealetungi Irboska, Ostrovi tee suunas 7. Polgu I ja II pataljoniga polguülema juhatusel. Vallutati jälle Gribuhhi ja ümbruskonna külad, kuid vastase kindlustatud positsioon jäi püsima. Otsustava pöörde tõi lahingus vasakult vastast haarava 1. roodu ülema lpn. J. Vaigo langemine ja lpn. H. Treilmanni haavamine, mille tõttu häiriti roodu juhtimine. Tegevus muutus passiivseks. Vastupealetungile asunud vastane omakorda haaras meie ahele. Tõmbuti tagasi Herohnova, Simonjatõ, Berezina küla jõe kaitsele, kuhu positsioon jäi püsima kuni 15. augustini. Meie kaotused selles lahingus 3 langenut ja 24 haavatut.

Al-polk. P. Kunnus.

7. Jalaväepolgu ülem 15. 08. 19. kuni 21. 01. 21.

III pataljon Velikaja paremal kaldal jõudis 27. juuliks Antonova, Herova jõe kaitsele ja sealt enam edasi ei pääsnud.

Peamisteks põhjusteks pealetungi takerdumises võiks pidada esiteks seda, et esimene katse tehti liiga nõrkade jõududega ja selleks ajaks, kui rakendati tegevusse suuremad jõud, oli vastane samuti kõvendanud tarvilisel määral oma jõude, teiseks oli asjaolu, et meie meeskonnale ja nooremale juhtkonnale oli vastumeelt tungida kaugele Venemaa-le. Nemed rippusid oma südamega Irboska kindlustatud positsioonide küljes, mille ehitamisele oli ohverdatud palju hoolt ja vaeva.

Augustikuu esimesel poolel algas punaste suur pealetung Pihkva vallutamiseks. Pealööök anti Ostrov, Irboska suunas üheksa polguga, kellest kolm kasutati oma vasaku tiiva kaitseks, kuna kuus polku ründasid 7. Polgu I ja II pataljoni Ussitovskoje järve rajoonis ning surusid nad jõulise löögiga 16. augusti õhtuks Irboska kindlustatud positsioonidele.

III pataljon Velikaja paremal kaldal püsis oma kohal ja algas taandumist tekkinud olukorra tõttu alles 19. augustil.

I ja II pataljoni juhatus taandumisel, polguülema kapten Andersoni puhkusel olles, polguülema abi al-polk. P. Kunnus, kes ka kapten Andersoni polguülema kohalt ära-
kutsumise tõttu edaspidiseks polguülemaiks jäi.

Kõigi Velikaja jõe vasakul kaldal teotsevate meie vägede ülemaks määrati 19. aug. polk. E. Kubbo, kes 7. Polgu I ja II pat. ning kõvenduseks tulnud 3. Polgu I pat. üritas 19. aug. vastupeatungi, kuid sai seejuures raskesti haavata. Tema asemele asus 7. Polgu ülema kt. al-polk. Kunnus. 7. Polgu osad surusid vastase tagasi Lakno Oparino jonele ja sealt teisel päeval koos I/3. p. Lakno, Harlapkova jonele.

III pataljon tuli üle Velikaja ja asus jõe vasaku kalda kaitsele Marjino, Jerussalimski vahel. Sealt vahetas teda Kalevlaste Malev ja pataljon tuli uuesti oma polgu ülema käsutusse.

Meie uued vastupeatungikatsed ei andnud tagajärgi. Vastane jätkas oma pealetungi ja 22. aug. suruti 7. Polgu I ja II pataljon jälle Irboska kindlustatud positsioonidele.

Mogolino jaama kaitsmisest, kuhu oli suunatud vastase pealöök, võttis koos teiste väeosadega osa ka 7. Polgu III pataljon, kes sealt 25. aug. öhtul brigaadiülema käsul tõmbus viimasena tagasi Senno külla.

Samal öhtul jätsid ka Loodearmee osad Pihkva maha ja 26. augustil tulid vaenlase väed linna.

7. Polk oli jälle oma endisel kindlustatud positsioonil Irboska ees. Koosseis oli rasketes lahingutes kantud kaotuste tõttu tugevasti vähenenud, seepärast likvideeriti III pat. ja meeskond jaotati I ja II pat. vahel.

7. Jalaväepolgu positsioone Irboska ees 1919. a. sügisel.

Polgu kaitselahingud Irboska kindlustatud positsioonidel 1919. a. sügisel. Retk Velikaja äärde.

Esimesed päevad möödusid kindlustuste korraldamisega. Meeskonna meeleolu paranes tunduvalt, võitlustahe tõusis. Siin oli igamehele selge, milleks oli tarvis kõikumatult kaitsta oma seisukohti.

31. augustil läks vaenlasel korda ootamatu kallaletungiga vallutada 7. roodu kaitseleõigus Slezova ja Filipkova küla, kuid polguülema al-polk. Kunnuse isiklikul juhtimisel võttis sama rood ühes 4. rooduga õhtuks külad meie suurtükiväe tõhusal toetusel tagasi.

Sageli ei piirdunud kaitse üksi vastase kallaletungide tagasilöömisega, vaid vastu kallaletungidega sunniti vaenlane lahkuma meie positsioonide eest küladest.

Septembri lõpus ja oktoobri alguses vaibusid lahingud.

Polgus formeeriti ühest kuulip.-roodust kolm, selleks tuli tagavarapataljonist 150 meest täiendust. Pangevitsa pataljon liideti 7. Polgu III pataljonina ja asutati õppekomando.

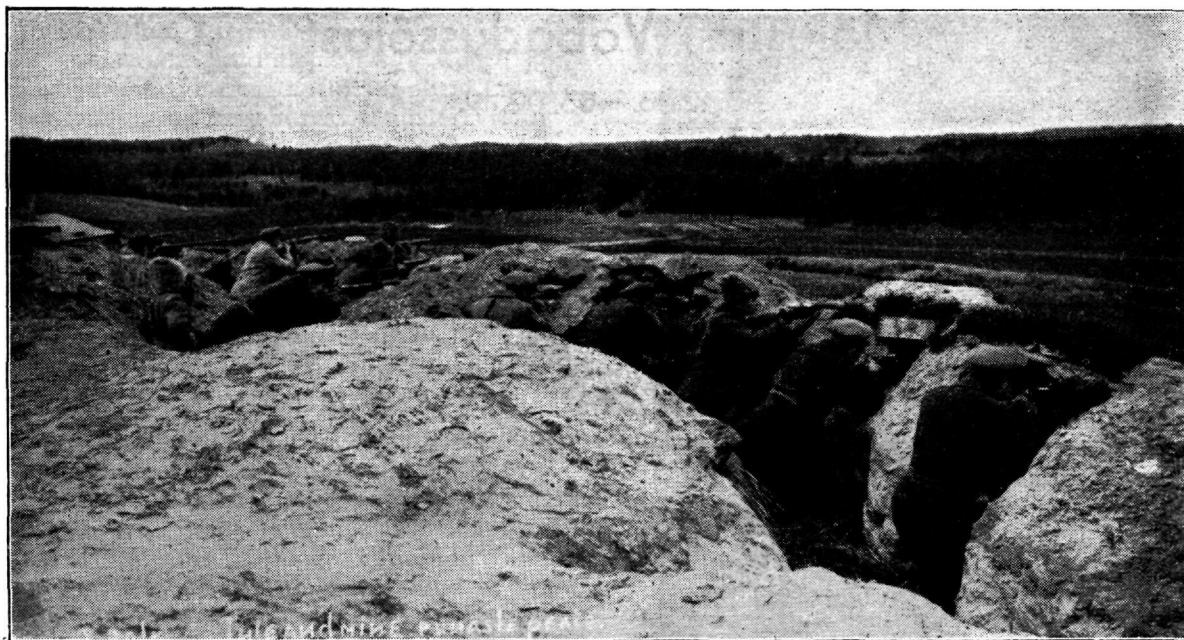
Septembri algul jõudis polku polguülema abi ametikohale kpt. E. Ahman, kes osutas väeosale suuri teeneid väljaõppe ja lahingudistsipliini süvendamise alal.

Viimastes lahingutes osutatud tubliduse eest avaldas brigaadiülem polgule kiitust.

Oktoobri keskel Ülemjuhataja korraldusel teostati Lõunarindel rida lööke Pihkva suunas ja Velikaja äärde, Loodearmee alanud pealetungi toetamiseks, et siduda vaenlase väeosi meie Lõunarindel.

12. okt. võttis III/7. p. osa esimesest sellasest löögist ühes suurendatud 80-mõõgalise ratsakomando ja välipat. nr. 4 kahe suurtükiga. Pataljon vallutas ägedais lahinguis Mihhailovka, Kotja-Gora, Goni küla. Säärase iseloomuga operatsioon korraldati samase eduga ka 18. oktoobril.

Lõuna pool teotseva meie 3. Diviisi toetamiseks võtsid 2. Diviisi osad ette veel ühe pealetungi Pihkva ja Velikaja suunas. 7. Polk alustas pealetungi jõulise löögiga suurtükitule ettevalmistusel 5. novembri hommikul ja

7. Jalaväepolgu positsioone Irboska ees 1919. a. sügisel.

viskas vastase oma rinde eest tagasi Kudepi ja Velikaja jõeni, s. o. kuni 20 km kauguseni. Kaks päeva kestnud operatsiooni vältel võttis polk üle 300 vangi ühes 471. polgu staabiga, 1 3-tollise suurtüki ühes 3 kuulikastiga, 7 kuulip., 3 telefoniaparaati, terve polgu vööri ja muud varustist. Meie kaotused seejuures langenutena lipnikud A. Lillak ja H. Valk ja 7 sõdurit, haavatutena 1 ohv-aset. ja 26 sõdurit. 6. nov. öhtul polk sai käsu oma endistele seisukohtadele tagasi tulla.

Detsembri keskel muutus vastane 7. Polgu rindel jälle aktiivsemaks. 15. dets. ta tungis tugeva suurtükitle toetusel suuremate jõududega meie kindlustatud positsioonide kallale Velje järvest kuni Sagrivje küalani. Saavutanud ajutiselt väikest edu Velje järve ja Volkova küla juures, löödi ta varsti kõikjal meie tule ja vastulöökidega suurte kaotustega tagasi.

17. dets. kordas vaenlane pealetungi ter-vel polgu rindel, püüdes ühtlasi üle Belkova küla tungida Väsmova kõrgendikele, et haarata sügavalt 7. Polgu kindlustatud positsiooni paremat tiiba. Vastasel õnnestus ümber piirata Belkova küla kaitsev 7. rood, kes pani al-ltn. A. Espenbergi juhatusel vastu viimse võimaluseni ja siis täakidega teed rajades murdis vaenlase rõngast läbi, kaotades seejuures oma veltveebli O. Spaideli ja 2 sõdurit. Rood taandus Velje järve juurde valmistatud kaponiiri, kus koos õigeaegselt appirutanud 8. roodu osadega

al-ltn. K. Luiki ja ltn. E. Ellrami juhatusel panid seisma vastase edasitungi, kes kandis siin suuri kaotusi lähimaa kuulipildujatules. Toetatud polguülema poolt ratsakomandoga, vallutasid mainitud roodud Belkova, kuhu asus uuesti 7. rood. See oli polgule ohtlikum päev sügisis lahinguis, sest Belkova langemise ajal ei olnud polguülemal enam varusid rohkem kui ratsakomando ja kaks soomusautot, mis saadeti valvama Pihkva, Riia kiviteed. Seepärast on sel juhul eriti hinnatav 7. ja 8. roodu meelekindel tegevus vaenlase tõkestamisel ja tagasiviskamisel. Pärast ebaõnnestunud katseid ja tunduvaid kaotusi vastase aktiivsus rauges.

Rinne hakkas elama rahuootamise tähe all. 7. Polgu rindel võeti vastu parlamentääre kirjadega pantvangide vahetamise ja rahudelegatsiooni vastuvõtmise asjus ja lasti läbi pantvangid ning N. Vene rahusaatkond ja hiljem üksikuid rahusaatkonna liikmeid.

2. jaanuaril langesid viimased vaenlase mürsud 7. polgu kaevikuisse, kuid kahju need meile enam ei teinud. Järgmisel hommikul hakkas maksma vaherahu.

Vabatahtliku ohvrina isamaa altarile Järvamaa südamest võrsunud väeosa oli kandnud kõik aastapikkuse sõja raskused ja jäänud kaljukindlalt püsima meie maa kaguväravaile, kus ta tänini seisab meie rahva ja riigi rahuliku arengu valvurina.

—o.

Mälestusi Vabadussõjast

18. 12. 18. – 05. 02. 19.

Kolonel K. Kanep.

18. detsembril pühitses 7. Jalaväerügement oma 20. aastapäeva. Selle, rügemendi elus tähtsa päeva tähistamiseks alljärgnevate ridade ülesanne on lühidalt märkida mõningaid sündmusi 20 aastat tagasi, s. o. ajal, kui 7. Jalaväerügementi nimetati „Järvamaa Kaitsepataljoniks“.

Järvamaa Kaitsepataljoni formeerimisele pandi tegelik alus Paides 18. detsembril 1918, see on päeval, millal määratud pataljoniülem saabus ja asus kohalike jõudude korraldamisele kaitseks maakonna piiridesse tungiva vaenlase vastu. Seda päeva märgib pataljoni esimene käskkiri ja see päev kujunes ka pataljoni otsese järeletulija — 7. Jalaväerügemendi — aastapäevaks.

Esiolgu oli kavatsus Paides formeerida 1 rood, milleks ka parajasti jätkus kohaletoodud relvadest ja laskemoonast. Ühtlasi oli mõeldud, et see üksus jääb ainult Järvamaa piiride kaitseks.

Hiljem kujunes aga teisiti. Tänu kohapealsete tegelaste pingutustele ja rahva enamusel kaasalöövale suhtumisele kasvas vabatahtlike ja pärast sundkorras mobiliseeritute arv tublide ning ustavate meeste poolt nii kiiresti, et kohapeal kujunenud tarviduse kohaselt tuli formeerida pataljon.

Pataljoni formeerimisel ei olnud võimalik mõelda meeskonna väljaõppele, vaid juba esimestel päevadel tuli asuda otsese ülesande täitmisele, s. o. teostada maakonna kaitset pealetungiva vaenlase vastu. Selleks saadeti Paidest järk-järgult välja mitmes suunas juba enam-vähem korraldatud üksikuid vabatahtlike grupe ja rühmitusi, esmajoones koolipoisse Türilt ja Paidest, kes löid otsese kontakti edasilükkuva vaenlasega ja sundisid ta peatuma. Samuti korraldati kohapeal kaitseliidu-koondisi, kes siis ühinesid pataljoniosadega. Näiteks Esna-Peetri kaitseliiduüksus, kes tervikuna oma energilise ja vahva juhi lipnik A. P. All'i (langes rügemendi koosseisus Pangevitsa all 23. aprillil 1919) juhatusel pataljoni koosseisu üle tuli ja omaette roodu moodustas. Paidest tuli üle ratsakomando (20 mõõka) hobuste ja täie varustisega. Ka Koeru kaitseliidust tuli mehi huljana üle, eesotsas leitnant J. Viitmann'iga (praegune kolonel J. Vellerind). See kohalike kaitseliitlaste ületulek soodustas väga pataljoni tegevust,

sest viimased tundsid hästi oma kodukohti, mis võimaldas neile alatist sidepidamist ning teadete saamist oma sugulasilt ja tuttavalt vaenlase liikumise ja suuruse kohta tema poolt okupeeritud keskustes. Esimese kindlama direktiivi sai pataljoniülem Operatiivstaabi ülemalt 23. 12. 18.

Selle sisu:

„1) Teid nimetatakse Järvamaa kaitse ülemaks. 2) Teie alla käivale pataljonile määratakse ülesandeks Paide ringkonda kaitsta hommiku poolt Tamsalu, Kiltsi, Rakke ja Vägeva pealetungimise eest. 3) Teie pataljon käib otsekohe Operatiiv Staabi alla, kelle käest Teie käskusid saate. 4) Nõudke Paide telegraafi jaama ülemalt, et ta oma meestega Teid seoks telefoniga kuni Paideni ja Paidest Tallinnasse Operatiiv Staabini. 5) Teie salk peab alati valmis olema pealetungima, kui Tallinnast käsu saate. 6) Pidage sidet kindral Tõnissoniga. Nr. 35.“

See direktiiv mõjutas ka pataljoni nime kujunemist „Järvamaa Kaitsepataljoniks“.

Esimene tõsisem tuleproov vaenlasega kujunes pataljoni osadele 25. detsembril, s. o. jõulu esimesel pühal. Pataljoni kõvendatud luuresalk liikus Müüsleri mõisast üle Vao Koeru poole, kus metsavahelisel teel ootamatult kohtas vaenlase eskadroni. Satudes tabava kuulipildujatule alla, vaenlane taganes paaniliselt, jättes maha hulga surnud ja haavatud inimesi ja hobuseid. Sellele järgnes väikese vaheaja järele vaenlase vastu pealetung Koeru alevist, kust väljus kolm ahelikku eri suundades, püüdes haarata meie asukohta Müüsleri mõisas, kuid löödi kaotustega tagasi pataljoni üksuste poolt. Müüsleri esimene lahing oli pataljonile julgustavaks ja võimeid hindavaks saavutiseks ning sundis vaenlase peajõude paar päeva kohal püsima, välja arvatud üksikute luuresalkade tegevused. Kuid teisest küljest andis see talle põhjust suuremate jõudude koondamiseks Koeru piirkonda. Kriitilise mateks päevadeks Paide all nimetatakse 27. detsembrit ja 6. jaanuari. Esimest see pärast, et väljaspool oli kujunenud mulje, nagu võinuks Paide sel päeval langeda. Säärased teated oli saatnud Järva maavalitsuse esimees Sõjavägede Ülemjuhatajale. Kuid tegelikult ei olnud olukord kaugelki

nii kriitiline. Vaenlane surus küll kogu päeva suuremate jõududega peale Koeru suunast ja pataljoni osad olid sunnitud taandudes loovutama järjekorras Müüsleri, Palu ja Särgvere mõisad. Üks vaenlase luureüksus oli jõudnud isegi kuni Mäo vallamajani, s. o. 10—12 km Paidest. Sel suunal teotseva roodu ülem oli päevastest sündmustest veidi vapustatud meeleolus ja kartis, kas järgmine päev ei too jälle uusi üllatusi, mille tagajärjel võiks Paide langeda. Sellesisulise suulise teate saatis ta Põhjaku rajoonist ratsakäskjalaga õhtul pataljoniülemaale. Pataljoniülem, olles teadlik päevastest sündmustest, oli saatnud juba päeval oma varust Mäo mõisa (umbes 5—6 km Paidest) ühe uuesti formeeritud roodu, kes juba Paides paar päeva korralikke õppusi oli teinud. Põhjakule asunud roodu ülem ei olnud sellest teadlik. Saanud eelmainitud äreva teate, käsutas pataljoniülem kohe Mäo mõisas asuva roodu välja Põhjaku grupile toetuseks. Uue roodu tulek parandas üldise olukorra selles piirkonnas ja ka kohalolijate meeleolu. Järgmisel päeval asusid pataljoni jõud vastupealetungile ja surusid vaenlase tagasi. Seega 27. detsembril ei olnud Paide saatus veel kaugeltki otsustavalt kaalul. 29. ja 30. detsembril Sõjavägede Ülemjuhataja käsul ilmus Paidesse revideerimise otsustarbel polkovnik P. K a n n (praegune riigikohtunik), kes kohapeal võis konstateerida eestoodud tööka.

6. jaanuar kujunes kriitiliseks seetõttu, et sel päeval pataljoni üksus sunniti järjekordsete vaenlase haarangutega taanduma eelmisel päeval vallutatud Müüsleri mõisast, kusjuures oli surnuid ja haavatuid. Kuid ega seepärast veel Paide saatus kaalul ei olnud.

Jaanuari algul pataljon sai toetuseks patareid, mille suurtükid olid kompressoriteta, kuid vaatamata sellele tõstis see tugevasti pataljoni meeleolu. Sel puhul organiseeriti 7. jaanuaril jälle järjekordne pealetung juba patareitule toetusel Põhjaku joonelt, haaranguga Koigi mõisas asuva rooduga Särgvere, Palu, Müüsleri suunas, mis eelmisel päeval oli loovutatud vaenlasele. Kui meie ahelikud (kelle esimestes ridades viibis ka Ajutise Valitsuse volinik A. Ve i l e r) Põhjaku joonelt järkjärgult väljusid ja vaenlase üllatuseks kostsid esimesed suurtükilased, taganes vaenlane paaniliselt Särgvere mõisast ja õhtuks oli meie rinne jälle tugevasti ette nihkunud ning vallutanud Särgvere ning Palu mõisad. On märkimisväärne, et selle pealetungi edu oli tugevasti mõjutatud patareid tuletoetusest.

Leitnant K. Kanep.

Järvamaa Kaitsepataljoni formeerija ja ülem
18. 12. 18. kuni 09. 02. 19.

26. dets. jõudis Paide rajooni 1. Ratsapolk, kes Sõjavägede Ülemjuhataja korraldusel teotses Järva-Jaani, Tamsalu suunas. Olgugi et Järvamaa Kaitsepataljon ja 1. Ratsapolk teotsesid kumbki omaette, siiski kindlustasid 1. Ratsapolgu osad pataljoni vasakut tiiba vaenlase haarangute vastu. Eriti mõjutasid 1. Ratsapolgu osad vaenlase grupi liikumist üle Kaalepi Rapla suunas, mis pataljoni juhatust 6. jaanuaril tugevasti häiris.

Pataljoni osadel tuli vaenlasega lahinguid lüüa ka paljudes teistes kohtades, nagu Vodja, Viisu, Öötla mõisade ja Peetri alevi piirkonnas, kuid elavam tegevus arenes siiski Müüsleri mõisa piirkonnas, mis korduvalt vahelduva õnnega käis käest kätte.

Müüsleri väljakule on püstitatud Järvamaa Kaitsepataljoni üldmälestusmärk, mida see koht ka täielikult väärrib, olgugi et vaenlane sealt pataljoni osi mitu korda taanduma sundis, kuid Müüsleri väljal õppis pataljon ka vaenlast lööma ja jäi lõpuks võitjaks.

Pataljoni tegevust Paide piirkonnas meelde tuletades ei saa jätta märkimata, et läbi Paide liikusid Viljandi suunas küüthobuseil üksikud saksa sõdurite grupid, kes olid vanemais aastais ja välimuselt väga kurnatud. Pataljoni juhatus suhtus neisse

sõbralikult ja korraldas neile isegi toitlustamist Paides peatumisel.

Paides viibimisel allusid pataljoni ülemale muuseas ka järjekorras kaks üksikut balti ratsaüksust. Esimene liikus jõulu ajal üksikute gruppidenä Viljandi, Paide maanteed mööda läbi Paide ja koondus Roosna-Alliku mõisa. Suurem osa eskadronist kandis saksa sõjaväe mundrit vene pagunitega. Eskadroniülemaks oli rittmeister von zur Mühlen. Nende osadega oli pataljoniüksustel eksikombel tulevahetus Koigi mõisa rajoonis, sest pataljonil oli teadmata sellase üksuse liikumine Paide suunas. Eskadronil oli selle tagajärjel mõni haavatu. Hiljem see eskadron allutati Järvamaa Kaitsepataljoni ülemale, kuid eestoodud vahejuhtumitõttu kujunesid vahekorrad pataljonil eskadroniga külmaks. See eskadron allutati pea 1. Diviisi ülemale.

Jaauari esimestes päevades koondus teine eskadron Paide juurde Prääma mõisa. See eskadron oli võrdlemisi väikese rivikoosseisuga, kuid suure voooriga. Eskadroni ülemaks oli Kuramaa aadlik, st-rittmeister Ungern-Sternberg, ja tema abiks kohalik Prääma mõisa omanik st-rittmeister Renteln, mõlemad endisest vene ratsakaardiväest. Ohvitserid olid täiesti korrektsed sõjamehed, samuti ka eskadroni koosseis, kuid olid kohale ilmumisel väga väsinud ja neile tuli anda mõni päev puhkust, enne kui neid tegevusse sai rakendada.

7. jaanuaril see eskadron sai pataljoni-ülemalt ülesande liikuda Paidest üle Koigi, Päinurme, Pädaniku, Jõeküla läbi soode Piibe mõisa, sealt üle raudtee vaenlasele seljataha, et seal tekitada paanikat. Selle ülesande sooritas see eskadron korralikult ja ühines 10. jaanuaril Rakke jaama juures meie 1. Ratsapolguga, kust jätkas koos edasiliikumist.

Hoogsel edasitungimisel Mustvee alevisse jõudes pataljoniülem sai korralduse, et pataljon on allutatud 1. Diviisi ülemale, kuid kaks tundi hiljem tuli uus korraldus pataljoni allutamise kohta 2. Diviisi ülemale.

16. jaanuaril tuli 2. Diviisi ülemalt korraldus liikuda kiirmarsil Tartu. 17. jaanuaril olid pataljoni eelosad eesotsas ratsakomandoga Tartus kohal, kuna teised üksused koos patareiga jõudsid järele järgmisel päeval. Mustveesse jäi maha määratud komandant 70-mehelise komandoga, kes pääsis sealt tulema alles pikema aja pärast, s. o. siis, kui Mustveesse tulid Peipsi rannakaitse-pataljoni osad.

Pataljoni osad paigutati Tartus järgmiselt: patarei ühe rooduga Tammemõisa, 3

roodu koos ratsakomandoga Ropka mõisa ja töörood Raadi mõisa, üks rood oli Narvarindelt Tartu jõudmata.

Tartu ilmumisel sai pataljoni sooja vastuvõtu osaliseks. 2. Diviisi staabi ülem kapten Muttt avaldas liigutatud sõnul heameelt pataljoni ilmumise kohta. Pärast esinemist ja tervitust oli ta esimene küsimus töökompani paigutuse üle. Vastuseks saades, et Raadi mõisa, avaldas ta jälle heameelt ja ühtlasi lisas: „Eile viis üks väeosa oma kõõgid läbi Tartu rindele ja kui seal lahing lahti läks, tulid kõõgid suure parinaga läbi Tartu tänavate teisele poole linna serva, sellega linnas suurt ärevust tekitades“.

2. Diviisi reservina viibis pataljon Tartu piirkonnas 17.—28. jaanuarini. Seda aega kasutas pataljoniülem väeosa korraldamiseks, varustamiseks, eriti aga koosseisu väljaõpetamiseks.

23. jaanuaril määrati diviisiülema korraldusel pataljonile kaasaantud patareist pool patareid Tallinna Kaitsepataljoni käsutusse.

28. jaanuaril andis 2. Diviisi ülem korralduse Järvamaa Kaitsepataljonile koos poole patareiga välja liikuda Tartust rännakukorras Hammaste-Võnnu rajooni. See käsk täideti sama päeva õhtuks.

28. jaanuaril kell 2300 järgnes diviisiülemalt uus korraldus: pataljonil koos poole patareiga edasi liikuda Räpina, Mehikoorma suunas ja oma valve alla võtta Peipsi järve kallas, et tagasi lüüa võimalikud vaenlase pealetungid üle Peipsi.

29. jaanuari õhtuks pataljon oli jõudnud diviisiülema poolt ettekirjutatud asukohtadele, s. o. üks rood Mehikoorma, üks rood Räpina ja pataljonistaap ühes ülejäänud osadega Moisekatsi mõisa piirkonda.

Pataljoni ülesanne selles piirkonnas oli toetada 2. Jalaväepolgu pealetungi Petseri, Irboska suunas ja kindlustada tema vasakut tiiba, seljatagust ja puhastada Piirisaart.

31. jaanuaril tulid pataljoniülema juurde Moisekatsi mõisa, kus asus pataljoni staap, üksikud isikud, kes teatasid, et Partsi mõisa piirkonda on ilmunud suurem vaenlase koondis, kelle eelosad on jõudnud Kiisa, Lutsu ja Holvandi külladesse, kuhu jäävad peatuma. Pataljoniülem ei tahtnud seda kuidagi uskuda, pidades seda võimatuks, et suuremal vaenlase väeosal oleks läinud korda pugeada nii sügavale ja otse 2. Jalaväepolgu pealetungivaile osadele seljataha. Pisut aega pärast eesnimetatud teadete saamist ilmus pataljoni staapi pataljoniülemale isiklikult tuntud Kauksi veskiomanik, proua Sikut, kes pisarsilmil tõendas, et tea-

ted on õiged. Samal ajal kihutas mootorrattal suure kiirusega pataljoni staapi ka 2. Jalaväepolgu sidekäskjalg ja teatas, et saadetuna polguülema poolt tähtsa korraldusega pealetungivate osade juurde, ta peagu oleks vangi sattunud vaenlase kätte eesnimetatud piirkonnas. Vaenlasi olnud seal arvult palju.

Arvestades tekkinud kriitilist olukorda ja eriti 2. Jalaväepolgu rasket seisukorda, ot-

ravaid välikööke valmiva toiduga, hobuse-riistu, sadulaid ja hulk mitmesuguseid kommunistlike lööklausetega lippe ning van-ge. Üks lippudest oli mõõtudelt õige suur, punasest ja mustast atlassist ja oli asetatud kahe ridva vahele ühes rippuvate tuttidega. Selle lipu üks külg kandis pealkirja: „1 Pskovski polk pri tšresvõtšainoi sledstvennoi komissii“, teisel küljel olid harilikud kommunistlikud lööksõnad.

Järvamaa Kaitsepataljoni õppursõdurite rühm.

Keskel kiivris lpn. A. P a 11, kes langes Pangevitsa lahingus 23. 04. 19.

sustas pataljoniülem viibimatult atakeerida vaenlast. Selleks moodustati erigrupp poolroodu suuruses kahe kuulipildujaga, leitnant Villupi juhtimisel, abiks leitnant Mirka, ülesandega, arvestades pimedat aega, rünnata vaenlast ootamatult, ilma luureta.

Selle grupi tegevus hargnes järgmiselt: üks rühm tungis Kiisa-Holvandi ja teine rühm Lutsu külla. Rühmade rünnakud osutusidki täiesti ootamatuks ja selle tagajärjel ei suutnud vaenlane avaldada kuigi suurt vastupanu ning taganes.

Paanilisel põgenemisel ümbruskonna metsadesse. arenes vaenlasel seal omavaheline tulistamine, mille tagajärjel järgmisel hommikul leiti hulk surnuid nendes suundades, kus pataljoniosad ei teotsenudki. Sellel retkel pataljoniosadele langes saagiks kaks r-kuulipildujat tagavararaudadega, au-

Eesnimetatud võitluse ajal sõitis 2. Polgu ülem kapten Lembra koos adjutandi leitnant Järver'iga (praegu kolonel Järver) ja vabatahtliku J. Järvega oma polgu osadele järele. Olles sattunud sellesse keerisesse, pöörduisid nad kiiresti tagasi ja sõitsid pataljoni staapi, kus pataljoniülem neile tekkinud olukorda selgitas. 2. Polgu ülem avaldas samas pataljoniülemale tänu vaenlase kiire likvideerimise eest, mis Petseri suunas pealetungivatele 2. Polgu osadele võinuks saatuslikuks saada. Hiljem sõitsid nad rahulikult kaugemale ette jõudnud Petseri ja Irboska suunas teotsevatele osadele järele.

Vangide ülekuulamisel selgus, et purustatud oli hiljuti Pihkvas formeeritud polk seitsmeroodulise koosseisuga. Polgu juurde oli kuulunud veel üks eskadron ratsaväelasi ilma hobusteta ja ühe patarei osa suur-

tükiväelasi ilma suurtükkideta. Moonavoort olnud võrdlemisi suur. See grupp olevat Pihkvast 29. jaanuaril kell 0200 välja sõitnud ja kell 1600 jõudnud Vastseliina jaama, kus ta maha laaditud.

Järgmisel päeval varahommikul jätkas pataljon oma puhastusaktiooni suuremas ulatuses, kuid erilist vastupanu enam kuskil ei olnud, saadi vaid lisa-sõjasaaki, selle hulgas 2 r-kuulipildujat. Ühe neist tõi kohalik kooliõpetaja, kes selle laskevalmina koos laskemoonaga väljalt oli leidnud.

Ei saa mööduda märkimata sellast kurba tööka, et Lutsu, Holvandi operatsiooni otseid juhte, leitnant Villup ja leitnant Mirka juba ammu puhkavad maamullas.

Samuti peab kahetsusega tunnustama, et sel operatsioonil vaenlaselt äravõetud lipud, mis ametliku vahikirjaga saadeti 2. Diviisi staapi, puuduvad praegu sõjamuuseumis ja seni pole korda läinud neid kuskilt leida.

1. veebruaril läks pataljoni osadel korda

Pihkva järvel sundida maanduma üht vaenlase „Taube“ süsteemi lennukit, mis koostvõetult pataljoni staapi toodi ja sealt koos eesmainitud lippudega diviisi juhatuse korraldusse saadeti. Andmete kohaselt oli see esimene vaenlase lennuk, mis meie vägede poolt Vabadussõjas alla lasti.

4. ja 5. veebruaril käisid pataljoni 2. ja 3. roodu maakuulajad üle Peipsi järve ja töid sõjasaagina kaasa esimesel päeval — 36 vangi, ühe rk., 36 püssi, käsigranaate ja padruneid; teisel päeval — 2 ohvitseri, 46 meest ja ühe haavatu vangidena, ühe rk., 37 püssi. 4 kasti kuulipildujalinte, 6 kasti püssipadruneid ja ühe telefoniaparaadi.

Sellega lõpetas Järvamaa Kaitsepataljon oma tegevuse ümbernimetamise puhul 05. 02. 19. — 7. Jalaväepolguks.

Lõpetades käesolevat, nende ridade kirjutaja soovib 7. Jalaväerügemendile 20. aastapäeva puhul palju õnne ning edu vastuturikkas riigikaitse töös.

Inspeksioonikäigul Paides 1918. a. lõpus.

Detsembri lõpus 1918 saabusid Paidest Tallinna halvad teated: Paides oodati linna peatset vallutamist enamlaste poolt. Need alarmeerivad teated oli seda häirivamad, et juba rida meie teisi linnu oli langenud enamlaste kätte, et enamlaste sõjavägi tungis kõikidel frontidel jõudsasti edasi ja et Paide linna kaitse organiseerijaks oli läkitatud üsna noor leitnant (nüüd kolonel) K. Kanep. Seepärast saatis Ülemjuhataja kindral J. Laidoner mind Paidesse vaatama, mis seal sünnib, ja kui tarvis, siis asuda Paide kaitsmisele. Olin parajasti Tallinna tagasi jõudnud Pärnust, kuhu kindral Laidoner oli mind saatnud, ja kus mul tuli astuda mõnigi raske samm, et Pärnust relvastatud jõud liikuma panna Mõisaküla suunas.

Saanud käsu sõita Paidesse, arvasin, et ka seal seisab ees raske töö, kuid ma olin eksinud. Paides oli pataljoniülem täitnud oma ülesanded eeskujulikult ja mul ei jäänud üle muud kui Vägede Ülemjuhataja nimel suruda pataljoniülema kätt ja tänada teda tehtud töö eest. Jõudsin Paidesse vist 29. det. õhtul. Järgmisel hommikul leidsin pataljoniülema tema kabinetist, ühest pimedast, vist akendeta toast „Kodanikkude klubis“, kus asus staap. Pataljoniülem oli elurõõmus, täis lootust ja usku. Ta jutustas raskustest, milledest tal tulnud üle saa-

da Paide kaitse organiseerimisel. Vaatamata kõigile raskustele oli tal siiski läinud korda organiseerida ligi 600-meheline jalaväeüksus, vist 16 ohvitseriga ja 4—5 kuulipildujaga, ühes tööroodu ja väikese ratsakomandoga. See on jõud, mis tolleaegseis oludes oli kaunis suur.

Pataljoniülem kandis ette, et enamlasted on Paide alt tagasi löödud ja et nad on umbes 30 km kaugusel Paidest. Seda rõõmustavat teadet tuli muidugi isiklikult kontrollida. Sõitsime rindele. Pataljoniülemal oli käsutada suurepärase saan ja kaks veel paremat musta hobust.

Sõitsime üle Põhjaku ja Särgrave, käisime külas Viru telefonijaamas, Palu mõisas jne. Särgrave mõisa saalis olid enamlasted tapnud loomi. Palu mõisas oli rikkalik raamatukogu laiali paisatud ja lõhutatud. Ka mujal, kust läbi sõitsime, oli jäänud mõttetut hävitustöö jälgi.

Sõit frondile ja seal nähtu ning kuuldu ei jätnud kahtlust, et enamlasted olid Paide alt taganenud suure kiiruse ja korratusega.

Millest oli tingitud see taganemine, sellele küsimusele ei saa praegu vastata. Igatahes oli pataljoniülem teinud Paide kaitse korraldamise tööd eeskujulikult, kui arvestata tolleaegseid tingimusi ja olusid.

Kolonel P. Kann.

7. Jalaväerügement oma XX aastapäeval mälestab harduses
Vabadussõjas rügemendi ridades

võideldes langenud kangelasi

ja rahu ajal surnud kaasvõitlejaid.

Mälestusi Järvamaa Kaitsepataljonist ja selle juhust.

Pärast Tartu tagasivõtmist enamlastelt 14. jaanuaril 1919 valitses seal paljude keskel kahtlev meeoleu ja küsiti, kas suudame võitu käes pidada. Tõepoolest, meie jõudude arv polnud ju kuigi suur võrreldes vaenlasega.

Selles olukorras oli tartlastele ja kogu Lõuna-Eestile suureks julgustuseks, kui teiste hulgas ka Järvamaa Pataljon Lõunarindele tuli. See oli juba väga korralik väeosa, kes oma tuleproovi edukalt läbi oli teinud. Järvalaste appitulek võeti vastu rõõmuga. Juhtusin nägema Järvamaa Pataljoni läbimineku Tartust. Mehed olid nähtavalt küll väsinud, kuid nägudest paistis mehisust ja julgust, mis aitas tõsta meeoleu kõigil, kes neid nägid.

Hiljem kohtasin veel kord Järvamaa Pataljoni. Määratuna teenistusse 2. Jalaväepolgu staapi, oli 1919. a. jaanuarikuu lõpus Moisekatsi piirkonnas ühel õhtul mul juhust sattuda majja, kus peatus Järvamaa Pataljoni staap. Sinna toodi sõjavang, noorevõitu venelane, kes äsja meie meeste kätte

vangi langenud. Teda kuulus üle pataljoni-ülem leitnant K. K a n e p, kellest jäi unustamatu mulje. Mitte ükski selles, kuidas ta ülekuulamist toimetab, vaid kogu tema ülesastumises ja suhtumises ümbrusesse oli väärikust ja mõju. Ta paistis olevat i n i m e n e meelevallaga. Mäletan, seal ruumis viibis rohkesti pataljoni mehi, ka reamehi. Näis, et kõigil neil oli sundimatu lugupidamine oma pealiku vastu, mitte ükski seetõttu, et ta oli nende ülem oma välise positsiooni poolest, vaid kui isik ja tõeline juht pani ta end maksma oma isiksusega. Ja see oli meie õnn Vabadussõjas, et meil leidus niisuguseid juhte. Õnn ka Järvamaa Pataljonile, et tema etteotsa niisugune juht sattus.

Nüüd, kus Järvamaa Pataljoni järglane oma 20. aastapäeva pühitseb ja möödunud aegadesse, eriti oma sünnipäevadesse tagasi vaatab, mõtlen tänu ja tervitusega sellele meie vaprale vabadussõjaaegsele väeosale ja tema tublile ja mehisele juhile.

J. Järve.

Rahuaegne töö 7. Jalaväerügemendis.

Leitnant H. Teder.

Vabadussõja lõppedes 7. Jalaväerügement, kandes piirivalveteenistust vabadussõjaaegseis kaevikuis ja hiljem asudes laialipaisatult Petserimaa kehvades küladest, ei saanud asuda oma alatise asukoha rajamisele ning rahuaegse väljaõppe teos-

tamisele, et maitsta rahulikult oma võidu vilja. Hiljem mitmekordsed ümberformeerimised, väeosaulemate vahetused ja oma alatise asupaigas kõigi vajalike eelduste loomine väljaõppe teostamiseks on nõudnud rügemendi juhtkonnalt kui ka mees-

Kolonel O. Pajusoo VR II/3.
7. Jalaväerügemendi praegune ülem.

konnalt eneseohverduislikku pingutust ja hinnatavat taht.

Käesoleva lühikese tagasivaatega püütakse anda linnulennuline ülevaade sellest suurest tööst, mida rügement on sooritanud rahu ajal kuni siiani.

Pärast demobilisatsiooni formeeriti 7. Jalaväepolk 2. mail 1920 ümber. Polgu koosseisu jäi vaid 3 laskuri- ja 1 rk-kompani ning polk asus Petseri linna ja ümbruskonna küladesse. Alati üpris kitsas ja piiratud võimalustega olukorras väljaõppe teostamist, kuna osa meeskonnast oli kooramatud veel mitmesuguste vahiteenistuslike ülesannetega. Juba 15. mail 1920 saadeti osa polgust Pihkva järve kallastele piirivalveteenistust kandma. 10. juulil 1920 liideti polguga osa endisest Katšanovi pataljonist, millega polgu koosseis tunduvalt suurenes.

Sama aasta augustikuus paiknes polk Võru linna ja ümbruskonna küladesse. Hiljem ta saadeti taas piirile valveteenistuse pidamiseks, kuhu jäi kuni 1. jaanuarini 1921, millal polku tabas järjekordne ümberformeerimine. 7. Jalaväepolgust moodustus 7. pataljon, kes määrati pataljoniülema kapten E. Ahmann'i VR I/3 juhatusel Tartusse 2. Jalaväepolgu koosseisu. Siia ei jäänud pataljon kauaks. Vahepeal oli üles ker-

kinud alatise ja tugeva väeosa loomise vajadus meie riigi kaguvärava valvuriks. Tookordne Sõjaminister kindralmajor J. Soots VR I/1 pärast põhjalikke kaalutlusi usaldas need ülesanded 7. Jalaväepolgule, kes kogu Vabadussõja kestel oli võidelnud seal mehiselt. Nii lahkuski 7. pataljon Tartust 7. juulil 1921, asudes 7. Jalaväerügemendina Võrru. Rügemendi ülemaks määrati kolonel S. Pinding VR I/2 ja II/2. Rügemendi koosseisu liideti 8. pataljon kui endise 8. Jalaväepolgu järglane, kes asus mõndil Pärnus.

Samal aastal formeeriti rügemendis II pataljon, kes asus Valka; 7. pataljon nimetati ümber I pataljoniks, kuna kolmandaks pataljoniks jäi 8. pataljon oma endise numbriga.

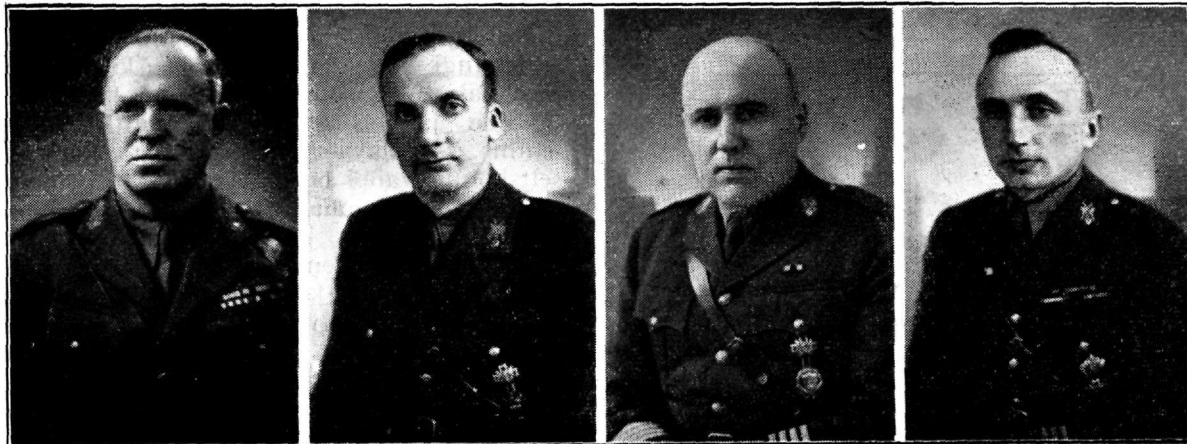
Kohustusrikka piirivalveteenistuse kandmisest ei vabanenud rügement hiljemgi. Päris raskeks kujunes nende osade varustamine elutarvetega, sest kohapeal ei olnud saada midagi ning kõik vajalik tuli rügemendi alatisest asupaigast järele saata.

1923. aastal määrati rügemendi ülemaks 3. Jalaväepolgu sõjaegne ülem kolonel Jaan Kruus VR II/3, kes asus suure innuga ja energiliselt väljaõppe teostamise edukuse huvides looma selleks vajalikke võimalusi. Ja neid küsimusi oli lahendada ju nii palju! Puudusid kasarmud, laskerajad, õppeplatsid ja -abinõud, pealegi paiknes väeosa laiailpillatult kogu Lõuna-Eestis, mis raskendas isegi administratiivset juhtimist.

See töö kandis vilja. Nii valmisid 1925. a. kevadel esimesed kasarmud ning kõige tarvilikumad õppeplatsid ja -abinõud.

Diviisi laskevälja loomisega lahendati küll lahinguliste laskeharjutuste sooritamise küsimus, kuid meeskondade paigutamiseks laagri ehitamiseks puudusid aga rahalised võimalused. Ka needki raskused ei hirmutanud tookordset rügemendi ülemat, kes asus ehitama laagrit majanduslikul teel rügemendi enda säästsummadega. Piusa kaldal, kus enne oli vaid tuiskav liivanõmm jändrike mändidega ja kohati mustade soomülgastega, asub nüüd eeskujulikult väljaehitatud ja korrastatud Lõunalaager. See on üks kujukamaid näiteid rügemendi omaalgatuslikust tööst.

1928. a. väeosade ümberkorraldamisel lahkus rügemendi koosseisust 8. pataljon, saades iseseisvaks väeosaks. Naaberväeosaga on rügemendil tõsiselt hea, otse vennalik vahekord. Samal aastal liideti rügemendiga 2. Diviisi õppekompani ning siit alates sünnib kogu diviisi laskuri- ja rk-ala

7. Jalaväerügemendi Ohvitseridekogu juhatus.

Vasakult esimene — esimees major H. Stokkebi VR II/3.

reservallohvitseride vastutusrikas ettevalmistus rügemendis.

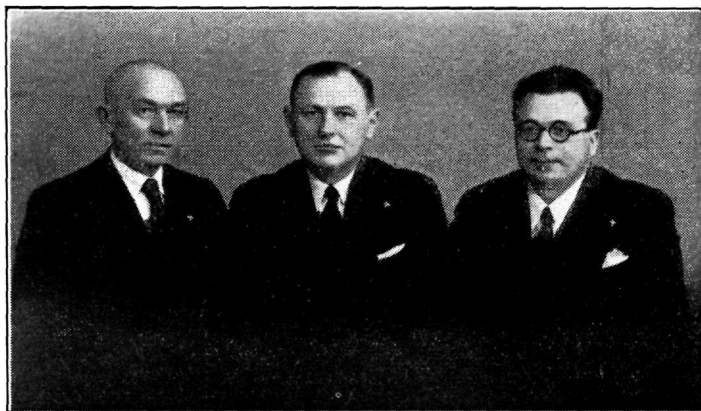
Seik, et rügement paikneb kahes garnisonis ja et rügemendile on allutatud ühel või teisel kujul teisi allüksusi ja asutisi, mis ei ole rügemendi organilises koosseisus, nõuab rügemendilt mitmete ürituste teostamisel nende kahekordistamist. See omakorda nõuab majanduslikke lisakulutusi kui ka vastavailt ametiisikuilt rohkesti tööd. Hoolimata sellest rügement on suutnud ka majanduslikul alal palju teha. Ajakohased eluruumid ühes kõrvalhoonetega ja töökojadega, õppeplatsid, laskerajad, õppeabinõud, ülesharitud uudismaa, mitmesugused erialased väljakud ja -platsid, sektorid ja seadised õhukaitselaskmisteks jne. räägivad sellest suurest ja pingutusrohkest tööst. Seejuures ei tule unustada seda, et paljud neist töist on sooritatud rügemendi oma plaanide järgi majanduslikul teel rügemendi oma summadega.

Rügemendis igal aastal suviti staažil viibinud välisriikide ohvitserid on korduvalt hinnanud kiitvalt rügemendi nii mitmekesist ja pingerohket tööd igal alal.

Rügemendi juures töötab neli laskesporidühingut, kelle liikmeskonda kuulub kogu kaader tervikuliselt. Ühingu liikmete laskevõimed on aastate jooksul üha tõusnud ning kogu rügemendi kaadri lasketase on ühtlaselt kõrge. Selleni jõudmiseks on nähtud palju isiklikku vaeva ja tehtud majanduslikke kulutusi. Rügemendi ülemalt, Rootsi sõjaväe kapten von Heinje'lt, kohalikest ärimeestelt ja kaadrilt endaltki anetatud auhinnad on siin inimesi virgutanud. Sageli ametlikel võistlustel on rügement igast relvast laskmises platseerunud esimeste hulgas, mõnel alal aga korduvalt omandanud rändauhindu.

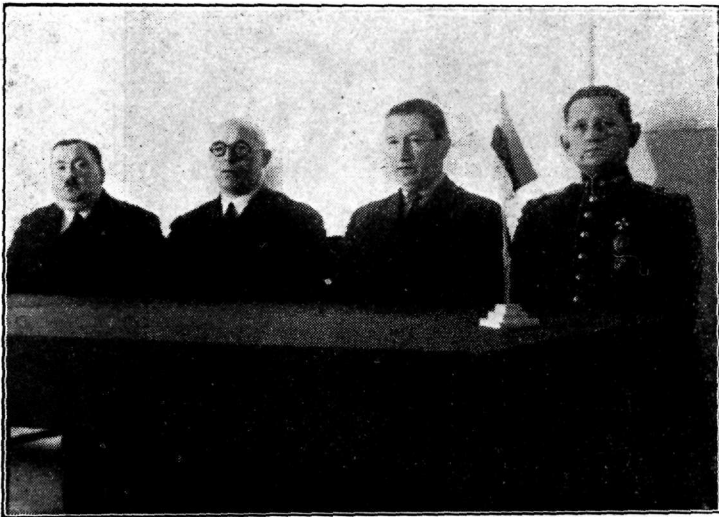
Reservohvitseride sektiioonide ellukutsu- misel loodi ka rügemendi juurde kaks sektiiooni, kes enese ümber on suutnud koguda peaegu terve Petseri- ja Võrumaal eluneva reservohvitserkonna. Õppetöö on olnud intensiivne ja osavõtt rohkearvuline. Selle illustreerimiseks on kujukas näide — umbes 30 km kaugusel elunevad reservohvitserid on üüriautodel ilmunud õppuste, kandes suuri majanduslikke kulutusi. Lühidalt — reservohvitseride ja rügemendi ohvitserkonna vahel valitseb tihe kontakt ja sõbralikult soe vahekord ning koostöö.

Rügemendi kahes kohas paiknevad ohvitseride- ja üleajateenijatekogud on praegu majanduslikult heal järjel. Kogude tegevus ei piirdu mitte ainult kasiinode korraldamisega, vaid nad taotlevad ka vaimseid üritusi, küll loengute, keeltekursuste, diskussioonide ja klubiõhtute jne. korraldamisega. Samuti on organiseerunud ka rügemendi

Võru Reservohvitseride sektiiooni juhatus.

Vasakult: res-nltn. A. Plakk, res-lpn. A. Saar (esimees), dr. J. Enmulo.

Petseri reservohvitseride sektsiooni juhatus.

Vasakult: res-lpn. P. Pihlik, res-kapten M. Tang (esimees), res-kapten R. Täht VR II/3, res-sõjaväeametnik N. Rattas.

ohvitseride abikaasad kahte naissektsiooni, kes töötavad energiliselt. Nende viimane üritus — ekskursioon vennasrahva juurde Soome — õnnestus kõigiti, millest osa võtsid ka reservohvitseride abikaasad.

Rügement on igal aastal korraldanud vabadussõjajaloolisi õppesõite rügemendi lahinguväljadele. Ilusaim ja meelikõitvaim neist oli väljasõit 1935. a. suvel Paidesse, rügemendi sünnikohta. Sellel sõidul rügemendi kaader õppis tundma ja hindama seda soojust ja uhkust, mis hoovas järvalaste hingest nende linnas sündinud ja seda kaitsnud väeosa kaadri vastu. Siin tutvuti esimeste lahingute asupaikadega, kus tole-aegsed Järvamaa Kaitsepataljoni formeerijad eesotsas kolonel Kanep'iga VR II/3 ja direktor A. Veiler'iga andsid seletusi.

Arvestades 7. Jalaväerügemendi komp-

lekteeritavat kontingenti, rügement on loonud palju võimalusi nende üldharidusliku silmaringi laiendamiseks ja kultuurilise meelelahutuse loomiseks.

Side ja vastastikune heatahtlik suhtlemine 7. Jalaväerügemendi ja kohaliku seltskonna vahel on juba alates rügemendi praegusele asukohale asumisest saadik olnud lahkkelideta ja viimaseil aastail üha süvenenud. Rügement on kaasa aidanud peagu eranditult kõigi seltskondlike omalgatuslike kultuuriliste ürituste taotlemisel. Ei ole kujutletav, et mõnesugune tähtsam seltskondlik pidulik sündmus leiaks aset sõjaväeorkestrita ka väljaspool sõjaväe tuntud helilooja kapellmeister E. Tamm'e juhtimisel. Rügemendi kaader eesotsas oma juhiga on paljudes organisatsioonides juhtivail kohil. Kõik see ei sünni isiklikes huvides, vaid väljudes meie riigikaitse organiseerimise põhimõttest — vaenlane peab eest leidma visa vastupanu avaldava, teadlikult ja hästi organiseeritud rahva tema tervikus. Samuti on rügemendil teiste kaitseorganisatsioonidega — piirivalvega, KL malevatega, politseiga ja tuletõrjega hinnatavalt soe vahekord. Eriti aga peab alla kriipsutama rügemendi heatahtlikku suhtumist noorte-organisatsioonidesse. Rügemendi ülem kolonel O. Pajusoo'ga VR II/3 eesotsas tegelevad mitmed ohvitserid noorte juhtidena. Rügement on noori võimaluse piires ka majanduslikult toetanud.

Võrumaa ja Võru linna omavalitsused ja seltskondlikud organisatsioonid, hinnates kõrgelt rügemendi tegevust, annetasid rügemendile tema 13. aastapäeval lipu, sümboliks, et Võru maa ja rahva keskel võrsunud ja neid valvava väeosa vahel valitseb katkematu side ja siiras vahekord.

7. Jalaväerügemendi ridades Vabadussõjast osavõtnuist on teeninud väeosas vahepildamata kuni siiani ainult major K. Luik.

7. Jalaväerügemendi Üleajateenijatekogu juhatus.

Vasakult esimene — esimees nao. K. Biidermann.

7. Jalaväerügemendi juhtkonda kõverpeeglis.

Niisugused nad on:

1. Kasarm, kodu, kohvik, male, jood on rohi hädadele. 2. Parem Petseris esimene kui Võrus teine. „Mõtsmees! — see ei ole nii, ma teen aga teisiti...“ 3. Vana 7 isiklikult. Müristab sageli, kuid sisse lööb harva ja kui lööb, siis põletab karva. „Terves rügemendis peab kindel kord olema, olemas-olemas on...“ 4. Mootorratas, kalavõrk, „Siidsukakülas“ kord on nõrk. 5. Rügemendi au ja uhkus rindel kui ka tagalas. 6. Tüüpilisim kalamees. Ka Vabadussõja Ajaloo Komitees — püüab arhiivi ürikult võrguga Virurinde kommuniste — „neid on ju nii lõpmata palju.“ 7. Öpperühmas valvsamm, omas majas väike šlemm, ajajaht ja püütud kala, neid ju tuleb niisutada. 8. Rügemendi ristiisa, ainuke polgu veteraan rügemendis. Alati mõtleb enne ja siis ütleb. 9. Tunneb määrustikke kaanest kaaneni, eriti enne katseid. Postscriptum — tantsib harva ja ainult oma abikaasaga. 10. Maksim, Böhler, Solohurn, lauluselts ja autoäri, majaehitusest ära päri. 11. „Lasin sokul otse pähe, aga vaa-at, järel jäi vaid karvu vähe, kur-raat.“ 12. Tegeleb tagalas. Ei mürista, kuid alati lööb sisse. Refraan: „... tipp-topp, just, just, sirrge.“ 13. Täievoliline staabiülem. „Panni Jaani Leenu läks Grünbergi lambaga laadale, ai paraban, paraban...“ 14. Gaasioht ja gaasikaitse, indikaator, kemikaal, kena näitsik tema maitse — see ju oli Järvemaal. 15. Priius kallis anne, taeva kingitus, mulle ei too õnne „tädi“ õnnistus. Tunneb, et keelatud vili on magus. 16. Ülikool ja staabi-töö, murra kas või terve öö. 17. „Kalevi ja Linda“ isa, loonud palju muudki lisa. 18. Kagurinde ainus rivimees, nagu Roomas kasvand sõdur, ei ta naera kunagi, ees kui oleks pidur.

Kalevi Üksik Jalaväepataljon 20-aastane.

20. 12. 18. – 20. 12. 38.

Kalevlaste Malev Vabadussõjas.

Major J. Aro.

Kalevlaste Malev, kelle järeltulijaks on Kalevi Üksik Jalaväepataljon, oli üks neid vabatahtlikest väljakujunenud löögiosi, keda meie Vabadussõjas harilikult paisati tegevusse seal, kus olukord oli kõige kriitilisem.

1918. a. novembrikuu viimastes päevades, kui punavägi ähvardas meie kodumaad, tekkis E.S.S. „Kalevi“ liikmete seas mõte formeerida vabatahtlikest koosnev löögiväeosa. Loa löögipataljoni formeerimiseks sai E.S.S. „Kalevi“ juhatus 16. 12. 18. Kohe algasid ettevalmistustööd formeerimiseks. Avaldati üleskutseid ajalehis jne. Vabatahtlike ametlik registreerimine algas 20. detsembril. Formeeritava väeosa nimeks võeti „Kalevlaste Maleva“. Tema esimeseks pealikuks sai E.S.S. „Kalevi“ tolleaegne esimees lipnik Leopold Tõnson.

Alles formeerimisel olev ja meeste arvult väike malev juba 29. detsembril tegi läbi esimese tuleproovi dessantoperatsiooni näol Loksale. 31. detsembril võttis ta osa dessantoperatsioonist Tsitresse. 2. jaan. 1919 ta sõitis 127-mehelises koosseisus ühes 1. Jalaväepolguga juba eesliinile. Kohale jõudis malev sama päeva õhtul ning määrati 1. Jalaväepolgu varru Rummu mõisa ja Lamme talu juurde. 3. jaan. õhtupoole paigutati kalevlased osaliselt kaitsele Külmaallika küla ja Tõnujärvi talu rajooni, kus koos 1. Jalaväepolguga seisma panna punaste pealetungi.

7. jaanuaril Virurindel alanud meie vägede pealetungist osa võttes oli kalevlastel vaenlase jälitamisel kõvem tuleproov 16.

jaan. Järve küla juures. Lageda maastiku tõttu oli pealetung külale raske. Vallutati juba küla läänepoolne osa, kuid videvikus oldi sunnitud taanduma ümberhaaramisohu tõttu Kolga kõrtsi rajooni. Samal päeval piki mererannikut mineval 1. roodu I rühmal ei õnnestunud vallutada Saka küla ning ta tõmbus tagasi Saka mõisa. 17. jaan. hommikul asuti uuesti pealetungile, vallutati Järve ja Saka külad ning jätkati edasitungi Narva suunas. 19. jaan. jõuti Narva. 20. jaan. läks malev Narva-Jõesuhu, kus teostati Narva jõe joone kaitset ja võeti ette retki ümbruses asetsevaisse vaenlase käes olevaisse küladesse. 30. jaan. malev asus kaitsepositsioonile Suur-Zerdjanka küla rajooni. 7. veebr. korraldati suurem luureretk Krasnoi-Lug talude rajooni, kus 39-meheline luuresalk purustas vaenlase 2 roodu. 11. veebr. anti kalevlaste kätte Ust-Zerdjanka küla kaitsmine. Sinna asus 1. rood. 22. veebr. hommikul algas vaenlane pealetungi Suur- ja Ust-Zerdjanka küladele. Suurte jõududega tungis vaenlane korduvalt kallale, kuid löödi tagasi. Laske- ja lõppedes jäeti Ust-Zerdjanka küla õhtu eel küll maha, kuid öösi võeti ta tagasi. 23. veebr. kalevlased asusid Narva jõe joone kaitsmisele Uusna km. kuni Krivasoo küalani. 21. märtsil määrati Kalevlaste Malev Lõunarindele Soomusrongide Divisjoni ülema käsutusse. 22. märtsil jõudis tema eselon, 209 meest, Valka.

Lõunarindele üleviimisel kalevlastel oli juba seljataga pikk sõjakäik ja paljud lahingulised raskused. Vabatahtlikest-sportlastest väeosana püsis temas hea meeolu

Kalevlasi õppusel Tallinnas Lasnamäel detsembris 1918.

ja sangarlik vaim. Määramine kuulsusriika Soomusrongide Divisjoni koosseisu süvendas meestes veel enam isamaa-armastust ja võitlustahet.

23. märtsil malev sõitis Valgast Antsla jaama — ülesandega: asuda Tsooru mõisa ja sealt tungida edasi Mõniste mõisa suunas ning vallutada Mõniste ms., Matsi km., Kangsti joon. 24. märtsil kümnetunnise lahingu järele murti vaenlase vastupanu Palu metsavahimaja rajoonis ning vallutati Vana-Roosa mõis. 25. märtsil, jätkates pealetungi, 22-meheline luuresalk hulljulge rünnakuga vallutas Mõniste mõisa. Vastulöögil asunud vaenlase katsed mõisa tagasi võtta nurjusid. Kuni korralduseni jäid kalevlased kaitsele Mõniste mõisa rajooni.

30. märtsil Kalevlaste Malev viidi Petseri. Seal ta sai ülesandeks puhastada vaenlasest Petseri rajoon vähemalt kuni Piitalova (S.-Berresnjuki) küalani ja organiseerida seal kaitsepositsioon. Saanud 1. aprilli ööl luurelt tarvilikud andmed, asuti hommikul pealetungile Irboska suunas ning õhtuks puhastati vaenlasest Petseritagune rajoon kuni Herkova, Bulatnova küla jooneni. 2. aprillil jätkati pealetungi ning vallutati Pereznika, Piitalova ja Gvoznikova külad. 10. apr. vahetasid kalevlasi Kuperjanovi partisanid ning nad viidi kaitsepositsioonile Mustjõe põhjakaldale kitsarööpmelisest raudteest kuni Saru mõisani. 17. aprillil vaenlane

vallutas lätlastelt Mõniste mõisa. 22. aprillil võeti Mõniste mõis tagasi Laiarööpmelise Soomusrongi nr. 3 dessandi ja soomlaste poolt. Nende edasitungil Sänna mõisa suunas jäid kalevlased Mõniste mõisa kaitseks. Kasutades meie vägede osalist ebaedu Mõniste rajoonis, asus vaenlane 22. aprillil kella 2000 paiku Mõniste mõisa taasvallutamisele. Ta löödi tagasi. 23. aprillil kell 1530 tungis vaenlane uuesti kallale. Lahing kestis 13 tundi ja vaenlane tõmbus tagasi. 13. mail kell 0300 vahetas Soomusrongide Divisjoni tagavarapataljon maleva ja viimane sõitis Valka puhkusele.

23. mail kell 0215 sõideti jälle eesliinile Pihkva alla. Esialgu jäidi Soomusrongide Divisjoni varru. 25. mail kell 1930 läks 1. rood Moglino jaamast Pihkva alla appi meie vägedele, kuna 2. rood jäi raudtee

Kalevlased siirdumas Virurindele 2. jaanuaril 1919.

kaitseks Moglino jaama rajooni, kust ta järgmisel päeval läks ka Pihkva. Pihkvas anti maleva kätte linna väliskaitse. Elu oli seal päris rahulik, kuna vaenlane asus meie kaitsejoonelt kaugel. Saabunud täiendustest formeeriti juurde 3. rood ja jalamaakuulajate komando. 19. juunil mindi põlise vaenlase — landesveeri vastu.

21. juunil jõuti Valka, kus saabunud täiendusest formeeriti 4. rood. 22. juunil kella 0300 paiku laadisid kalevlased ešelonilt maha 2 km põhja pool Loode jaama. Neil oli ülesandeks vallutada Skangali mõis, et sellega likvideerida landesveeri läbimurre Volmari sihis.

2 kergesuurtükki, 8 saksa rk. ja 2 kk. Madsenit, hulk mürske ja palju muud varustist. Kalevlased kaotasid selles lahingus 17 meest surnutena, 15 haavatutena ja 26 põrutatutena. Landesveer taandus peagu peatamata Jegeli, Valge järvede taha. 27. juunil kalevlased vallutasid Berghofi mõisa ning asusid kaitsele Suur-Valgejärve ja Jegeli järve vahelisele positsioonile. 28. juuni õhtul landesveer tungis peale, kuid löödi tagasi. 1. juulil algas üldine pealetung Riia suunas. Kalevlastele tehti ülesandeks vallutada Skragge sild ja jätkata sealt pealetungi. Silda vallutada ei suudetud, sest vaenlane hoidis seda tugeva kuulipilduja-

Kalevlaste 1. rood kaitse Narva jõe kaldal, Mustjõe küla lähedal, märtsis 1919. a.

Eelväes asuv 2. rood pörkas kokku Lisiti talu ja Berse kõrtsi vahel landesveeri ratsasalgaga, kelle taga liikus kergepatarid ja voo. Lühikese kuid ägeda tulevahetuse järele vaenlane põgenes, kandes raskeid kaotusi. Kõrtsi ja Skangali mõisa vahel püüdis ta veel vastu panna, kuid löödi põgenema ning kell 0630 2. rood hoogse rünnakuga vallutas mõisa. Varsti asus aga vaenlane vastulöögile tugeva suurtüki- ja miinipildujatule toetusel. 2. rood oli sunnitud taanduma Berse kõrtsi rajooni, sest 1. ja 3. rood, arusaamatuse tõttu lätlastega, jäid temast maha. Korraldanud end, kalevlased ründasid suurtükile toetusel uuesti mõisa kolme rooduga. Esimene katse ebaõnnestus, teise katsega aga mõis vallutati. Sõjasaagina langes kalevlaste kätte

tule all. 2. juulil tehti ettevalmistusi uueks pealetungiks, kuid 3. juulil tehti landesveeriga vaherahu.

7. juulil kalevlased viidi puhkusele Valka ja Sangaste mõisa. Seal saadi täiendust 221 meest, kuid ei suudetud neid välja õpetada, sest 13. juulil saabus käsk minemiseks Pihkva rindele. Kohale jõuti 15. juulil. Seal malev sai ülesandeks asuda kaitsele koos vene valgetega Pihkva raudtee (s. a.), Jazõkova, Podlipje, Zakhodsõ, V.-Fomkina, Postojalõi dvor (v. a.) joonele. 15. ja 16. juulil käisid sel joonel ägedad lahingud. Vaenlane murdis läbi vene valgete rinde ja läks kalevlaste seljataha. Viimased olid sunnitud taanduma. Endised seisukohad võeti tagasi 16. juuli hilisõhtul. 20. ja 21. augustil kalevlased tungisid peale

Oma langenud kaasvõitlejaid Vabadussõjas

mälestab 20. aastapäeva puhul

Kalevi Üksik Jalaväepataljon.

ühes naaberosadega Karamõševo jaama suunas kuni V.-Zahhodõ küalani.

22. juulil toodi malev eesliinilt Pihkva. 24. juulil jõuti Sangaste jaama. Selle ümbruskonda jäadi puhkusele.

19. augusti õhtul malev jõudis jälle Pihkva. Seal saadi ärevaid teateid meie rinde taandumisest. Kalevlased said käsu asuda kahe rooduga kaitsele Kebi jõe äärde Porhovi ja Polotski raudtee suundades ning ülejäänud roodudega valvata Velikaja ülekäike Beljaeva külast Pog.-Võbutõni. Vahepeal muutunud olukorra tõttu Kebi jõe äärde väljasaadetud kaks roodu paigutati Kebi raudteesilla kaitseks ning Velikaja ülekäikude kaitsmisele saadi asuda alates Filatova-Gorka külast põhja poole. 22. augustil pikendati kalevlaste Velikaja valvet vasakule kuni Glotõ küalani. Sama päeva hilisõhtul jõudsid tagasi Kebi jõe ääres asunud kaks roodu. 22. aug. õhtul kõva suurtükitule toetusel tungisid punased peale Võdra külale, kuid löödi tagasi. 23. augusti pärastlõunal vaenlane tungis uuesti peale Võdra ülekäigukohale. Suures ülekaalus olev vaenlane murdis läbi kalevlaste rinde. 23./24. aug. ööseks malev tõmbus tagasi Sitnevo, Paniki, Korentsõ, V.-Gogolevka külade üldjoonele. Sellelt joonelt võeti ette vastukallaletunge vaenlase tagasi-

tõrjumiseks. 25. aug. jätsid meie väed maha Pihkva. Kalevlaste Malev asus Pangevitsa ja Troitsa mõisade ümbrusse. Seal oli tema ülesandeks teostada soise maa-ala valvet Bor.-Belkova külast kuni Kassõgina küalani. Vahepeal saadud täiendustest formeeriti juurde 5. ja 6. rood.

2./3. okt. ööl kalevlased asusid Irboska kindlustatud positsioonidele Holohhalnja külast (v. a.) kuni Pihkva järveni. 11.—13. okt. malev tungis peale Pihkva suunas, viskas vaenlase Velikaja jõe taha ning tuli ülesande kohaselt tagasi endistele seisukohtadele. 17—19. okt. malev tungis jälle peale Pihkva suunas ja puhastas vaenlasest Gradištše, Dubrovõ, Selištše, Gnilištši külade (v. a.) ja Pihkva järve vahelise rajooni. Käsu kohaselt tõmbuti tagasi endistele seisukohtadele. 5. nov. algas uus pealetung Velikaja jõe joone vallutamiseks. 7. nov. pealetung katkestati ja tõmbuti tagasi endistele seisukohtadele. 11. dets. malev asus Võrru puhkusele. Seal pühitses ta 20. dets. oma esimest aastapäeva.

3. veebr. malev viidi veel kord Irboska kindlustatud positsioonile Podgramje külast kuni Pihkva järveni. Seal kanti piirivalveteenistust kuni 1. märtsini. Siis tulid kalevlased riigipiirilt ning asuti Antslasse, kus mindi üle rahuaegsele tööle.

Rahuaegne tegevus Kalevi Üks. Jalaväepataljonis.

Vabadussõja lõppedes oli Kalevlaste Malev pataljonina 16. 01. 21. kuni 12. 07. 21. — 6. Jalaväerügemendi ja 12. 07. 21. kuni 01. 07. 22. — 5. Jalaväerügemendi koosseisus. 1. juulil 1922. a. kalevlased viidi 10. Jalaväerügemendi koosseisu „Kalevi pataljonina“. Iseseisva väeosana praeguse nimetuse all teotseb pataljon 1. oktoobrist 1928. a. Oma praegusesse asukohta pataljon asus 12. juulil 1921. a.

Heites pilku pataljoni rahuaegsesse tööse ja tegevusse, võib sellele tagasi vaadata täielise rahuldustundega.

Oma peamise ülesandena pataljon on õpetanud ja kasvatanud intensiivses töös tuhandeid noori meeskodanikke, õpetades neid tublideks isamaakaitsjateks ning kasvatastes neis vabadussõjaaegsete kalevlaste sangarlikku vaimu.

Ajateenijate õppuste kõrval on toimunud kavakindlalt ja intensiivselt kaadriõppused. Kaadri teadmiste arendamisele on mõjuvalt kaasa aidanud ohvitseride- ja allohvitseridekogud silmaringi laiendavate loengute korraldamisega ja kirjanduse soetamisega. Kaadri laskeosavust on aidanud tõsta ohvitseride ja üleajateenijate laskespordiühingud võistluste korraldamiste, relvade soetamise ja laskehuvi ergutamisega.

1930. a. alates korraldatakse igal aastal laskevõistlusi K. L. Tallinna Maleva Kalevi meeskonna ja pataljoni vahel täis- ja väikekalibripüssidest ning sõjapüstolitest. Need laskevõistlused on aidanud palju kaasa sõbraliku sideme süvendamiseks E. S. S. „Kalevist“ võrsunud K. L. Kalevi malevkonnaga.

Intensiivse õppetöö kõrval on palju tehtud ka õppe- ja laskeplatside korrastamise ja majanduse alal. On ehitatud viis ajakohast laskerada täis- ja väikekalibribrilistest püssidest ning automaatrelvadest laskmiseks, staadion, tenniseväljak ja takistusteriidid.

Unustusse ei ole jäänud ka ümbruse ja ruumide korrastamine ja mugavaks tegemine. Pataljoni rajooni on istutatud tuhandeid noori puid.

Käsikirjas on praegu valmimas vabadussõjaaegse „Kalevlaste Maleva“ ajalugu. Ajaloo väljaandjaks on ohvitseridekogu ja koostajaks major J. A r o, kes „vana kalevlasena“ (pataljon nimetab oma sõjaaegseid eelkäijaid „vanadeks kalevlasteks“) teenib pataljonis.

Rahuaaja töös ja elus pataljon on säilitanud head ja südamlitku vahekorda väeosa asutaja Eesti Spordiselts „Kaleviga“ ja oma

Kolonelleitnant O. Mullas.

Kalevi Üksiku Jalaväepataljoni praegune ülem.

eelkäijate „Kalevlaste Ühingusse“ koondunud vabadussõjaaegsete kalevlastega.

Ei saa jätta mainimata ka pataljoni reservohvitseride sektsiooni liikmete heatahtlikku ja osavõtlikku suhtumist pataljoni elusse ja heaolusse.

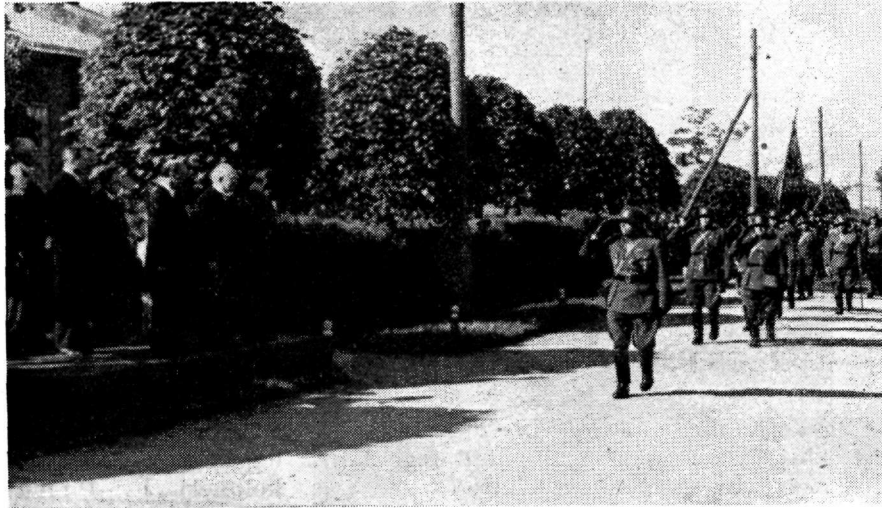
Kalevlaste juhtideks Vabadussõjas olid — kapten L. T õ n s o n VR I/2 (†), kapten O. T i e f VR II/3 ja kolonelleitnant O. L u i g a VR I/2 ja II/2 ja 3.

Rahu ajal on juhtinud väeosa:

- Vabadussõja lõpust kuni 16. 01. 21. koltn. O. L u i g a;
- alates 16. 01. 21. koltn. F. P i n k a VR I/3 ja II/3 (praegu kolonel);
- alates 14. 05. 25. kapten K. P r e i s b e r g (praegu koltn. K. P r e e s);
- alates 01. 10. 28. kolonel J. V e n d e VR I/2 ja II/3;
- alates 01. 04. 34. major J. U u s k a m VR II/3 ja
- alates 31. 10. 36. kuni tänaseni kolonelleitnant O. M u l l a s.

Kalevi Üksik Jalaväepataljon tahab jätkata oma tööd isamaa julgeolekuks täie jõu ja püüdlikkusega, ammutades eeskuju oma eelkäijate, sõjaaegsete kalevlaste, sangarlikkusest ja isamaa-armastusest. —la.

Pilte Kalevi Üksikust Jalaväepataljonist.

*Paraadmurss
reservväelaste õppusel
12. 06. 37.*

*Laskmine
ajateeni jaoks
pataljoni 300-m
laskemajas.*

*1. kompani
lugemistuba.*

20. aastapäev Scouts Üksikus Jalaväepataljonis.

21. detsembril s. a. möödus 20 aastat sellest, kui Vabadussõja ajal pandi tegelikult alus Scouts-üksuste formeerimisele.

Mõtte algatajaks oli ameerika eestlane Henry C. Reissar, Viljandi läheduses asuva Vastsemõisa rentnik. Meie Sõjaministeeriumiga 17. 12. 18 sõlmitud lepingu alusel H. Reissar võttis endale kohustuse formeerida rood sõjaväge, nimetusega „Eesti Scout“, andes omalt poolt meestele ülalpidamise ja makstes neile palgad.

Tallinna varustist ja relvi hankima, jättes tegeliku formeerimistöö alamkapten (nüüd kolonel) F. Pinka hooleks. Esimestel päevadel üksusse astunud vabatahtlikest oli enamik ümbruskonna valdade talumehi, hiljem aga — kooliõpilasi.

Jõulu esimesel pühal tuli Reissar jälle Viljandi, esimesi kokkutulnuid vaatama ja v a n n u t a m a. Viimane asjaolu oli uuduseks, mida teistes väeosades ei teostatud. Vandetootuse teksti oli koostanud Reissar

H. C. Reissar.
Skautide väeüksuse asutaja.

Üksus formeeriti Viljandis, kuhu H. Reissar koos mõne väljavalitud ohvitseriga ja esialgu saadud relvadega jõudis 19. detsembril. Järgmisel päeval ta sõitis tagasi

Alamkapten F. Pinka.
Skautide lahingujuht ja Scoutspolgu ülem.

ühle Filipiinide saarel asuva scouts-rügemendi vandetootuse eeskujul. Vandega töötati kaitsta Eesti Vabariiki, alistuda täielikult väeosas maksmapandud korrale ja juh-

tide korraldustele ning toetada oma kaas-
lasi — skaute igas hädas. Ka anti igale
skaudile (neid oli tol korral juba 34) rinna-
märk pealkirjaga „E pluribus unum“ —
mõttes: üks kõigi ja kõik ühe eest.

Iga päevaga kasvas skautide pere. Röö-
biti formeerimistöödega korraldati ka õppu-
si, kuid juba 3. jaanuaril 1919 sai kpt. Pin-
ka diviisiülevalt käsu välja sõita 30 skau-
diga rindele. Ülejäänud jäid Viljandi, üles-
andega vastu võtta ja välja õpetada uusi
mehi.

Reissar ise pühendus peamiselt üksuse
varustamisele, milleks tuli sageli sõita Vil-
jandi ja Tallinna vahet. Ka vabatahtlike
vastuvõtjaid saadeti Tallinna ja Pärnu.
Hiljem viidi formeerimise keskus Viljandist
Tallinna.

Rindel võitlevate osade tegelikuks juhiks
kujunes seega kpt. F. Pinka. Juba esimes-
tes kokkupõrgetes vaenlasega ilmnis skau-
tide tublidus ja kangelasmeel. Esimese tu-
leristimise said nad pealetungil Karksi mõi-
sale. Pärast seda, kui see pealetung õhtuks
tagajärgi ei andnud, üks skautidest, Jaan
Kutsar, ütles, et ta läheb üksi ja ajab vas-
tase mõisast välja. Oma „sõjaplaani“ ta
teistele ei avaldanud, vaid palus ainult 1,5
tunni pärast suurtükitud mõisa pihta pa-
tareilt (tegelikult 1 kahur), mis skautidega
koos teotses. Tõmbas siis jalga mooname-
helt laenatud pastlad ja selga poolkasuka
ning läks.

Nõutud aja pärast andis „patarei“ mõ-
ned lasud nii kiiresti kui suutis. Siis vai-
kis kõik ja skaut Kutsari saatusest ei tead-
nud keegi enam midagi.

Meie osade poolt hommikul uut peale-
tungi mõisale alustades jooksid vaenlased
sealt kabuhirmus välja. Mõisa õuel aga tuli
vastu skaut Kutsar, jutustades muheldes
teistele oma öise elamuse. Jõudnud mõi-
sa, ta nõudnud kokkusaamist komissariga
ja esitlenud end sellele Viljandi kommu-
nistide komitee põrandaaluse käskjalana,
keda saadetud viima informatsiooni „val-
gete“ kohta; viimaste kätte aga sattudes pi-

Koltn. J. Lippus VR II/3.

Scouts Üksiku Jalaväepataljoni praegune ülem.

danud ta hävitama kõik kirjad. Jutustamise
ajal kirunud ta „valgeid“ nii meisterlikult,
et kellelgi ei tekkinud kahtlust „käskjala“
ehtsuses. Kalkuleerides õieti, et vastasel on
meie jõudude kohta umbkaudne ülevaade
õhtuse lahingu tagajärjel, ta andis küsimus-
te peale tööoludele lähedasi andmeid, mis
viimasegi kahtluse tema suhtes kõrvaldas.
Kuid edasi seletanud ta, et „valgete“ pärast
võiks kas või otsekohe Viljandisse marssi-
da, kuid õhtul olevat Halliste jaama saabu-
nud ešelon inglasi, soomlasi ja rootslasi,
umbes 1000 meest ühes patareiga, ning nende
pealetungi võivat oodata veel samal ööl.
Nagu nende sõnade kinnituseks lõhkenudki

Vabadussõjas langenud skaute

mälestab väeosa 20. aastapäeva puhul
Scouts Üsik Jalaväepataljon.

Scouts Pataljoni D-kompani Viljandis märtsis 1919.

rida granaate võrdlemisi maja lähedal. Mõju olnud täielik. Ärevuses kästud kohe voolil mõisast lahkuda ja meestel taandumiseks valmis olla.

Kui siis hommikuhämaruses hakkasid paistma mõisale lähenevad ahelikud, algaski peagu paaniline taganemine. Mõnel mehel olnud isegi nii kiire, et pussigi maha unustanud. „Käskjalast“ ei teinud siis enam keegi välja.

See lühike episood iseloomustab skautide tegevust väga kujukalt. Alates oma sõjaretke Viljandi alt, läbisid skaudid Põhja-Lätimaa, Võru- ja Petserimaa ja tungisid sügavalt Venemaa sisse kuni Porhovi ja Ostrovini. Pärast lühikest puhkust jätkus sõjakäik Virurindel, ulatudes unesti kaugele Venemaa sisse — Krasnaja Gorka'ni.

Vabadussõja lõppedes lahkus suurem osa skaute sõjaväeteenistusest.

Mitmed rahuaegsed ümberorganiseerimised ähvardasid lõpuks skautide nime hoopis kustutada rahuaegsete väeosade hulgast. Sõjaaegsete skautide juhtide poolt astutud sammude tõttu siiski 24. 01. 24. nimetati 10. Jalaväerügemendi II pataljon Scouts Pataljoniks, millest hiljem 01. 10. 28. moodustati iseseisev Scouts Üksik Jalaväepataljon.

Pataljoni juhib praegu kolonelleitnant J. Lippus.

Pataljoni rahuaegses töös on eeskujuks võetud kuulsate sõjaaegsete skautide tegevus. Sõprussidemete säilitamiseks rahuaegse Scouts Pataljoni ja sõjaaegsete skautide vahel moodustasid viimased oma endiste juhtide algatusel 1934. a. algul seltsi „Scouts-Rügement“, mis tagab, et Scouts Üksikus Jalaväepataljonis saab säilima ka edaspidi oma sõjaaegsete kuulsate eelkäijate nimi.

20. aastapäev 8. Üksikus Jalaväepataljonis.

22. detsembril s. a. pühitseb 8. Üksik Jalaväepataljon oma 20. aastapäeva. Pataljon on võrsunud 8. Jalaväepolgust — mis omakorda loodi keset ägedaid Võru kaitselahinguid 1. mail 1919 Tallinna- ja Tartu Kaitsepataljonidest.

Tallinna Kaitsepataljon.

Üldine sisepoliitiline ja sõjaline olukord Eestis 1918. a. detsembrikuu algpäevil oli muutunud nii raskeks, et paljudel selle lahendamise tundus päris lootusetuna. Õnneks ei kaotanud riigi juhtivad tegelased usku oma ettevõtetesse ja tänu nende pingutustele leiti olukorrale peagi otstarbekaid lahendusi. Peale muu otsustati, et linnades haritlaskond ja meeleolukindlam kodanikekiht masside meeleolu tõstmiseks peaks tegema rohkem kui ainult selgitustööd. Jõuti äratundmisele, et just neist kihtidest moodustatud eriväeüksused on selleks kõige enam sobivad. Ühel nõupidamisel, millest osa võttis ka Ülemjuhataja polkovnik Laidoner, tõstis ltn. O. Sternbeck sellaste eripataljonide asutamise juba konkreetsemalt päevakorda. Sv. Ülemjuhataja oli mõttega päri ja nii asutigi suurima hooga mõtte teostamisele. Varsti järgnes ka Sv. Ülemjuhatajalt käsk, et iga maakond ühes linnaga peab looma ja andma ühe nädala jooksul sellase kaitsepataljoni.

Tallinnas asutatava pataljoni formeerimise juhtimise võttis algul endale lipn. Kirsbaum (nüüd major Utuste) ja tema algatusel loodi 22. dets. pataljoni staap ja pandi alus kolmele roodule. 26. dets. asus pataljoni juhtimisele ltn. O. Sternbeck, kes jätkas pataljoni formeerimist ning alustas õppetegevusega.

Jaanuari algpäevil oldi õppustega nii kaugel, et võidi terve pataljoniga pidada

juba lahingulaskmist ühes manöövriga. 14. jaan. õhtupoolikul algas pataljoni rindele sõit ja 15. jaan. hommikuks jõuti Tartu. Seal jataljon sai käsu liikuda Reola suunas ja võtta enda alla õhtuks Tatra jõe joon Reolast Aakaruni.

Leitnant O. Sternbeck.

Tallinna Kaitsepataljoni ja 8. Jalaväepolgu ülem
26. 12. 18. kuni 01. 01. 21.

16. jaan. asus vaenlane Vana-Kuuste rajoonist pealetungile ja pataljoni sattus ootamatult lahingusse, mistõttu esimene tulega ristimine lõppes pataljoni taandumisega. Järgmisel päeval aga juba pataljoni teotses edukalt ning õhtuks vallutati Reola mõis.

28. jaan. pataljon sai käsu vallutada Võru. Järgmisel päeval algas pataljoni

edasi tung laial Põlva, Kanepi vahelisel rindel. Vastupanu leidmata jõuti õhtuks Kanepi, Varbuse, Hurmi, Kiuma üldjoonele. Vastane, tundes end haaratuna tiibadelt, tõmbus tagasi Tännasilma, Puskaru, Magari, Laane, Melga piirkonda, kus püsis paar päeva. Lõpuks pidi ta siiski meie pealetungi ees taanduma ja 1. veebruaril vallutas pa-

pataljon uuesti lahingusse astuma, kuid ka koos Tartu Kaitsepataljoniga ei suudetud vastast kohapeal tõkestada. Paratamata tuli jõudude vähesuse tõttu üle minna aktiivkaitsesüsteemile, mis nõudis küll palju vaeva ja suurt edasi-tagasi liikumist, aga võimaldas siiski vastast pidurdada ja isegi tagasi ajada.

Tallinna Kaitsepataljon lahkumisel Tallinnast rindele jaanuaris 1919.

taljon Võru linna. Võru vallutamise järel algas pataljon edasitungi üle Rõuge ja Haanja Marienburgi suunas. Edasitung arenes edukalt, aga lahinguraskused kasvavad mitmekordseks, sest rinne laienes ja maastik muutus raskeks. Äpardusi ja pingutusi oli palju, aga need kõik ületas tahe vastast jäävalt Lõuna-Eestist välja suruda. Selles vaimus rühiti edasi ja 22. veebr. jõudis pataljon Marienburgi, kus võttis üle soomlastest varem vallutatud seisukohad, Kragenhofi, Kaltini, Skilderi, Karitani üldjoonel. Ligi kaks kuud oli pataljon vahetpidamata rindel olnud, selle tagajärjel oli roodudes meeste arv vabastamiste, langede, haavatute ja haiguste tõttu nii väheks jäänud, et 28. veebr. määrati pataljon puhkuse ja täiendamise otstarbeks Mõniste rajooni Ülemjuhataja reservi.

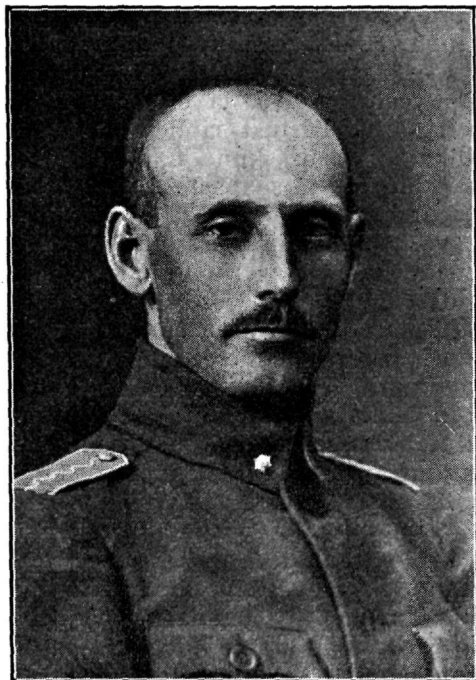
Pärast 2–3-päevast puhkust ilmnes, et vastane Tartu Kaitsepataljoni Marienburgi eelsetelt positsioonidelt välja oli löönud ja tugevate jõududega Võru poole edasi tungis. Vaatamata oma kehvale seisukorrale pidi

Ohtlikemaks ja raskeimaks peeti Võru-Marienburgi suunas, mida Tallinna ja Tartu Kaitsepataljonidel 28. veebr. kuni 22. maini 1919. a. tuli kaitsta. Vaatamata vastase alalisele ülevõimule ja aktiivsusele suutsid pataljonid seda ülesannet neis raskeis tingimustes siiski edukalt täita ja vastasel Võru vallutamise katsed alati nurja ajada.

Tartu Vabatahtlikkude Pataljon (hiljem Tartu Kaitsepataljon).

Saksa okupatsioonivägede lahkumisel Eestist 1918. a. novembris tuli sisekaitse korraldamine eestlastel endile võtta. Selleks hakati kiiresti ellu kutsuma kaitseliiduliidususi. Kaitseliidu asutamise mõte leidis ka Tartu gümnaasiumides õpetajate ja õpilaste keskel pooldamist ja ideest haaratuna asutati peagi Treffneri gümna. kaitseliidu lend- ja Kommertsgümna. kaitseliidu löök-salk.

21. dets. 1918, millal loovutati Tartu

Al-leitnant K. Einbund.
Tartu Vabatahtlikkude Pataljoni ülem
27. 12. 18. kuni 14. 02. 19.

linn enamlastele, taandusid peale 2. Polgu osade Tartust veel linna- ja maakonna kaitseliitlased ühes gümnaasiumi lend- ja löök-salkadega Põltsamaale. Siin moodustati taandunud kaitseliitlastest kaherooduline Kaitseliidu Pataljon, mida asus juhtima al-kpt. O. Eller. Esimene rood koosnes Tartu ja teine rood — kohalikest kaitseliitlastest. Kuigi kaua ei saanud pataljoni korraldamis- ja õppetööd teostada, kui juba osa esimest roodu Saddoküla ja Aido rajooni 2. Polgu osadele abiks saadeti.

Jõulu ajal oli Viljandis Ülemjuhataja ja Tartu juhtivate tegelaste ühine nõupidamine edaspidise tegevuse kohta Tartu suhtes. Sellel koosolekul tegi Ülemjuhataja Tartu tegelaste soovitusel al-ltn. Einbundile (praegu Eenpalu, Peaminister) ettepaneku Tartu kaitseliitlased oma käsutusse võtta ja neist hiljem vabatahtlik kooliõpilaste pataljon moodustada.

29. dets. sõitiski al-ltn. Einbund Põltsamaale ja tõi sealt Kaitseliidu Pataljoni 1. roodu Viljandisse ja moodustas 1. jaan 1919 sellest neljarühmalise Eesti kaitseliidu kooliõpilaste roodu. Vaevalt kolm päeva oli korraldatud formeerimistööd, kui juba 83 meest al-kpt. Elleri juhtimisel Kärstna valutamisest osa võtma sõitis. Ilmus Ülemjuhataja pvk. nr. 2 — 29. 12. 18., millega

määrati al-ltn. Einbund Tartu Kaitsepataljoni ülemaks ja pataljoni formeerimistööd pandi tema peale. Mainitud käskkirja ja senist vabatahtl. roodu koosseisu aluseks võttes muutis al-ltn. Einbund 8. jaan. senise kooliõpilaste roodu Tartu Vabatahtlikkude Pataljoniks. 9. jaan. oli pataljon jälle Viljandisse kokku kogutud ja formeerimistööd jätkusid. Moodustati staap, kaks rivi-roodu, tagavara-, töörood ja side-maakooliõpilaste komando. 1. roodu kuulusid Treffneri gümna. lend- ja teise roodu — Kommertsgümna. lööksalga liikmed.

14. jaan. lahkus pataljon Viljandist rindele. 16. jaan. oli esimene kokkupõrge vastasega Rannu mõisa pärast. Südilt täitsid õppursõdurid oma lahingukohustusi ja varsti oli mõis nende valduses. Edasitung jätkus ja järgmise päeva õhtuks sunniti vastane taanduma ka Rõngu alevikust. Kiire edasitungiga oli pataljon terava kiiluna vastase asetusse tunginud ja ta seisukord kujunes Rõngu juures väga ohtlikuks. Kangelaslikult löödi tagasi vastase korduvad vastulöögid, kuid lõpuks siiski oldi sunnitud taanduma Valguta mõisa rajooni, kus jätkus võitlus järjest kõveneva vastasega. Et meeskond alaliste lahingute tagajärjel mitu ööd magamata ja väsinud oli,

Al-kapten O. Eller.
Tartu Kaitsepataljoni ülem
14. 02. 19. kuni 01. 05. 19.

tõmmati pataljon 21. jaan. tagasi Rannu rajooni. 25. jaan. algas uus pealetung ja nii hoogselt, et õhtuks vallutati Valguta, Rõngu, Kooruste ja Pühaste ja 26. jaan. kerge vaevaga vaenlane Pikasillalt taanduma löödi. Vastane ei tahtnud oma senise

Kolonelleitnant J. Tuuling.

8. Üksiku Jalaväepataljoni praegune ülem.

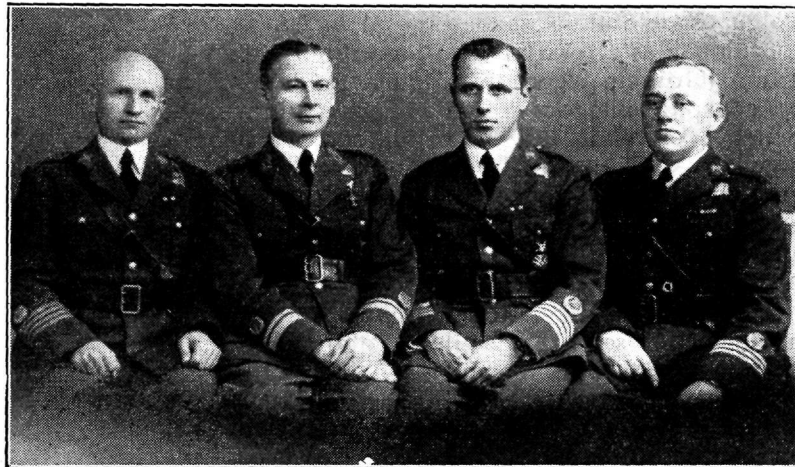
kaotusega leppida ja algas järgmisel päeval vastukallaletungi Pikasilla vallutamiseks. Löödi aga pataljoni poolt tagasi ja pataljonil õnnestus omakorda vastulööke andes õhtuks vallutada isegi Leebiku ja Rulli mõisad. 30. jaan. tungis pataljon Tõrva peale. Siingi murti vastase vastupanu ja Tõrva alev langes meie kätte. Edu arendades suutis pataljon õhtuks energiliste löökidega vastase Roobe ja Hummuli rajoonist lahkuma sundida. Edasitung jätkus nüüd Valga suunas ja vastupanu leidmata jõudis pataljon 1. veebr. 1919 Valka. Valgast viidi Tartu Vabatahtl. Kaitsepataljon Tartu, kus alustati ümberformeerimist. Loodi 4. rood ja vabastati kooliõpilased pataljoni teenistusest. 14. veebr. lahkus senine pataljoniülem al-ltn. Einbund ja pataljoni asus juhtima al-kpt. O. Eller. Et pataljon oma esialgset koosseisu tublisti oli muutnud, muudeti seejärel ka senine nimi 16. veebr. Tartu Kaitsepataljoniks, nagu seda ette nägi pvk. nr. 2.

Suure vaevaga oli pataljon end alles osaliselt täiendada ja varustada jõudnud, kui teda juba rindele nõuti. Pataljoni ülem, aimates eelseisvaid raskusi, täiendas pataljoni 22. veebr. veel 5. ja 6. rooduga. Käsü kohaselt sõitis Tartust rindele 1., 2. ja 3. rood juba 23. veebr., kuna 4., 5. ja 6. roodu väljasõit püsside ja saabaste puudusel mõne päeva viibis.

28. veebruaril varahommikul oli Tartu Kaitsepataljon terves koosseisus Marienburgi alla jõudnud ja vahetas välja Tallinna Kaitsepataljoni. Veel enne kui pataljon suutis rinde olukorraga tutvuda, teostus ootamatult vaenlase varem ettevalmistatud kallaletung Marienburgile. Pataljon ei suutnud vastase ülevõimule vastu panna ja taandus. Suurte raskustega võideldes suutis ta siiski suurtest Marienburgi metsadest välja tulla ja korraldada uut kaitset Mõniste, Oppekalni, Vana-Laitsna joonel. Asetleidnud ebaedu tõttu määrati 3. märtsil 1919 Tartu Kaitsepataljon operatiivselt Tallinna Kaitsepataljoni ülema käsutusse. Sellest ajast alates võitles Tartu Kaitsepataljon koos Tallinna Kaitsepataljoniga, kandes kõiki neid raskusi, mis esinesid Võru kaitsmisel 1919. a. algul. Risti ja rästi talas pataljon Marienburgi ja Võru vahelist lahingumaastikku ja kaitses aktiivselt oma rinnet kuni 8. Polgu koosseisu üleviimiseni, mis toimus 1. mail 1919. a.

8. Jalaväepolk.

Tallinna ja Tartu Kaitsepataljonid liideti 1. mail 1919 — 8. Jalaväepolguks. Alastiste lahingute tõttu ei saanud pataljone rindelt ära tõmmata ümberkorraldamiseks ja nad pidid Võru kaitselahinguid jätkama

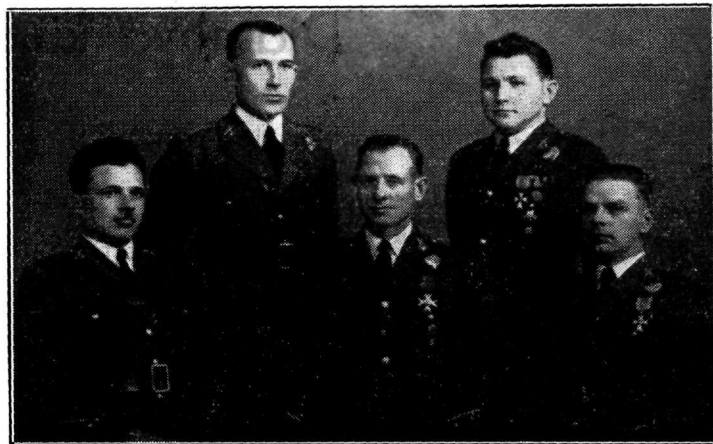

8. Üksiku Jalaväepataljoni Ohvitseridekogu juhatus.
Vasakult teine — esimees major E. Sarnits VR II/3.

endiselt, kuid nüüd juba polguülem al-kpt. O. Sternbecki juhtimisel. 22. mail asus polk Võru linna puhkusele ja umbes nädala pärast liikus ta sealt Marienburgi, Alt- ja Neu-Schwanenburgi rajooni, võttes osa Lätimaa vabastamisest ja kaitsmisest. Põtalovo operatsiooniga (29. 10. — 05. 11. 19.) lõppes polgu tegevus Lätimaal.

17. novembril 1919 viidi polk Narva rindele ja paigutati pataljonide kaupa vaheldamisi Narva-eelsetele positsioonidele Sala, Dubrovka, Annenskaja liinile. Narva kaitseoperatsioonist, mis osutus kibedaimaks heitluseks Eesti Vabadussõjas, polk võttis osa algusest lõpuni. Pidas visalt vastu kõikidele vaenlase pealetungidele, mis iseäranis ägedaks kujunesid 22. novemb., 8. ja 9. dets. Sala, Dubrovka liinil ja 14. dets. Dubrovka, Annenskaja liinil. Oma senistele võitudele lisaks saavutas polgu I pataljon 17. ja 18. dets. Vääska läbimurde likvideerimisega võidu, mis nõudis pataljonilt palju kaotusi ja vaeva, aga päästis kogu meie Narva rinde ähvardavast hädaohust.

Kuni 5. veebr. 1920 jäi polk Narva rindele. Siis viidi ta Jõhvi rajooni, kus vabastati teenistusest vanemad aastakäigud. Lühikest aega asus polk Tamsalu ümbruses ja kevade tulekuga kolis ta Pärnumaale Voltveti mõisa ümbrusse, kus võttis osa piirivalveteenistusest. Sama aasta sügisel määrati polgu asukohaks Pärnu linn. 1. jaan. 1921 liideti 8. Polk 3. Polguga, kusjuures 8. Polgu osad moodustasid 3. Polgu VIII pataljoni. 12. juulil 1921 VIII pataljon viidi üle 7. Jalaväerügemendi koosseisu VIII pataljoni nime all. Pataljoni ülemaks määrati major J. Külaots ja tema juhtimisel arenes edukalt pataljoni rahuaegne töö. 1925. a. suvel määrati pataljoni ülemaks major O. Oidermann ja viimase erru minnekuga nimetati pataljoni ülemaks 1927. a. alates kapten A. Reinhold. 1. oktoobril 1928 eraldati pataljon 7. Jalaväerügemendi

8. Üksiku Jalaväepataljoni Üleajateenijatekogu juhatus.
Esireas keskel — esimees veltv. V. Kobakene.

koosseisust ja nimetati iseseisvaks väeosaks 8. Üksiku Jalaväepataljoni nime all. Pataljoni ülemaks määrati major J. Rimmel.

Palju vaeva ja muret nähti pataljoni ümberkorraldamistöödega, aga alati innu ja hoolega töös olev juht ja kaader sai üle kõigist ettetulevatest takistustest.

1934. a. kevadel määrati 8. Üksiku Jalaväepataljoni ülemaks koltn. J. Tuuling. Tema juhtimisel lõpetati senised pataljonis pooleliolevad korraldamistööd ja kiirelt alustati uutega, mis olid tarvilikud meeskonna ja kaadri väljaõppe ajanõuete kõrgusele tõstmiseks. Selles vaimus rühhib praegune juht oma alluvatega pidevat tõusurada.

Tänapäeval võib pataljon täie rahuldustundega tagasi vaadata tehtud tööle ja julgelt ütelda, et 8. Üksik Jalaväepataljon on suuteline edukalt täitma kõiki neid ülesandeid ja raskusi, mida nõuab rahuaegne sõduri kasvatus- ja õppetöö ning kogu väeosa ettevalmistus meie riikliku iseseisvuse kaitseks.

Vabadussõjas 8. Jalaväe Polgu ja tema eelkäijate Tallinna ja Tartu
Kaitsepataljonide ridades

langenud kangelasi

ning rahu ajal manalasse varisenud kaasvõitlejaid

mälestab 20. aastapäeval

8. Üksik Jalaväepataljon.

Djatnova küla vallutamine

16. okt. 1919.

Res-nltn. J. H. Kadastik.

Ilmusin 28. septembril 1919 Põhjakorpusest Korraldusvalitsusse — ohvitseride reservi, kust 11. okt. määrati mind 8. Jalaväepolgu ülema käsutusse. 15. okt. polgu staapi siirdudes määrati mind 10. roodu nooremaks ohvitseriks.

8. Polk oli sel ajal Lätimaal Marienburgi taga parajasti rindele liikumas. Tema üksikuid osi tuli otsida. Oma roodu leidsin siiski peagi üles ööbimas ühes külas. Varahommikul algas jälle liikumine vaenlase suunas. Öhtul jõudsimme Katleši mõisa, kuhu oli saabunud ka polgu staap. Võtsime aset töölistmajades, mis asusid umbes $\frac{1}{2}$ km mõisast. Majarahval oli mugav ja soe tuba, sest oldi küpsetatud leiba ja see lõhnas nii isuäratavalt. Anti meilegi maitsta. Parajasti aga kui väsinud keha voodis suigutama hakkasime, ilmus käskjalg polguülemalt kirjaga, kus nõuti rooduülema viibimata ilmumist staapi. Aimasime juba, mis see tähendas, sest olime siia tulnud, et vaenlasega võitluse astuda. Lootsime siiski, õigem tahtsime lootda, et ööpuhkus ometi häirimata jääks. Rooduülem saabus õige peagi tagasi ja teatas, et vaenlane on öhtul Diatnova külast Katšanovi pataljoni välja löönud ja 10. roodul tuleb koguda taandunud katšanovlasi ja hommikul vaenlane Djatnova külast välja lüüa.

Nii siis, alles teist päeva polgus — ja lahingusse.

Olin Põhjakorpuses korduvalt ühishinguis osa võtnud, kuid siin sain täiesti iseseisva ülesande. Mulle määrati 40-mehe line rühm ühes Lewis'iga ja kästi täiendada ridu kättesattuvate katšanovlastega ning asuda Djatnova küla vallutamisele. Rünaku algkohaks oli määratud Untino küla, mis asus umbes 1 km Djatnovist. Rünak tuli korraldada otse rindelt, kuna roodu teine osa pidi peale tungima paremalt tiivalt.

Oli kesköö, kui asusin oma ülesande täitmisele. Kuusirp heitis vähest valgust. Katleši mõisast Untino külani oli metsatee ja liikumine vaenlase läheduses pidi toimuma ettevaatlikult. Seepärast määrasin ette piilurid. Teel kohtasin veel mõnd Katšanovi meest, keda oma ridadesse ühes võtsin. Mehed seletasid, et Djatnova külades asuvat vaenlane, kes neid öhtul sealt välja löönud.

Nii jõudsin Untinosse. Ülesande täitmiseks tuli kõigepealt selgust muretseda vaen-

lase jõudude ja maastiku suhtes. Luuretegevus ei andnud kuigi palju tulemusi, kuna kohtamisi teistes suundades vaenlasega ei olnud ja vallutatavat küla ei tahtnud asjata häirida, sest oli kavatsus seda rünnata ootamatult. Võis arvata, et vaenlane puhkab rahulikult öhtusil loorbereil, sest ei olnud märgata, et ta oleks välja saatnud luureosi. Maastik ei töotanud meile midagi head, sest Djatnova asus kõrgel mäenõlvakul keset lagedaid põldusid. Liikuda tuli alt ülespoole. Kohalikud vene elanikud ja Katšanovi pataljoni mehed aga tundsid hästi küla asendit ja võimalusi, kust seda kõige paremini rünnata. Kasutasin nende andmeid.

Hakkas juba koitma, kui meeskonnale käsu andsin rivistumiseks. Neid oli kokku 60 meest ühes katšanovlastega. Meeleolu oli kõigil tõsine, harilik nali nagu kuivas huulil.

Täiendavalt kogutud 20 Katšanovi meest, kelle meelegi suhtes kahtlesin, paigutasin eesti sõdurite vahele. Kui veel mõned tarvilikud korraldused tehtud, laususin meeskonnale meelega töstmiseks: — „Meie peame täna vallutama eesseisvad külad. — Ja meie vallutame nad. Võib-olla küll, et mõnel meie seast ei tõuse täna enam päike, aga meie võit saagu päikesetõusuks neile, kes meie seljataga... Täidame kõik vapralt oma kohust! Kiire tegutsemine viib võidule. Sellepärast — edasi!“

Algasime liikumist. Liikusime esmalt kolonnis paremale poole metsa äärele. Kui küla hommikuhämaruses meile selgesti silma paistis, paiskusime ahelikku. Ahelikuga edasi liikudes võtsime nüüd õige suuna küla peale ja hoidsime sidet. Vaenlase pool valitses saladuslik vaikus. Olles külast veel umbes veerand km eemal, paugutas äkki meie suunas üksik vaenlase püss. See oli valveposti märguanne. Kuna oli arvata, et vaenlane igal hetkel oma automaatreivad tööle rakendab, võis olukorda päästa ainult kiire rünnak.

Käskisin siis, hoolimata avarast vahe- maast, rünnata küla tormijooksuga. See oli meeste tõsiselt pingutav ülesanne, sest joosta tuli palju ja ülesmäge. Jõudes külla ja tormates ise meeskonnaga piki külavaheteed edasi, saatsin mõned sõdurid majadesse teateid saama. Need teatasid, et vaenlane olevat kabuhirmus siseruumidest

väljunud, jättes põrandal olevaile õlgedele isegi mõned saapad ja muud esemed. Külas olevat neid ööbinud kaks roodu. Tungisime edasi, teades, et vastulööök ootab meid küla teiselpool otsas, sest seal olid kaevikud.

Nii see ka sündis.

Vaevalt olime jõudnud küla teise äärde, kui meid tulega vastu võeti. Kuulipildujat vastasel siiski ei olnud, see oli nähtavasti rutuga rivist välja langenud, sest rk. aluse leidsime ühe maja õuest. Püssitule järgi otustades aga pidi vaenlasel olema seal tugevad jõud. Meie meeskond viskus maiade vahele ahelikku ja avas samuti tule. Vastase omaga võrreldes oli see aga nõrk. Djatnova moodustas endast õigupärast kaks kõrvuti asetsevat küla, oli rikas hoonetest ja aedadest ning suur, nagu kunagi vene küla. Lahingutegevus hoonete ja kinniste tarade vahel võis anda vaenlasele kergesti võimalust meid haarata, eriti veel juhul,

kui jõud suuremas ülekaalus. Tema liikumist oli raske jälgida. Segavalt mõjusid lased, mis hoonete vahel mitmesuunaliselt kõlasid. Seepärast jäin seistes valvele, kuna meeskond mu ees lamades tulistas vaenlast. Vaenlase tuli läks samal ajal veel intensiivsemaks, nende kuulirahke hakkas suunda muutma. Oli tunne, et nende paremalt tiivalt kavatsetakse teha meile haarangut. Pääsin ise ka juhuslikult ühe vaenlase saatuliku kuuli eest. Üks vaenlase sõdur oli kõrvaloleva tara kaudu hiilinud mu seljataha. Meie vahemaa võis olla umbes 20 meetrit. Kui teda nägin, oli mees mind juba kirbule võtnud — pauk võis käia. Äkki sähvatas instinktiivselt peas mõte teda millegagi pidurdada ja hüüdsin: „Ne strelai svoih!“ (Ära lase omi!)

Selle käskiva hüüde tõttu vastane silmnähtavalt sattus kohmetusse. Kähku haarasin nüüd oma püssi. Kõmatasid mõlemal paugud. Vaenlane oli kadunud tara taha, ta kuul lendas mu kõrva äärest mööda... See oli esimene pioneer vaenlase haaravast meeskonnast.

Andsin nüüd rühmale käsu tagasi tõmbuda majade vahelt ja asuda aedade taha kaitsele. Samal ajal toetas Lewis meeskonda automaattulega. Sellel tulel oli mõju vaenlasele. Ta jäi loiumaks ja üksikud laskurid jätsid maha isegi külataguse kaeviku ja eemaldusid naaberküla poole. Oli märgata taganemist. Tulevahetus aga kestis edasi. Lewis lakkas meil töötamast — ja oli karta, et vaenlasega võib tulla veel uuesti jõukatsumine. Seda aga ei tulnud. Nüüd ilmusid äsjavallutatud külla ka rooduülem leitnant Peep ja pataljoniülem al-kapten Eller. Viimaselt palusin korraldust, et kohale toodaks rk., mis ka sündis. Küla oli vallutatud.

Roodu teine osa hilines oma ülesande täitmisega, kuid võit oli selletagi saavutatud.

Siiski, kolmele mehele meie seast ei tõusnud enam päike...

Jõulukink
mis rõõmustab Teid terve aasta, on

„UUS EESTI“

Tellimine koju saates:

12 kuud . . .	Kr. 18.50
6 „ . . .	„ 9.50
3 „ . . .	„ 5.—

Kuperjanovi Partisanide Pataljon

23. 12. 18. – 23. 12. 38.

Kuperjanovi Partisanide Pataljoni 20. aastapäeva puhul.

Leitnant J. Padari.

23. detsembril s. a. pühitseb Kuperjanovi Partisanide Pataljon oma 20. aastapäeva, kuigi mitmed ajaloolised tõsiasiad, mis selgunud väeosa ajaloo koostamisel, sunnivad sellel päeval aastapäeva pühitsemist tõsiselt revideerimisele võtma.

Kuperjanovi Partisanide Pataljon on võrsunud Tartumaa Kaitseliidust.

Eriti huvitav on veel see, et 2. Diviisi ülema päevakäsuga nr. 24. — 8. veebruarist 1919. a. on loetud Kuperjanovi Partisanide Pataljon sõjaliinil olevaks juba 13. detsembrist 1918. a. arvates. Samast kuu-päevast arvates on loetud pataljon ka eesliinil olevaks 2. Diviisi ülema operatiiv-päevakäsuga nr. 5, 16. 01. 1919. a. Sellest nähtub, et Kuperjanovide Partisanide Pataljon on praegu väeosa, kes loetakse asutatuks hiljem kui ta tegelikult rindele asunud ja lahingutest osa võtnud.

Pataljoni (hiljemini polgu) asutamise algpäevaks tuleks õigupoolest lugeda 16. 05. 1918. a. Sel päeval peetud koosolekul tolelaegse „Postimehe“ toimetaja hr. A. Bachmann'i korteris Tartus, Päeva tn. 1, millest osa võtsid endine Tartu linnapea hr. J. Kriisa, leitnant J. Kuperjanov ja leitnant Gnadenteich, otsustati alata omakaitse organiseerimist Tartu linnas ja maal. Nimeetatud koosolekul võetud otsuse kohaselt asuski leitnant J. Kuperjanov kavakindlale omakaitse teostamisele, mille tulemusena oli loodud sama aasta augustikuu lõpuks Tartumaal tihe usaldusmeeste võrk, kellede nimed leiduvad Kaitseliidu Peastaabi kirjakogu kaustas nr. 47 leht 83. Juba sama aasta juunikuu keskel läks see Tartumaa

põrandaalune kaitseliit Eesti salajase kaitseliidu võrku, pidades pidevat ühendust salajase kaitseliidu juhatusega Tallinnas.

Leitnant J. Kuperjanov.

Tartumaa Kaitsepataljoni, hilisema Tartu Partisanide Pataljoni formeeriija ja vabadussõjaaegne esimene ülem.

Selle tõenduseks on vastava-sisuline tunnus antud kindralmajor E. Pödder'ilt tollelaegse Võrumaa salajase kaitseliidu organiseeriija kapten P. Vreemann'i abile kapten (praegu kolonelleitnant) Oskar Kurvits'ale. Viimase tõendusel olnud leitnant J. Kuperjanov kontaktis Tallinnaga ja teated Võru Kaitseliidu ülemale tulnudki Tartumaa sa-

lajase kaitseliidu — leitnant J. Kuperjanovi kaudu.

Eesti Ajutise Valitsuse võimuletulekuga 11. novembril 1918. a. algas tegevust ka Eesti Kaitseliit. K. L. juhatus määras Tartu linna ja maakonna Kaitseliidu ülemaks al-polk. H. Kurvits'a, kes omakorda nimetas Tartu linna K. L. ülemaks kpt. K. Parts'i ja maakonna K. L. ülemaks leitnant J. Kuperjanov'i. 18. novembril 1918. a. ilmunud „Postimehes“ avaldati päevakäsk nr. 2, millega oli määratud kihelkondade kaitseliidu ülemad. Tegelikult teostus see kihelkondade K. L. ülemate määramine mõni päev varem. „Postimehes“ avaldati see vaid laiematele rahvahulkadele teatavaks tegemiseks. Sama aasta 15. novembril olid kihelkondade K. L. ülemad (endised kohapealsed usaldusmehed) leitnant J. Kuperjanov'i poolt linna kokku kutsutud juhtnõotide ja korralduste saamiseks.

1918. aasta detsembrikuus leitnant J. Kuperjanov oma kaitseliitlastega võttis osa Tartu kaitsmisest punaväe vastu koos 2. Jalaväepolguga.

Kapten J. Unt.

Kuperjanovi Partisanide Pataljoni, hiljem Polgu ülem 30. 01. 19. kuni 22. 02. 21.

Tartu mahajätmisel 21. dets. taandus leitnant J. Kuperjanov ühes osa kaitseliitlastega 22. detsembriks Käreveresse ja järgmiseks päevaks., s. o. 23. detsembriks Puurmanni mõisa, kus peatuti. 24. 12. 18 päevakäsuga nr. 1-a jaotas leitnant J. Kuperjanov oma kaitseliiduüksuse roodudeks ja määras roodude ülemad. Järgmisel päe-

Leitnant J. Soodla

(nüüd kolonelleitnant VR II/2 ja 3)
Vabadussõjaaegseid pataljoniülemaid Kuperjanovi Partisanide Polgus, hiljem polguülema abi.

val, s. o. 25. detsembril „Eesti Kaitseliidule“ antud päevakäsuga nr. 2 avaldas leitnant J. Kuperjanov 2. Diviisi ülemalt polkovnik Limberg'ilt partisanidesalga asutamiseks saadud ja 1918. a. 23. detsembri kuupäeva kandva loa, nimetades endale alluva kaitseliiduüksuse ümber partisanidesalgaks. Ametlikult kandis see salk kuni 25. jaan. 1919. a. Tartumaa Kaitsepataljoni ja pärast Tartu Partisanide Pataljoni nime. 3. veebruaril 1919 pärast J. Kuperjanov'i surma nimetas Ülemjuhataja Tartu Partisanide Pataljoni Kuperjanovi Partisanide Pataljoniks.

Ülaltoodust nähtub, et 23. detsembril 1918. a. toimus leitnant J. Kuperjanovi poolt vaid oma alluva väeüksuse ümbernimetamine. Organisatsioonile, millest võrsus Tartumaa Kaitseliit ja hiljem ümbernimetamise teel Kuperjanovi Partisanide Pataljon (veel hiljem polk) pandi alus 16. mail 1918. a. hr. A. Bachmann'i korteris peetud koosolekul. Kogu 1918. a. suve vältel ltn. J. Kuperjanov'i poolt teostatud töö oma kaitseliitorganisatsioonide alal väärilis jäädvustamist selle kuupäevaga.

Pühitsedes 20. aastapäeva, võib pataljon täie rahuldustundega ja uhkusega meelde tuletada oma vaevarikaid loomispäevi ja kangelaslikku esinemist vaenuväljadel. Sündinud, sirgunud ja karastatud Eesti ajaloo heroilisemas ajajärgus — vabadusvõitluses — on pataljon oma põhimõtteid ja aateid kõrgel hoidnud tänase päevani.

Möödunud ajalugu kohustab, julgustab ja õigustab pataljoni astuma uude aastakümnesse endistes jälgedes.

Vabadussõjas pataljon, juhitud oma kangelasest juhi ltn. J. Kuperjanov'i ja pärast tema surma kuni Vabadussõja lõpuni kapten J. Unt'i poolt, kujunes meie rahva-väe löögiosaks, olles igalpool teistele sise-mise jõu ja tubliduse eeskujuks. Vabadussõja ajalugu on tunnistajaks, et Kuperjanovi partisanid ei viibinud kaua rindel ühes kohas, vaid neid paigutati väga tihti ümber ja nimelt ikka sinna, kus oli häda-oht kõige suurem, kus rinne hakkas kõi-kuma — seal likvideerisid partisanid häda-ohu. Tuletatagu siinkohal meelde Võnnu lahingupäevi, kus õigel ajal pärale jõudnud kuperjanovlased, tiivustatud vankumatust võidutahtest, päästsid olukorra kõige kriiti-lisemal tunnil. Ja Vabadussõja kõige ve-risem ja ägedam lahing — Paju lahing, — ka sellest tulid kuperjanovlased võitjatena välja, kuigi pidid seal kaotama surmavalt saadud haavamise tagajärjel oma jumalda-tud asutaja ja juhi leitnant J. Kuperjanov'i, kellele võlgneki pataljon tänu oma ajaloo ilusamate lehekülgede eest. Tema mäles-tus on ja jääb pataljonile pühaks.

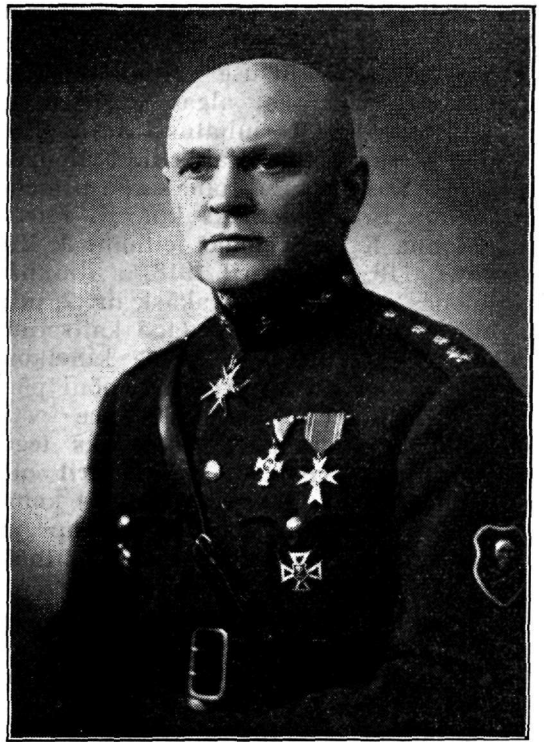
Partisanide koosseisus Vabadussõjas oli enamik maalt päritoluga mehi, kas põllu-pidajad, nende pojad või põllutöölised. Suur protsent oli ka kooliõpilasi.

Olemasolevail andmeil käis Vabadus-sõja kestel kuperjanovlaste ridadest läbi 2999 meest, nendest ohvitseri, sv-ametnikke ja arste — 65, junkruid ja ohv.-asetäitjaid — 19, allohvitseri, sõdureid ja kaitseliit-lasi — 2915.

Lahinguis kaotasid partisanid endi kes-kelt langenutena ja haavadesse ning hai-gustesse surnutena — 154 meest, nendest ohvitseri ja junkruid — 9, allohvitseri ja sõdureid — 145. Teadmata kadunuks jäi 27 sõdurit. Haavata sai 453 meest, nendest ohvitseri ja ohv.-aset. — 20, allohvitseri ja sõdureid — 433. Põrutada sai 4 ohvitseri ja 89 allohv. ja sõdurit.

Vabadussõja lõppedes Vabariigi Valitsus hindas Kuperjanovi partisanide teeneid 97 partisanile Vabadusristi ja 102 partisanile tasuta maa annetamisega.

Pärast Vabadussõda koondati Kuperja-novi Partisanide Polk Valka, kus algas ra-huaegne töö väljaõppe alal. 1921. a. 1. jaanuaril koondati aga Kuperjanovi partisa-nid, kalevlaste ja skaudid ühiseks väe-osaks 6. Jalaväepolgu nime all. Ühtlasi sai senine polgu ülem kapten J. Unt 6. Jalaväe

Kolonel E. Liibus VR II/3.
Kuperjanovi Partisanide Pataljoni praegune
ülem.

Polgu Kuperjanovi Partisanide Pataljoni ülemaks. Tema aga lahkus varsti omal soovil sõjaväeteenistusest. Sama aasta 1. au-gustiks likvideeriti 6. Jalaväepolk ja Kuper-janovi Partisanide Pataljon toodi Valgast üle Tartu ja määrati 2. Jalaväepolgu koosseisu. 1928. a. 1. oktoobril eraldati pataljon ja määrati iseseisvaks väeosaks Kuperjanovi Üksiku Jalaväepataljoni nime all ning koondati praegusesse asukohta. Sellest ajast peale algas pataljonis ennastsalgav töö küll ruumide ja õppeväljade korrasta-mise alal kui ka õppetöö alal. Samal aastal, Vabariigi 10. aastapäeval, annetas Tartu linn ja seltskond pataljonile kui Tartu va-bastajale auvõla tasumise tähisena lipu. Veel samal aastal, pataljoni 10. aastapäeva pidustustel, avati pataljonis Tartu seltskon-na poolt annetatud Vabadussõja mälestus-märk, mis koosneb kujur Mellik'u poolt raiutud valgest marmorist mälestussambast tammepuust alusel, kunstnik Maksolly'lt valmistatud ltn. J. Kuperjanov'i elusuuru-sest maalist ja Paju lahingu maalist.

1. augustil 1930 määrati pataljoni üle-maks kolonelleitnant (praegu kolonel) E. Liibus VR II/3, kes juhib väeosa elu ja tööd tänase päevani.

Kuperjanovi partisanide

Vabadussõjas langenud, haavadesse ja haigustesse surnud kaasvõitlejaid mälestab 20. aastapäeva pühitsedes

Kuperjanovi Partisanide Pataljon.

1934. a. 1. detsembrist arvates anti Sõjavägede Ülemjuhataja poolt pataljonile tagasi Vabadussõjas langenud juhi, kangelase leitnant J. Kuperjanovi mälestuseks antud nimetus — „Kuperjanovi Partisanide Pataljon“.

Ühtlasi lubati vormi juures uuesti tarvitusele võtta vabadussõjaaegne kuperjanovlaste embleem varukal kantava märgi näol.

Viimaseil aastail tehtud töö nii noorte väljaõppe kui ka alatise kaadri ja reservohvitseride teoreetiliste teadmiste ja praktiliste oskuste täiendamise alal on andnud silmapaistvaid tulemusi, mille tõenduseks käesoleva aasta suvel pataljon võitis jäävalt diviisiülema poolt väljapandud rändauhinna kaadri laskevõistlusteks kk-st laskmises. Erilist märkimist väärivad ka viimaseil aastail pataljoni kaadrile ja reservohvitseridele korraldatud ekskursioonid Vabadussõja lahinguväljadele ja kodumaa vaatamisväärsemaile kohtadele. Pataljoni vabadussõjaaegse tegevuse jäädvustamise alal on viimasel ajal suure innuga ja energiaga kaasa aidatud Paju lahinguväljale püstitatava mälestussamba ehitustööde teostamisele, milleks käesoleva aasta suvel pa-

taljon terves koosseisus käis talgutena mullatöid tegemas.

Sõdurite elu-olu ja meelelahutuse eest hoolitsemiseks on alaliselt täiendatud pataljoni raamatukogu, milles praegu 3334 köidet, muretsetud raadioaparaat jne.

Kuperjanovi Partisanide Pataljoni Ohvitseridekogu juhatus.

Vasakult teine — esimees kapten V. Proosa.

Kokkuvõtet tehes pataljoni rahuaegsest tööst, võib täie rahuldusega tagasi vaadata pataljoni seniste juhtide asjatundlikkusega ja väsimata tahtega tehtud tööle ja saavutusele, mille eesmärgiks on olnud selle püha tulukese säilitamine väeosa kaadri ja meeskonna südameis, mis kandis kuperjanovlasi Vabadussõja päevil võidust võiduni.

Kuperjanovi Partisanide Pataljoni Üleajateenijatekogu tegevusest.

Pataljoni Üleajateenijatekogu koos naaberväeosa 2. Üksiku Jalaväepat. Üleajateenijatekoguga on esimeseks allohvitserkonna organisatsiooniks.

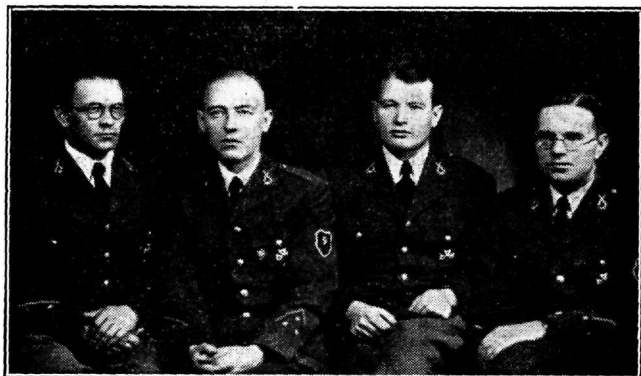
29. novembril 1922 tolelaegse 2. Jalaväerügemendi allohvitserid rügemendi ülema kol. S. Pinding'i kutsel tulid kokku, et arutada allohvitseride organiseerimise ja oma organisatsiooni asutamise küsimust. Allohvitseride organiseerimise mõtte algatajaks olid rügemendi ülem kol. Pinding ja rügemendi koosseisu kuuluva Kup. Part. Pataljoni ülem koltn. V. Kohal.

Kokkutulnud koosolek tunnustas oma organisatsiooni loomise tarvilikuks ja otsustas asutada 2. Jalaväerügemendi Üleajateenijatekogu. Valiti Kogu ajutine juhatus ja otsustati asutada laenu-hoiukassa. Kogu põhikirja ja laenu-hoiukassa kodukorra väljatöötamiseks valiti komisjon.

Komisjon asus kohe innuga tööle ja lühikese ajaga olid põhikiri ja kodukord valmis. Ehkki see oli esimene katse sel alal ning puudusid vastavad eeskujud, tuldi ülesandega toime. Juba 08. 12. 22. peetud üldkoosolekul võeti need vastu ja kinnitati rüügüli poolt 21. 01. 23.

12. 02. 23. valiti Kogule juhatus kinnitatud põhikirja alusel. Asuti suure andumuse ja innuga organisatsiooni väljakujundamisele.

1926. a. asutati Kogu juurde matusekassa, mille ülesandeks oli kindlustada oma liikmeile surma puhul korralikku mahamatmist ja korraldada surnud liikmete haudu. Praegu Kogu matusekassa liikmeiks on arvatud ka allohvitseride abikaasad.

Kuperjanovi Partisanide Pataljoni Üleajateenijatekogu juhatus.

21. 01. 28. hakkas kehtima Vabariigi Valitsuselt kinnitatud sv. üleajat. kogude normaalpõhikiri, mille alusel Kogu edaspidine tegevus hakkas arenema.

1928. a. maikuuks avanes võimalus üürida linnas kasiino ruumid. Sellega täitus Kogu liikmete ammune igatsus oma kodu järele. Oma kodu soetamisega avanes võimalus Kogu liikmeil koos perekondadega omavaheliseks tihedamaks läbikäimiseks ja kontakti loomiseks seltskonnaga. Meelelahutuseks muretseti mitmesuguseid mängu, asutati lugemislaua ja pandi alus raamatukogule, mida edaspidi eelarve korras igal aastal täiendati.

Väeosa jagunemisel 01. 10. 28. kaheks osaks jäi püsima ühiselt loodud organisatsioon nimetuse all — 2. ja Kuperjanovi Üks. Jalaväepataljoni Üleajateenijatekogu.

16. maini 1931 kasutas Kogu iseseisvaid ruume, siis liitus ta teiste kogudega ruumide kasutamiseks ja asutati Tartu garnisoni üleajateenijatekogude ühiskasiino. Sel teel muutus ruumide ülalpidamine kergemaks ja Kogu sai vabaksjäänud summasid rakendada muudele aladele.

Alles mitmeid aastaid hiljem selgus, et väeosade jagunemine ei jätnud avaldamata mõju Kogu töödele ja toimingutele, põhjusil, et väeosade asupaigad olid teineteisest eemal, samuti oli aja jooksul kujunenud väeosadel omapäraseid traditsioone. Leiti, et Kogu jagunemine kaheks iseseisvaks organisatsiooniks võimaldab kummalegi üksusele omaette suurema painduvuse juhtimises kui ka mitmesuguste erinevate huvidega ülesannete teostamiseks.

1935. a. jaanuaris toimuski Kogu lahutamine kaheks iseseisvaks koguks — 2. Üksiku Jalaväepataljoni — ja Kuperjanovi Partisanide Pataljoni Üleajateenijatekoguks.

Siit peale juba omaette teed rajava Kogu elu tähistab eriti intensiivne töö ja teotsemine.

Allohvitseride vaimseks, moraalseks ja kehaliseks arenemiseks aitavad kaasa raamatukogu ja lugemislaua asutamine, mitmesugused kursused, loengud, spordi-, laske- ja muud võistlused. Kogu liikmete lähendamiseks seltskonnale on korraldatud koosviibimisi, pidusid jne.

Suveperioodidel on korraldatud väljasõite ja ekskursioone. Viimaseil aastail koos pataljoni ohvitseridega on tehtud pike-

maid, mitmepäevaseid ekskursioone kodumaa tundmaõppimiseks ja vabadussõja-aegsete lahinguväljadega tutvumiseks.

Nüüd, oma väeosa 20. aastapäeval, võib allohvitseridepere täie rahuloluga vaadata tagasi enam kui 16 aasta pikkusele isetegevuslikule tööle. Selle aja jooksul on suudetud kujundada kindel organisatsioon, kindlate kasvatuslike põhimõtete ja traditsioonidega. On suudetud luua tihe side allohvit-

seride omavahelises läbikäimises ka väljaspool teenistuslikke ülesandeid. Selle tulemusena on meie noorem juhtkond kujunenud välja oma ülesandeid tõsiselt hindavaks ja täitvaks tihedaks tervikuks.

1938. a. Kogu tegevust juhib juhatus koosseisus: esimees vao. E. Markus, abiesimees vao. V. Vinnal, sekretär veltv. K. Siimus ja laekur nao. A. Laansalu.

A. L—u.

Kuperjanovi Partisanide Pataljoni reservohvitseride sektsiooni tegevusest.

Kuperjanovi Partisanide Pataljoni ohvitseridekogu juurde reservohvitseride sektsiooni asutamise koosolek peeti 28. 05. 33, millest reservohvitseri arvukalt osa võttis. Sektsiooni liikmeks astus 43 reservohvitseri.

Aja jooksul on osa sektsiooni liikmeid elukoha muutmise tõttu sektsioonist lahkunud, samal ajal on aga uusi liikmeid järjest juurde tulnud. Käesoleval ajal on sektsioonis 54 liiget. Enamik sektsiooni liikmeid elab Tartu linnas (70%), vähem osa (30%) teistes linnades ja Tartumaal.

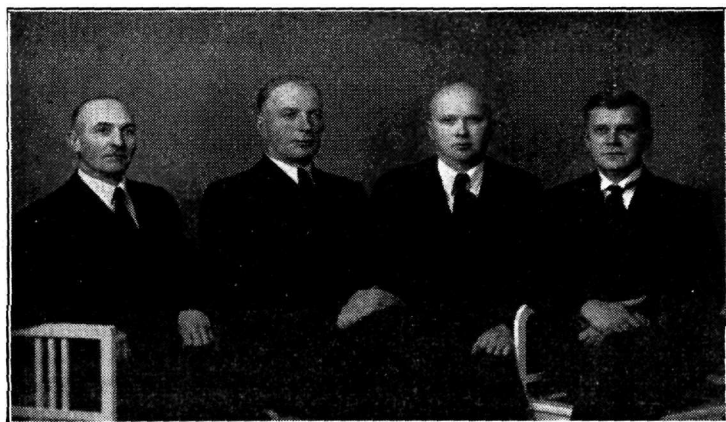
Sektsiooni liikmetele Tartu Sõjaväeringkonna ja väeosa poolt JRSÕ alusel korraldatud korralistel õppustel peardub on langenud taktikalisele alale. Sellel alal on peetud rida loenguid, tehtud harjutusi suuremõdulisel kaardil ja täidetud ülesandeid maastikul. Samuti on käsitlemist leidnud sõjatehniline ja sõjaajalooline ala.

Talvised õppeperioodid on koosnenud 6—7 õppepäevast, igaüks kestusega 3—4 tundi. Õppepäevad on olnud pühapäeva hommikupooltel, missugune aeg on osutunud õppuste läbiviimiseks kõige sobivamaks.

Vaatamata sellele, et ligi $\frac{1}{3}$ sektsiooni liikmeid elutseb väljaspool Tartu linna, kust õppustele sõitmine on tülikas ja kuludega seotud, on õppustest osavõtmine olnud küllalt elav. Nii on korraldest õppustest pidevalt osa võtnud 60—80% sektsiooni liikmete koguarvust. Ka väljaspool Tartu linna elutsevate sektsiooni liikmetest on enamik reservohvitseri õppustest pidevalt osa võtnud, mõned koguni 100%-liselt.

Järjekindla ja eduka korraldest õppuste täitmise eest 1937/38. a. õppeaastal on 40% sektsiooni liikmeid saanud 50% sõiduhinnaalanduse riigi üldkasutatavail liiklemisvahendeil.

Sektsiooni liikmed samuti on arvukalt osa võtnud väeosa poolt väeosa kaadrile ja

Kuperjanovi Partisanide Pataljoni reservohvitseride sektsiooni juhatus.

Vasakult: res-kpt. G. Hango, res-kpt. R. Riives VR II/3 (esimees), res-lpn. E. Valdmaa, prof. F. Laja.

reservohvitseridele korraldatud ekskursioonidest vabadussõjaaegsetele lahinguväljadele ja diviisi juhatuse poolt korraldatud väliõppustest Petseri Põhjalaagris.

Suur osa sektsiooni liikmeid on tegevad Kaitseliidus, peamiselt pealikukohtadel.

Sektsiooni liikmed on osa võtnud ka eriõppustest, mis on korraldatud reservohvitseride ettevalmistamiseks auastmes kõrgendamise katseteks. 1938. a. on auastmes kõrgendamise katsed edukalt sooritanud 3 sektsiooni liiget.

Sektsiooni tegevust juhib neljaliikmeline juhatus. Sektsiooni esimeheks on sektsiooni asutamisest käesoleva ajani res-kapten Rudolf Riives VR II/3. Teisteks juhatuse liikmeteks on praegu: abiesimees — res-kapten G. Hango, laekur — prof. dr. med. vet. F. Laja ja sekretär res-lipnik E. Valdmaa.

Res-lpn. E. Valdmaa.

20. aastapäev Sakala Partisanide Pataljonis

Lahinguepisood Vabadussõjast.

Kapten P. Kangro.

Pataljoni sünnist.

25. detsembril 1918 asus al-polkovnik H. Kurvits (praegu kindralmajor ja Piirivalve Valitsuse ülem) Viljandi maakonna vabatahtlike pataljoni ülema ametikohale. Juba paar päeva enne tema kohaleasumist oli polk. V. Puskari poolt Viljandi mõisa uues lossis pandud alus sellele ustavale ja löögivõimsale väeosale. Siin olid ees noored, julged, energilised ja teovõimsad ohvitserid: leitnandid J. Holland, A. Rehe, T. Koern ja lpn. J. Tiri ning 15 kooliõpilast. Ja see käputäis noormehi sai alusmüüriks kuulsale ja võidurikkale väeosale, kes oma nime väärikalt on raiunud Vabadussõja ajalosse.

Pataljoni esimene käskkiri ilmus 30. detsembril 1918, kus esmakordselt ametlikult fikseeriti tehtud korraldused, ehkki õppused ja formeerimistöö käis juba ligemale nädalapäevad. Lähemaiks kaastööliseks patüüli esimestel päevadel olid: rivi alal — ltn. J. Holland, majanduse alal — H. Pedak ja staabi töö alal — K. Ormisson. Pataljoni edasine täiendamine vabatahtlikega ei sündinud nii ladusasti nagu seda algul loodeti. Vabatahtlikke tuli kokku visalt. Järgnes peagi diviisiülema korraldus Paistu kihelkonna meeste mobiliseerimiseks, kus kästi 18—35 a. vanuseid mehi ilmuda 28. detsembriks kella 0800-ks Paistu kiriku juurde. Selleks ajaks sõitis sinna al-polk. H. Kurvits mehi vastu võtma, kusjuures põhimõtteks oli ustavate meeste saamiseks vastu võtta ainult varandusega isikuid; sulastest ja varanduseta meestest vastu võtta ainult neid, kes vabatahtlikult soovivad pataljoni astuda. Rivistati mehed üles järjekorras:

peremehed, popsid, maatamehed ja sulased. Nüüd kästi välja astuda kõigil, kes soovivad vabatahtlikult pataljoni astuda. Vabatahtlikult pataljoni astujaid oli, kuid ainult osa kokkukäsitatuist. Kõik talupoisid, maatamehed ja popsid, kes vabatahtlikult pataljoni ei soovinud astuda, saadeti koju. Peremeestele anti kindel käsk „vabatahtlikult“ ilmuda 30. detsembriks pataljoni, Viljandi mõisa uude lossi. Sellase käsu kohaselt ilmus juba järgmisel päeval 5 meest ja 30. detsembril 69 meest. Sõna tõsisel mõttes vabatahtlikest koosnes vaid Viljandi kooliõpilaste rühm. Peale selle olid ainult mõned üksikud taluperemehed, kes ilmusid pataljoni vabatahtlikult. Peremehi-taluomanikke ilmus pataljoni oma hobustega ja varustisega. Neist moodustati ratsakomando ja osa määrati tööroodu. Nii suur vajadus hobuste järele oli esialgu vähemal määral rahuldatud. 1. jaanuaril 1919 oldi juba ka relvadega varustamise alal jõutud nii kaugemale, et võidi kõigile sõdureile välja jagada püssid ja juba päev hiljem pidada Viljandi järvel laskeharjutusi. Ettevalmistusi lahingutegevuseks tuli läbi viia imekiiresti. Nii võeti läbi laskeharjutusi vintpüssidest 2. jaanuaril 100, 3. jaanuaril — 150 ja 4. jaanuaril 200 sammu distantsilt. Sellest pidi jätlkuma, et saata mehi täienduseks juba rindele lahkunuile.

Pealetung Ostrovi suunas.

Pärast võidukaid lahinguid koos 1. Ratsapolguga murdsid Sakala partisanid 27. mail 1919 vaenlase visa vastupanu 3 km lõuna pool Laura alevit Tšuhnova, Nikols-

kaja, Võrvina joonel ja asusid uue kaitsejoone organiseerimisele Zabolotje, Papuši, Šilova joonele. Pataljoni varus olev 1. rood viibis 4—7. juunini Katšanovi alevis. Siin pandi maksma kindel riiklik kord ja ühtlasi formeeriti Katšanovi ümbruskonna elanikest vabatahtlik väeosa, pärastine Katšanovi vabatahtlike pataljon. See väeosa allus operatiivselt Sakala Partisanide Pataljonile ja oli edaspidi kogu sõja kestel väga suureks abiks punaste kallaletungide tagasilöömisel ja rinde kaitsel. Üldiselt möödus tervel 2. Diviisi rindel juuni- ja juulikuu esimene pool vaikselt, välja arvatud vähema tähtsusega kokkupõrked luureosade vahel.

17. juulil sai Sakala Partisanide Pataljoni ülem 2. Diviisi ülemalt alljärgneva käsu:

„Meie vägedele on tehtud ülesandeks Belõi Strugi, Porhovi ja Ostrovi linnad oma alla võtta.

Peakolonn — soomusrongide divisjon ühes partisanide ja kalevlastega hakkab 18. juuli hommikul peale tungima Bologoe sihis.

Pahem kolonn — Balahhovitši grupp polk. Grigorjeviga 5. Jal-polgu toetusel hakkab hommikul 18. juulil peale tungima Luuga sihis.

Parem kolonn, skaudid, ületades Velikaja jõe Võdra juures, liigub Pihkva, Ostrovi kiviteed mööda Ostrovi sihis.

Pahema tiiva kolonnil tuleb nii ruttu kui võimalik ära võtta Ostrovi linn, selleks 7. Polgust ühel roodul või jalamaakuulajate komandol ühineda Palkini partisanidega ja liikuda Ostrovi peale.

Sakala partisanide sajal mehel ühineda

Kapten O. Oidermann.

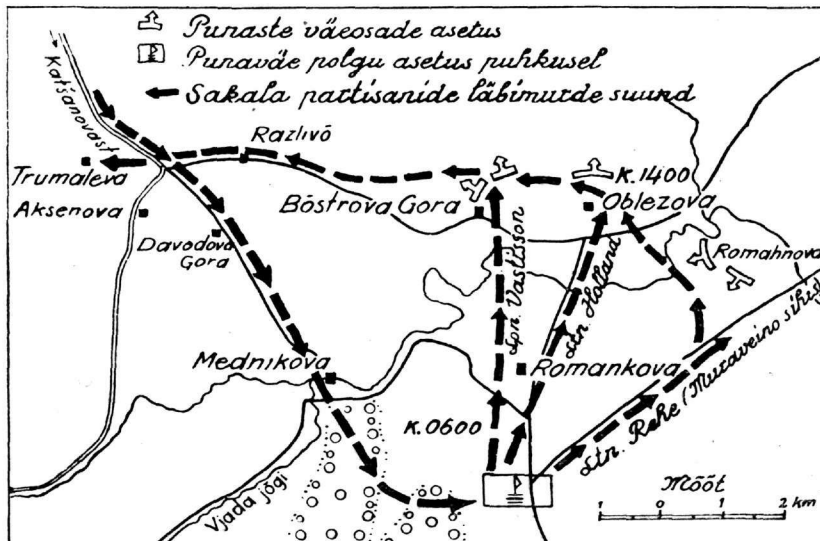
Sakala Partisanide Pataljoni ülem Vabadussõjas.

Katšanovi partisanidega ja liikuda Ostrovi peale. Pealetungimist alata otsekohe käsu kättesaamise järel. Peale Ostrovi äravõtmist meie vägedel otsekohe oma endistele seisukohtadele tagasi tulla.“

Diviisiülema käsu kohaselt asusid 18. juulil kell 0300 ltn. Hollandi juhatusel teele pataljoni 1. ja 4. rood ning kuulipildujameeskond (230 tääki + 10 kk). Edasiliikumiseks kasutati kokkukäsitatud küüthobuseid. Pataljoni staap ja komandod jäid Laura mõisa ja alevisse. Samuti jäid endistele seisukohtadele 2. rood — Zabolotje külla ja 3. rood — Kõrgesillale. Jõudnud pärastlõunal 25-km sõidu järel Katšanovi alevisse, kus asus Katšanovi vabatahtlike staap,

selgus, et punavägi kaevab järgmise päeva, s. o. 19. juuli hommikul asuda pealetungile ja on selleks juba Bõstrova-Gora ümbruskonda ühe polgu juurde toonud. Saadud andmeil pidi punavägi pealöögi andma Golubova-Gora suunas. Oblezova (Rodovoje) mõisa ja Muraveino ümbruskonda oli neil koondatud kaks polku ühes suurtükiväega.

Et punastele ette jõuda ja initsiatiivi enda kätte saada, otsustas grupijuht veel sa-

Lahingud Bõstrova-Gora ja Oblezova all 19. 07. 19.

ma päeva õhtul teele asuda, et jõuda järgmise päeva varahommikul Oblezova mõisa, vaenlase suurema väekoondise asukohta, ja seal tema osad enne pealetungi algust hävitada. Teejuhtideks tulid kaasa kaks ustavat meest Katšanovi vabatahtlike pataljonist.

Katšanovi vabatahtlikud paigutati kaitsele Drosdova, Golubova-Gora, Razlivõ, Djatnova jonele, kus nad pidid seisma panema vastase pealetungi juhul, kui ta enne meie pataljoni osade kohalejõudmist oleks alanud liikumist.

18. juulil kell 2200 jõuti Razlivõ küla ümbruskonda, kust kahe tunni pärast pidi algama lähenemine punaste seisukohtadele Oblezova sihis. Rindelt lähenemine oli võimatu, sest küla ümbritses paari kilomeetri laiune lage väli, mis terrassina meie poole langes. Vili oli põllult osalt juba kogutud ja kokku pandud, nii et lähenevad ahelikud oleksid olnud vaenlasele kaugelt selgesti nähtavad. Seepärast otsustati kallaletung läbi viia seljatagant läbi metsade ja soode. Ühtlasi arvestati selle seljataguse löögi juures ka vaenlase kergepatarei vallutamise võimalust.

Mõnetunnise liikumise järele jõuti Oblezova mõisast 6 km edela pool asuva Väda jõeni.

Jöest ülepääs oli raske, sest silda ei olnud ning jõgi oli väga kiire vooluga, ligi 50 m lai ja kohati üle sülla sügav. Õnneks oli lähedal talu, kust palke ja kive toodi, ning tunni möödudes oligi valmis parv, mis võimaldas üle jõe minna ettevaatlikult — paarikaupa. Paarikümne minuti jooksul olid kõik jõest üle, kusjuures mõnigi mees sai tublisti supelda. Et jõest üleminekul partisanid palju aega kaotasid, tuli nüüd kiiresti teotseda, et kohale jõuda enne vaenlase pealetungi. Liiguti umbes kilomeeter mööda metsa Romankova poole. Metsa lõppedes nähti teispool metsaserval üksikuid vaenlase valvureid paarisajameetritel vahedel. Siia jõuti parajasti 19. juulil koidu ajal. Et vaenlase valvurite tähelepanu mitte endale tõmmata, jäid partisanid metsaservale, kuna viiemeheline salk läks vaenlase valvureid kärata kinni püüdma. Selleks liikusid nad punaväe valvurite juurde täiesti julgelt — avalikult, et nendes mitte äratada kahtlust. See julge samm õnnestus hästi, valvurid ei pööranud meie salgale tähelepanu, pidades neid oma meesteks. Partisanid vangistasid vaenlase valvurid ja võtsid nendelt relvad. Isegi nüüd ei suutnud punaste valvurid aru saada, et tegemist on vaenlastega. Nad nõudsid relvi tagasi, seletades, et nad on tunnimehed ja nendega ei tohi nalja heita. Oma

hirmuks pidid nad selle nalja siiski tõeks võtma, mis aga oli liiga hilja. Valvureilt saadi teada, et mõnisada meetrit eemal Romankova küla heinaküünides ja kuhjades puhkab punaväe polk. Nüüd liikus terve kaks roodu ja kuulipildujameeskond ettevaatlikult küünide poole, et vaenlast võitlusetta une pealt hävitada. Kuid vaenlane ei olnud nii raske unega kui arvati, sest terve heinamaa hakkas korraga meie grupi ees elama: heinasaadudest ja -küünidest hüpas välja karjuvaid punaväelasi. Esimese hirmuga haarasid kõik püsside järele, lastes sihita mõne paugu. See ainult suurendas segadust nende ridades. Vastase arvuline ülekaal ületas kaugelt partisanide arvu, kuid vaatamata sellele avati otsekohe punastele äge kuulipilduja- ja püssituli. Punaseid langes siin surnutena üle 200 mehe, kuna ligi 100 meest võeti vangi. Jätkati põgenevate punaväelaste hävitamist. Kella 0500 paiku puutusid meie mehed kokku Romankova sihis liikuva vaenlase ratsasalgaga, mis partisanid hetkeks ärevusse viis, sest oletati suuremat ratsarünnakut seljatagant. Seetõttu tekkis ahelikus segadus, — ei teatud, kuhu suunata pealööki, kas Rovankova külale või seljatagant ründavale ratsasalgale. Peagi selgus, et tegemist oli ainult väikese 10—15-mehelise luuresalgaga, kes meie tule avamisel kohe põgenes. Nüüd koondati kogu tulejõud Romankova külale. Küla vallutatud, jätkati kohe põgenevate vaenlaste jälitamist.

Edaspidiseks tegevuseks, Böstrova-Gora ja Oblezova mõisade vallutamiseks, jaguneti kolmeks grupiks: 1) parempoolse grupi (altn. Rehe juhatusel) ülesandeks oli — jälgida Romankova juures taanduma löödud punaväe osi Muraveino sihis ja takistada seal koondunud varuosil seljataguse löögi andmist Böstrova-Gora ja Oblezova rajoonis teotsevaile meie osadele; pealeselle jäi parempoolse grupi ülesandeks vaenlase patarei vangistamine ning Böstrova-Gorast ja Oblezovast taanduvate vaenlaste hävitamine; 2) keskmise grupi ja üldjuhi (ltn. Holland) ülesandeks jäi liikuda mööda jõe kallast Oblezova sihis ja samuti Böstrova-Gorast taanduva vaenlase hävitamine, 3) vasakpoolse grupi (ltn. Vastissoni juhatusel) lähemaks ülesandeks oli vaenlane Böstrova-Gora kindlustatud seisukohtadelt välja lüüa, haarates tema vasakut tiiba seljatagant.

19. juuli hommikul kell 0600 asusid kõik grupid ülesannete täitmisele, kusjuures vasakpoolne grupp jõudis teistest tublisti ette. Jõudnud oma grupiga Böstrova-Gora küla piirkonda, riietus ltn. Vastisson ühe vangilangenud komissari mundrisse, ratsutas

hommikuhämarikus vaenlase valveposti juurde ja seletas kui „oma“ mees, et tal juhtunud metsaserval vooriga õnnetus. Valvepost tuli pahaaimamatult metsaservale, kus nabiti meie meeste poolt kinni. Nii pääsime märkamatuks Böstrova-Gora küla alla. Parajasti väljus külast voor. Lpn. Vastisson, kes ratsutas oma ahelikuga ees, arvas, et küla on punastest tühi, ja kihutas seepärast üksi mäest üles külla. Kuid suureks üllatuseks leidis külas paarisajamehelise vaenlase üksuse. Ümberriietusele vaatamata tunni lpn. Vastissonis ikkagi vaenlast ja ähvardati teda

olime tunginud ja taandumistee ära lõiganud, põgenes ühte väikest teed kasutades läbi soo ida sihis — Romahnova kaudu. Patarei põgenemist soodustas paks udu, mis tõusis kella 0400—0500 vahel ja kestis paar tundi. Selle aja jooksul oli väga raske vaadelda ja orienteeruda; iseäralise kiirusega kasutas seda patarei ja põgenes. Udu oli kohati nii paks, et vaevalt võis eraldada esemeid mõnekümne meetri kauguselt.

Oblezova mõisa silla juurde paigutati varjatult meie kaks kuulipildujat, need pidid takistama vaenlase üle silla minekut.

Sakala Partisanide Pataljoni Operatiivstaap Laura mõisa härrastemaja trepil juulis 1919.

Ülal vasakul — patül kapten O. Oidermann, paremal ratsa- ja sidekomando ülem lpn. H. Teder.

püssitääkidega läbi torgata. Ta selgitas agarail punaseile mõne sõnaga, et vastupanu on asjata ja osutas ühtlasi külale lähenevale meie ahelikule. See mõjus rabavalt. Kabuhirmus põgenesid punased külast välja, maha jättes mitu kuulipildujat ja palju muud sõjasaaki.

Parempoolne ja keskmine grupp ei olnud veel Böstrova-Gora liinilt taanduma löödud punastele ette jõudnud. Seetõttu läks ühel põgeneval vaenlase salgale korda Oblezova mõisa juures asuvast sillast üle minna. Varsti jõudis ka parempoolne ja keskmine grupp Oblezova mõisa joonele ja võttis põgeneva vaenlase tule alla. Vaenlase patarei, nähes, et meie neile sügavale seljataha

Peagi oli vaenlasel selge, et nende varud on purustatud ja neile tungitakse peale seljatahant. See ootamatu pealetung sundis punaseid maha jätma oma seisukohad Oblezova piirkonnas ja põgenema. Vaenlane, nii nagu seda ette arvati, tahtis taanduda silla kaudu. Seal võeti aga põgenejad meie kahe kergekuulipilduja ja punastelt võetud ühe raskekuulipilduja mahaniitva tulega vastu ning mõne minuti jooksul oli sillaesine maaala kaetud laipadega. Mõned punased, märgates hädaohtu, hüppasid 2,5 sülla kõrguselt sillalt jökke, et oma elu veel sel teel päästa. Väike osa vaenlasest põgenes jõekallast mööda põhja poole.

Nii oli poole tunni jooksul Oblezova ja

Vabadussõjas manalasse varisenud

Sakala partisanid

mälestavad

**Sakala Partisanide Pataljon
ja Sakala Partisanide Ühing.**

Böstrova-Gora piirkond vaenlasest puhastatud. Seega olid partisanid punaväe pealetungi kavatsused nurja ajanud ja pealetungiks määratud vaenlase 22. ja 92. Vätka polgud oma seisukohilt taanduma sundinud.

Et löögigrupi lõppsihiks oli Ostrovi vallutamine, siis jätkati taanduva vastase jälitamist Muraveino alevi suunas.

Parempoolne grupp al-ltn. A. Rehe juhatusel oli kogu aeg kontaktis taanduva vaenlasega. Vaatamata energilisele jälitamisele läks vaenlasel siiski korda oma varuosi teise liini kaevikuis, umbes 2 km Oblezova mõisast — Muraveino joonel vastupanuks korraldada.

Siin kasutasid punased meie vastu maailmasõjaaegseid kaevikuid, missugused olid kasvava viljaga väga hästi moondatud. Ltn. Rehe grupp lähenes teadmatult vaenlase kaevikuile ja sattus ootamatult äkilise püssi- ja kuulipildujatule alla.

Silmapilk oli kriitiline, kuid otsustati siiski vastu panna. Suurtüki-, püssi- ja kuulipildujatuli läks niivõrra ägedaks, et meie osad olid sunnitud kella 1400 paiku tagasi tõmbuma Oblezova mõisa eelseile kõrgendikele.

Kella 1400 koondus juba meie salk teryes koosseisus Oblezova, Böstrova-Gora rajooni.

Samal ajal kandis grupijuht patülile ette järgmist:

„19. juulil kell 1400. Teatan, et võtsin ühes Katšanovi partisanidega vaenlasele seljatagant peale tungides Oblezova — Muraveino mõisa piirkonna oma alla. Vaenlase väesalk, kuni 3000 meest, põgenes Ostrovi sihis, kuid algas varsti pealesurumist omalt poolt. Olin sunnitud endistele seisukohtadele taanduma.“

Varsti jõudsid nimetatud rajooni ka kaks Katšanovi vabatahtlike roodu. Kell 1500 rauges punaste vastu pealetung ja pataljoni

osad andsid liini Katšanovi vabatahtlikele üle, asudes ise Trumaleva mõisa.

Vihases lahingus Oblezova rajoonis sai kell 1300—1400 vahel haavata parempoolse grupi juht al-ltn. A. Rehe. Kuul läbistas tal käevarre õla ja küünarnuki vahelt. Vaatamata rohkele verekaotusele istus al-ltn. Rehe kraavikaldale, et jõudu koguda, tähendades oma kõrval seisvale ohv-as. E. Varesele: „Istume natukene ja peame plaani, mis nüüd edasi teha.“ Ohv-as. E. Vares, nähes teda näost kahvatuna, küsis: „Mis siis nüüd lahti on?“ Seejuures märkas ta aga kohe al-ltn. Rehe verist kätt, kust veri tilkus ohtralt mööda sõrmi alla. „Ära nägid,“ lausus al-ltn. Rehe nii rahulikult häälel, nagu poleks tal viga mingisugust, ning lisades juurde ütles: „Siit tugevasti kindlustatud maailmasõjaaegseist kaevikuist ei jõua meie punaseid oma väikesearvulise jõuga välja lüüa, seepärast võtame mehed kokku ja liigume punastele märkamatu tagasi. Enne aga seome haava kinni, et mitte näidata sõdureile verist kätt.“ Taandumine vaenlase tule alt Oblezova mõisa eelseile kõrgendikele õnnestus täielikult.

Selle päeva lahingus sai veel haavata 4 ja põrutada 2 reameest. Vaenlane kaotas sel päeval surnutena 400—500 meest ja vangidena üle 100 mehe. Pealeselle said partisanid 6 täiesti korras kuulipildujat, 200 püssi ja palju muud sõjalist varustist, mis anti peamiselt Katšanovi vabatahtlike pataljoni varustamiseks.

19. juuli pealetungiga tekitasid partisanid vaenlasele suurt kahju, laiaili pillates ja hävitades tema kaks polku ning nurja ajades kavatsitava pealetungi. Vaatamata suurtele kaotustele asus 19. juuli õhtul vaenlane uuesti vastu pealetungile Oblezova mõisa ja Böstrova-Gora rindel ja sundis Katšanovi vabatahtlikud taanduma Davõdova-Gora ja Golubova-Gora joonele.

Sakala Partisanide Pataljoni Ohvitseridekogu 1. aastapäeval, 31. detsembril 1919 Tartus.

Vasakult: I rida — ltn. Sarnits, ltn. Laatsarus, ohv-aset. Vares; II rida — ltn. Kampus, al-kapt. Mett, patül kapt. Oidermann, ltn. Holland, ltn. Rehe, ltn. Tiri; III rida — ohv-aset. Saarepera, lipn. Ollino, lipn. Semper, ltn. Teder, al-kapten Koern, lipn. Lusik, ltn. Ahman ja ltn. Vastisson.

Sakala partisanid rahu ajal.

Kapten P. Animägi.

Vabadussõja lõppedes Sakala Partisanid olid piirivalveteenistuses Piirisaarel ning Peipsi järve rannikul. Pataljon allus tol korral 1. Ratsapolgu ülemale, kes oli nimetatud piiriosa kaitselõigu ülemaks. Pataljonis oli 5 roodu, kuulipildujarood, töörood, side- ja ratsakomando, jalamaakuulajate k-do ja ambulants. Pataljoni ülemaks oli tema viimane lahingujuht kapten Oidermann. Allüksused paiknesid laiali Piirisaarel, Luunjas, Rasinal ja Tartus.

Nagu Vabadussõjas, nii ka rahu ajal on Sakala partisanid üle elanud mitu ümberformeerimist. Nimetus „Sakala Partisanide Pataljon“, mis saadi 4. mail 1919 Pangevitsa rajoonis ülesnäidatud vahvuse ja vap-ruse eest, tõstis märgatavalt partisanide enesetunnet ja tiivustas neid edaspidiseis

ülesandeis. See nimi sai püsida vaid 1. jaanuarini 1920, millal Sakala Partisanide Pataljon ümber nimetati Sakala Partisanide Polguks. Polgu esimeseks ülemaks määrati 2. Diviisi tagavarapataljoni ülem kapten Villem Marder, kes kindlakäelise juhina korraldas polku seitse esimest kuud. Polgu seesmine organisatsioon elas üle rea ümberkorraldusi, mis olid tingitud tolleaegsest olukorrast, sõjaaegsete väeosade ja tagavarapataljonide likvideerimisest ja demobilisatsioonist.

Polgu isiklik koosseis suurenes 7 laskur- ja 2 klp-rooduni, peale selle erikomandod. Polgus oli kaks laskur- ja üks kuulipildujapataljon. 1920. aasta esimesel poolel, mil-lal algas osaline demobilisatsioon ja meeste arv vähenes, kaotati uuesti pataljonid ja

Kolonelleitnant A. Ratas.

Sakala Partisanide Pataljoni praegune ülem.

osa roode. Pataljoniülemaist said roodu-ülemad.

Vaheldusid ka polgu juhid. Alampolkovnik Villem Marder viidi Vabariigi Sõjaskooli ülemaks ja tema asemele määrati 01. 07. 20 kapten Jaan Riisenberg ja 07. 09. 20. arvates sõjainistri käskudeta itjaohvitser polkovnik Siegfried Pinding.

Polgu tegevusalaks jäi endiselt piirivalveteenistus, mis tol ajal seisnes peamiselt salakaubitsemise ja spekulatsiooni vastu võitlemises. Valverajoon ulatus Võõbsust Lohusuuni. Seejuures osa allüksusi asus Tartus, kust piiriroode vahetati ja varustati. Piiril asuvad roodud paiknesid ühes või mitmes külas, kordonid järveäärseis taludes, valvepostid järvekaldal kalameeste- või selleks ehitatud onnides. Piirirajoon oli valveteostamiseks jaotatud ribadesse. Seal oli nn. 10-verstane maariba, siis 7-verstane maariba jne. Igas ribas kehtis oma kord ja kontrolliteostamise viis. Polgu staabi juures asus eriline salakuulajaskond ohvitseri juhatusel. Säärane oli piirivalvamise skemaatiline ülevaade, mis annab umbkaudugi ettekujutust sellest laialdasest tööst piirivalves.

Seejuures tegeldi hoolega juba rahu-aegse väeosa siseelu küsimustega. Sisekord kõvenes, peeti õppusi sisekorra, distsipliini

ja vahiteenistuse alal jne. Kavakindlaid õppusi hakati teostama maikuu 1920.

Oktoobris 1920 vahetati Sakala Partisanide Polgu roodud piirilt ja toodi Tartu, kus asuti kandma vahiteenistust. Septembris 1920 polk võttis vastu esimesed rahu ajal teenistusse kutsutud mehed. Need koondati ühte roodu ja alustati õppetööd, mis polgu Tartu asudes omandas oma õige pinge ja suuna. Samal ajal algasid ka kaadri täiendusõppused ja laskeharjutuste teostamine.

Peipsi äärde Rasinale jäi piirivalvet teostama ainult jalamaakuulajate komando. Sellest ajast evib Sakala Partisanide Pataljon lipu, mis annetati Rasina rahva poolt partisanidele tänutäheks tõhusa töö eest Vabadussõjas. Lipp on sini-must-valge ja kannab pealkirja „Mälestuseks kangelas-tele Rasina rahva poolt 1919. aastal“. See lipp hoitakse auga alal ka praeguses väeosas rügemendi lipu kõrval üheskoos Tartu Naisseltsilt annetatud lipuga.

01. 01. 21. muudeti Sakala Partisanide Polk 5. Polgu Sakala Pataljoniks. Polkovnik S. Pinding jäi 5. Polgu ülemaks, V pataljoni ülemaks määrati kapten (praegu kolonel) Artur Saueselg ja Sakala Pataljoni ülemaks al-polk (praegu kolonel) L. Jakobsen.

5. Polk, seega ka Sakala Pataljon asus uuesti piirivalveteenistusse. Seekord juba Kagu-Eestisse, alates Scharlottenburgi mõisast kuni Võõbsu alevikuni, s. o. ligi 100 km ulatuses.

Kevade tülles otsustas polguülem piirivalvet teostada ainult V pataljoniga ja paigutas Sakala Pataljoni piirilt Võrru ja Võrumaa mõisadesse õppuste teostamiseks.

Märtsikuu asuski pataljon osalt Võrru, osalt Erastvere, Kärgula, Kooraste ja Linnamäe mõisadesse. Elu- ja õpperuumideks kasutati endisi härrastemaju.

01. 04. 21. tulid pataljoni nekrutid. Neist moodustati nekrutiterood Erastvere mõisas. Algas hoogne rahuaja õppus kindlate kavade alusel. Töö oli küllalt intensiivne, eriti kaadril, kes olid seotud paljude sanitaar-, majandus- ja likvideerimiskomisjonidega.

Ka seekord vältas rahulik õppetöö vaid lühikest aega. Juba juunikuu esimestes päevades pataljon läks uuesti piirile, et V pataljonile anda puhkust ja aega õppetööks. Erastverre jäi ainult nekrutiterood al-kapt. P. Liivaku juhatusel, kuna instruktorite kaadrit kogu polgu jaoks asus ette valmistama kapten Saueselg.

Kui ilmus Sõjainistri käskkiri, mis

käskis väeosi paigutada nende sünnikohtadesse, siis vabanes Sakala Pataljon 5. Polgu koosseistust ja võis asuda Viljandi. Väeosa iseseisvaks sirgumiseni allutati pataljon 7. Polgule. See olukord kestis 3. juulist kuni 16. juulini 1921. Selle 13 päeva jooksul ei olnud Sakala-nimelist üksust olemas.

28. juunil alustas alpolk L. Jakobsen Sakala Partisanide Üksiku Pataljoni formeerimist. Sakala Üksik Partisanide Pataljon püsis kolonelleitnant L. Jakobseni juhtimisel kuni 31. 01. 24.

Seejärel moodustati Sakala Üksiku Partisanide Pataljoni ja 3. Üksiku Jalaväepataljoni liitmise teel Sakala Jalaväerügement, staabi asukohaga Viljandis. Rügemendi ülemaks sai koltn. (praegu kolonel) V. Trossi ja alates 31. 12. 26. koltn. O. J. Schmidt. Rügemendi Sakala pataljon asus Viljandis ja selle juhtideks olid järgkorras major O. Oidermann, praegune Sakala Partisanide Pataljoni ülem koltn. A. Ratas ning praegune 6. Üksiku Jalaväepataljoni ülem koltn. A. Kivi.

Väeosa nimetusest mitmete ümberformeerimiste tagajärjel kadus sõna „partisan“ — sõna, mis oli andnud palju legendaarsust ja uhkusetunnet nime kandjaile.

1. oktoobrist 1928 sõjavägede reorganiseerimise tagajärjel sai Sakala Jalaväerü-

Sakala Partisanide Pataljoni Ohvitseridekogu juhatus.

Vasakult teine — esimees major A. Espre.

mendist Sakala Üksik Jalaväepataljon. Pataljoni juhtis edasi koltn. Schmidt kuni 01. 07. 32., millal tema asemele määrati koltn. Hans Matson (praegu kolonel Matsalo) ja 15. juunist 1934. a. koltn. (praegu kolonel) Juhan Raud. 01. 12. 34. sai väeosa tagasi partisanide nimetuse. Alates 31. 10. 36. nüüdseni juhib Sakala Partisanide Pataljoni koltn. Aleksander Ratas.

Vaatamata mitmesugustele ümberkujuandmistele ja nimetuse muutmisele ning sagedasele väeosaülemate vahetamisele on pataljonis nii väljaõppe kui ka majanduse alal saavutatud tõhusaid tulemusi. Suurt rõhku on pandud sõdurite kasvatamisele isamaalises vaimus ja kangelasmeeles, mille õpetamiseks pakub ohtrasti näiteid sõjaaegsete partisanide töö ja ajalugu Lembitu-päevilt.

Sõdurkonna enamik on võrsunud Sakalamaalt, seega nende teadlik ühtekuuluvusetunne juba enne teenistusse astumist eeldab töö edu väeosas.

Sakala partisane seovad lahingusõprussidemed Ratsarügemendiga, kellega külgkülje kõrval heideldi Haanja-Munamäe ja Laura väljadel. Need südamlikud sõprussidemed püsivad praegu ja tulevikus niikaua, kuni osalakse hinnata hea ja truud sõbra väärtust lahingus.

Samuti on Sakala partisanid heanaaberlikus vahekorras kohaliku omavalitsusega ja seltskonnaga, kes alati on soojalt kaasa tundnud väeosale tema üritusis.

Sakala Partisanide Pataljoni Üleajateenijatekogu juhatus.

Vasakult esimene — esimees veltv. A. Salumaa.

Sakala Partisanide Pataljoni vabadussõjaaegsete lahinguväljade tähistamiseks Pangevitsas püstitatud mälestussammas pärast selle avamist, 06. 10. 35.

Pataljonis on teotsemas ohvitseride- ja üleajateenijatekogud, mis kasutavad garnisoni kasiinode ruume. Ohvitseridekogu kõrval teotseb väga agaralt reservohvitseride sektsioon, mille liikmete arv on kaugelt üle saja. Sektsioon on innukalt teotsenud õpuste, laskevõistluste jne. alal.

8. jaanuaril 1933. a. asutati pataljoni juurde Sakala Partisanide Ühing, kes tegi endale ülesandeks siduda vanu lahingukangetasi — partisane — väeosaga, ollo eeskujuks noortele, säilitada traditsioone ja mälestisi Vabadussõjast.

Ühing oma lühikese eluea kestes on palju korda saatnud. Nii anti 1934. a. välja raamat „Sakala Partisanid 1918—1934“, tähistati mälestustahvliga Viljandi „Uuelossi“ seinal partisanide esimesele lahingukäigule siirdumise moment, maeti ümber oma lahingujuhi major Oidermanni põrm Mõigult Vabadussõjas langenute Viljandi kalmistule, püstitati mälestussammas Pangevitsasse sealsete heitluste tähistamiseks, väeosa 20. aastapäevaks antakse välja sõjamälestusi kirjeldav album jne. Oma innuka juhi kol. J. Raua eestvõttel on ühing tõsiselt asunud sõjaaegsete traditsioonide elustamisele. Nii käib perioodiliselt Pangevitsas ühingu delegatsioon mälestusmärgile pärga panemas, missugune toiming sünnib kooskõlas kohapealse piduliku sündmusega, kus nooremale põlvele meelde tuletatakse heroilisi aegu minevikust. On korraldatud väljasõite lahinguväljadele ja püütud taas elustada läbielatud võitlusi.

Sakala Partisanide Pataljoni vabadussõjaaegse juhi major O. Oidermanni põrmu ümbermatmine Vabadussõjas langenute Viljandi ühiskalmistul 29. 03. 36.

2. Suurtükiväegrupp 20-aastane.

2. Suurtükiväegrupp formeeriti 1. Väljasuurtükiväe Rügemendi ümberkujundamisel 1924. aastal, kusjuures grupi koosseisu tulid Väljapatarei nr. 17 ja Kindluse Suurtükiväe Divisjoni 1. grupp. Viimane on sõjaaegse 2. Kindluse Raske Suurtükiväe Divisjoni järglane. 1928. a. grupi ümberformee-

nik Suurthal, asjaajaja sõjaaegne ametnik Tannenberg, 123 sõdurit, 80 hobust ja neli 3,425" 1895. a. suurtükki.

Patarei võttis osa 1919. a. jaanuari pealelõngi lahingutest 2. Diviisi koosseisus, kaitse lahingutest Valga-Võru rajoonis, Põhja-Läti vabastamisest, Irboska kaitsmisest

Kapten J. Roska.

Väljapatarei nr. 17 formeeri ja esimene ülem.

rimisel viidi Väljapatarei nr. 17 1. Suurtükiväegrupi koosseisu.

Väljapatarei nr. 17 formeerimist alustas kapten J. Roska Tallinnas 16. 12. 18. 26. detsembril sõitis patarei rindele 2. Diviisi ülema käsutusse.

Patarei koosseisu kuulusid: patareiülem kapten Roska, vanemohvitser leitnant Kuusik, nooremohvitserid leitnant Leets ja lip-

Al-kapten G. Vestel.

2. Kindluse Raske Suurtükiväe Divisjoni formeeri ja esimene ülem.

1919. a. septembri- ja oktoobrikuus ning Virurinde lõppvõitlustest sama aasta novembris ja detsembris.

Patarei kuulus vaheldumisi 1., 2. ja 3. Suurtükiväe Polgu koosseisu.

2. Kindluse Raske Suurtükiväe Divisjoni formeerimist alustas al-kapten G. Vestel 24. 01. 19. Sõja lõpuks kujunes divisjon 8-patareiliseks.

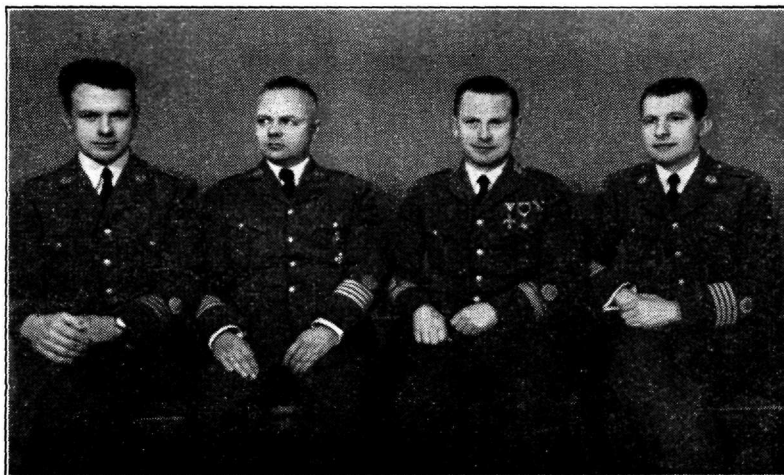
Kolonelleitnant V. Martma.
2. Suurtükiväegrupi ülem.

Patarei sõjaaegsed ülemad olid: patarei nr. 5 — al-kapten Mühlverk, patarei nr. 6 — leitnant Rasumov, patarei nr. 7 — lipnik Borkmann, patarei nr. 8 — lipnik Aron, pa-

Major B. Raid.
2. Suurtükiväegrupi ajutine ülem.

Divisjon algas oma lahingutegevust 29. 01. 19. ja teotses sõja lõpuni Virurindel. Divisjon toetas meie jalaväeosi kõigis Virurinde kaitseoperatsioonides, millistest raskemateks

2. Suurtükiväegrupi Ohvitseridekogu juhatus.
Vasakult kolmas — esimees major A. Einpaul VR II/3.

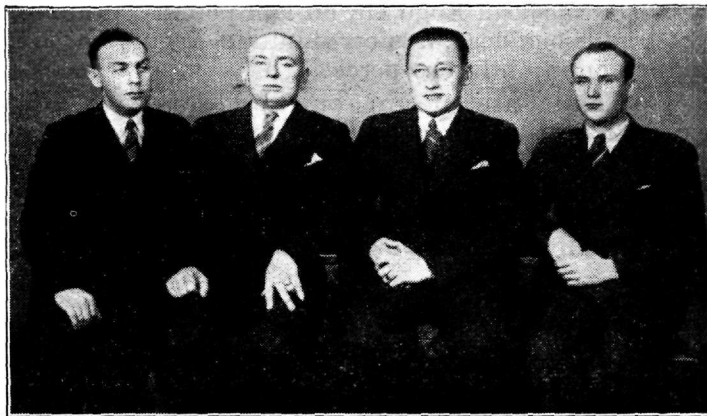
tarei nr. 9 — al-kapten Kangro, patarei nr. 10 — n-leitnant Mägi, patarei nr. 13 — al-kapten Paulsen, patarei nr. 15 — lipnik Leoke.

kujunesid 1919. a. veebruari ja märtsi lahingud ning Virurinde lõppvõitlused:

Kõigis Vabadussõja lahingutes, millest 2. Kindluse Raske Suurtükiväe Divisjon ja

2. Suurtükiväegrupi reservohvitseride sektsiooni juhatus.

Vasakult: res-lipnik M. Elbing, res-lipnik J. Laugis, res-mltn. V. Kuldvere (esimees), res-lipnik O. Simson.

Väljapatarei nr. 17 osa võtsid, täitsid nemad nendele pandud lootusi ja olid vääriliseks abimeheks meie sangarlikule jalaväele.

2. Suurtükiväegrupi ülemaks on praegu koltn. V. Martma, kelle lähetamisel Kõrgemasse Sõjakooli grupi ajutiseks ülemaks, alates 05. 10. 36. on major B. Raid.

Rahu ajal 2. Suurtükiväegrupp oma kaadri ja ajateenijate väljaõppe aluseks on võtnud põhimõtte, et meie oludes suurtükiväe edukust tagab kindlale moraalile tuginev oma relvade hea tehniline ja taktikaline kasutamisoskus.

Seepärast eriti viimase viie aasta jooksul on kaadri ja ajateenijate tehnilist väljaõpet täiendatud ja tõstetud, seejuures kasutades pidevalt moderniseeritud õppevahendeid ja ajakohaseid õppemeetodeid.

Pidev taktikaline väljaõpe teostub grupi ja patareide väliõppustel, kaadri välisõitudel ning manöövritel.

Jalaväe laskeasjanduse taseme tõstmiseks on kogu kaader organiseerunud laskespordiühinguisse.

Majanduse alal on ümbruse korrastamise, varustamise ja toitlustamise ning õppeva-

hendite soetamise alal tehtav töö suunatud õppetöö edukuse tõstmiseks ning sõduritele mugava kodu loomiseks.

Meelelahutuse alal on sõduritele korraldatud mitmekesise sisuga pidusid, kinoetendusid ja ettekandeid.

Traditsioonilise pidulikkusega grupis pühitsetakse noorte vannutamist, ajateenijate teenistusest vabastamist ja pühi.

Grupis on kaadrile ja ajateenijatele kasutamiseks ligi 4500-köiteline raamatukogu.

Grupi Ohvitseridekogu alustas iseiseisvat tegevust 15. 02. 28., eraldudes 1. Diviisi Suurtükiväe Ohvitseridekogust.

Sõjalise- ja üldharidusliku taseme tõstmiseks on kogu tellinud kodu- ja välismaa ajakirju ja korraldanud ekskursioone Virumaa tööstustesse.

Meelelahutuseks on toimunud koosviibimised, huvisõidud; spordi alal on korraldatud tennis- ja laskevõistlusi ja toetatud rahaliselt laske- ja ratsaspordi arendamist.

Ühtlasi Kogu liikmeskond on agaralt kaasa läinud nimede eestistamise aktsiooniga, evides endise 29% asemel peagu 90% eestipäraseid perekonnanimesid.

2. Suurtükiväegrupi Üleajateenijatekogu juhatus.

Vasakult teine — esimees veltv. A. Vilibert.

Aastate jooksul Kogu elu on läbi põimunud traditsioonidega, mis on muutnud Kogu liikmeskonna ühtlaseks perekaks.

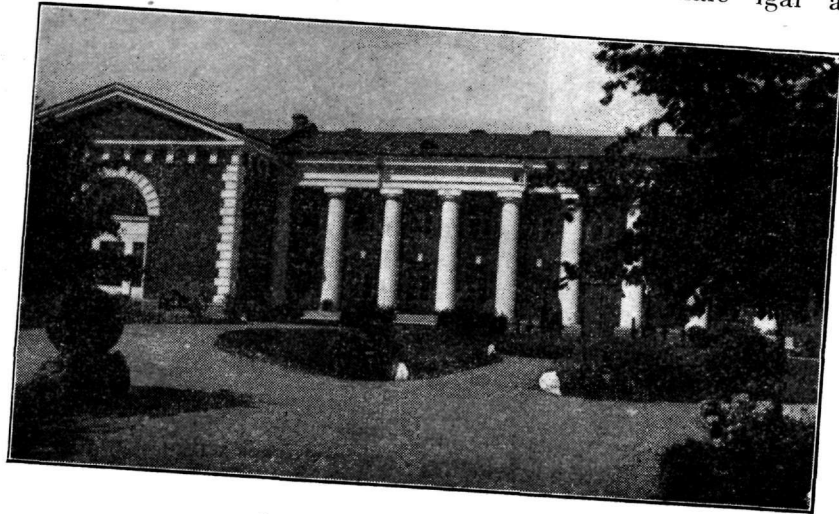
1933. aastal asutati grupi ohvitseridekogu juurde 2. Suurtükiväegrupi reservohvitseride sektsioon. Sektsiooni on koondunud kõik Rakvere ja ümbruskonna suurtükiväe ning eriväelike reservohvitserid.

Reservohvitserid on võtnud suureprotsen-

vate liikmete ärasaatmisel ja teiste Kogu kui ka liikmeskonna ellu puutuvatel tähtsamatel sündmustel.

Kogu liikmeskonna majandusliku olukorra toetamiseks on Kogu juures asutatud abiandmiskassa.

Meelelahutuse ja liikmeskonna silmarinigi laiendamise alal on Kogu korraldanud oma liikmeskonnale igal aastal suviseid

2. Suurtükiväegrupi kodu.

diliselt ja intensiivselt osa sektsioonile korraldatud õppustest ja garnisoni ohvitseridele korraldatud loengutest.

Peale selle on sektsioon hoolitsenud oma liikmete majandusliku olukorra parandamise eest.

28. 06. 25. asutati 1. Diviisi Suurtükiväe Üleajateenijatekogu.

Sõjaväe Üleajateenijatekogude põhikirja kehtimapanemisega likvideeriti 1. Diviisi Suurtükiväe Üleajateenijatekogu ja hakkas iseseisvalt teotsema praegune, s. o. 2. Suurtükiväegrupi Üleajateenijatekogu.

Alates 1926. a. sügisest oli Kogul kasutada oma kasiinoruumid, kuid 1931. a. mai-kuus garnisoni üleajateenijatekogud asutasid kogude ühisettevõtteks Garnisoni Üleajateenijate kasiino, mille osanikuks Kogu on ka praegu.

Lühiajalise tegevuse peale vaatamata Kogul on kujunenud traditsioonid, nagu uute liikmete vastuvõtmisel, Kogust lahku-

väljasõite ja huvireise kodumaa kaunimate kohtade tundmaõppimiseks.

On peetud male-, spordi- ja laskevõistlusi, korraldatud keeltekursusi jne., niipalju kui seda on lubanud Kogu piiratud aineeline seisukord.

*

Grupi aastapäevaks on Sõjanõukogu poolt 1928. a. määratud 26. detsember, s. o. päev, millal Väljapatarei nr. 17 sõitis rindele.

2. Suurtükiväegrupp on formeerimisest alates pühitsenud oma aastapäeva 24. jaanuaril, s. o. päeval, millal 1919. a. loodi 2. Kindluse Raske Suurtükiväe Divisjon, kuna viimane, pärast Väljapatarei nr. 17 üleviimist 1. Suurtükiväe gruppi, jääb ainsana grupi eelkäijaks.

Vastavalt kujunenud kombele 2. Suurtükiväegrupp pühitseb oma 20. aastapäeva 1939. a. jaanuaris, koos „2. Kindluse Raske Suurtükiväe Divisjoni Seltsiga“, et üheskoos minevikku mälestades ammutada uut jõudu tööks isamaa kasuks.

Taktikaline ülesanne nr. 6.

Pataljon kallaletungil metsas.

Käesolevaga „Sõdur“ algab vahepeal katkestatud taktikaliste küsimuste sarja lahingutegevused eritingimustes avaldamist.

Edelast pealetungiv siniste 11. Rüg., valutanud Tartu ja jätkanud edu arendamist kirde suunas, sattus 20. 07. õhtuks vastase uuele pidevale vastupanule Mõllatsi metsa edelaserva, kõrg. 86,1 üldjoonel. Rügemendil oli esijärgus, alates paremalt, I ja II pataljon.

I pataljoni esijärguosade katsed sisse tungida Mõllatsi metsa ebaõnnestusid vastase tugeva tule tõttu.

II pataljonil läks korda pärast Kerka küla, Kõrveküla rajooni väljajõudmist vallutada oma parema tiivaga kõrg. 86,1-st kagus olev kungas, kuid löödi sealt punaste vastulööbiga tagasi.

Kella 1800-ks oli I pataljoni rindel välja kujunenud olukord nagu näidatud skeemil. 2. ja 3. kompanis on kõik rühmad esijärgus; I ja II rk-rühm on 3. kompani — kuna IV ja 1./III rk-rühm — 2. kompani käsutuses; pataljoni varus on 2./III rk-rühm, pi-rühm ja mp-rühm, samuti ka 1. kompani, kust II rühm on suunatud esijärku pataljoni parema tiiva julgeoleku tagamiseks. II pataljoni ülema poolt liiteks I pataljoniga välja saadetud I/6. komp. on välja jõudnud Kerka metsa põhjanurka.

Rügemendist paremal pealetungiv 17. Üpat. samaks ajaks vallutas Andrese talu ja sellest loodes olevad metsatukad, kust edasi ei pääse.

Rügemendi osade poolt Tartu vallutamisel võetud vangid kuulusid 29. Rüg. koosseisu. Kerka metsa vallutamisel vangilangenud punased olid 37. Rüg. II pataljoni ja seletasid, et nende pataljon olevat jõudnud täna pärastlõuna paiku autodel Väägvere küla rajooni, mille järele kohe liikunud Mõllatsi metsa, kus asunud varem osaliselt ettevalmistatud positsioonidele; pataljoni ülesandeks olevat hoida enda käes Mõllatsi metsa ja sellest kagus oleva võsa rajooni.

Pärast 11. Rüg. esijärgupataljonide kinijooksmist ilmus patül I KP-sse (v. skeem) rügstabül 11 ja andis kella 2000-ks patülile järgmise suulise käsu:

1) Punased kaitsevad visalt Kõrveküla kõrgendike, Mõllatsi metsa rajooni. Nende vastupanupositsioon koosneb üksikutest vastupanupesadest ja toetuspunktidest. Mõllatsi metsa edelaserv on osaliselt läbi punutud okastraadiga. Õhuluure ja vangidelt saadud andmetel vastane on moodustanud üksikuid toetuspunkte ka Mõllatsi metsa sisemuses ja kõrg. 65,2 rajoonis.

2) Rügemendi ülesanne on jätkata 21. 07. koidikul kallaletungi, vallutada Kõrveküla kõrgendike rajoon ja arendada edu Viidike küla suunas.

3) Rügül otsustas vallutada Kõrveküla kõrgendike rajooni haarava löögiga kagust, sidudes samal ajal vastast pealetungiga rindelt.

M₁ ja M₂ — v. skeem.

4) I pataljonil, käsutuses täiendavalt I/6. komp., vallutada Mõllatsi metsa, kõrg. 65,2 rajoon, kust olla valmis edu arendamiseks Mikureinu üldsuunas. Piirijooned — endised (v. skeem).

Paremal 17. Üpat — tungib peale Aravuste küla vallutamiseks, kust on valmis edu arendama Tammistu as. üldsuunas.

Vasakul — III pataljon vahetab öö kestes II pataljoni ning koidikul alustab tankide toetusel pealetungi Kerka, Aruküla üldsuunas Kõrveküla kõrgendike vallutamiseks, kust on valmis edu arendama Viidike küla üldsuunas.

Varus — II pataljon — koondub pärast esijärgust vabanemist Taidla külla, kust kallaletungi alates liigub esijärgupataljonide järel Kerka küla, Mõllatsi as. suunas.

5) Kallaletungiks valmis olla 21. 07. kell 0145. „K“ — erikorraldusel.

6) Pärast Mõllatsi as. metsa kirdeservale välja jõudes I pataljonile otsetoetuseks 3./11. K. gr.

7) Rügüli KP — Taidla küla, pärast M₂ vallutamist — Mõllatsi as.

Patülide esialgsed KP-d (lahendada).

Signaalid: suurtükitele ülekanne — rida rohelisi rakette.

8) I pataljonil toimetada öö kestes retki vangide võtmise eesmärgil.

9) Rüg. LP I pataljoni jaoks — kõrg. 62,0 läänes olevas metsas (Jooras as. 3 km idas); EP — Anne as. (Jooras as. 2,5 km lõunas) avatud 20. 07. kella 2230 kuni 2330.

Pataljonil täiendada laskemoonaga ja elutarvetega täie normini.

Rüg. SP — Jaamas. (Jooras as. 2 km lõunas).

Märkmeid:

- 1) I/11. Rüg. on lahingutes kogenud üksus. Allüksustes on kaotusi eelmiste lahingute arvel 10—15%. Meeskond on 20. 07. lahingutes alates kella 1300-st. Sooja toitu jagati 20. 07. kella 1000—1100 vahel. Allüksuste köökides on toiduaineid vaid õhtusöögiks. Kaasaskantavad puutumata toidutagavarad on ära tarvitatud.
- 2) Relvi on rivist välja löödud: 1. kompanis üks kk. ja II rk-rühmas üks rk.

Laskemoona on allüksustes järele keskmiselt: a) relvade juures: pussidele 0,5 tü, kuulipildujatele — 0,75 tü ja miinipildujatele — 0,5 tü; b) vooris: pussidele 0,25 tü, kuulipildujatele — 0,5 tü ja miinipildujatele — 0,75 tü.

- 3) Miinipildujarühmas on kaks jagu á 2 — 81-mm miinipildujat; mõlemas jaos on olemas iseseisvaks teotsemiseks vajalikud tulejuhtimisvahendid.

- 4) Pi-rühmas on peale muude vajalike pitööriistade 12 traadilõikamise kääri.

- 5) Ilmastik: t° = +20° C, puhub keskmise kiirusega idatuul; taevast on selge ning sademeid pole niipea oodata. Päike loojub kell 2115 ja tõuseb kell 0340.

- 6) Mõllatsi ja Kerka mets koosneb enamikus 30—40 cm jämedustest kuuse- ja kasepuudest, mille vahel, metsa kesk- ja idaosas kasvab ka nooremaid lepa- ja haavapuid ning põõsaid. Jämedamate puude vahe kuni 5 meetrit. Nähtavus — kuni 50 meetrit. Püsivate kuivade ilmade tagajärjel on kõik skeemil tähendatud sood läbikäidavad jala- ja ratsaosadele. Mõllatsi ja Kerka metsas olevad teed on kõlblikud liiklemiseks üksikutele hobuveokitele ja suurtükirakenditele. Pataljoni pealetungiribas olevad kraavid on järskude kallakutega, kuni 1,25 m sügavad, 2 m laiad ning suuremalt osalt kuivad. Metsas asuvate vastase toetuspunktide ees on laskevälid puhastatud 100—150 m ulatuses.

Lahendada:

- 1) Patül I/11. olukorra hinne.
- 2) Patül I/11. otsus kallaletungiks.
- 3) Kalgil näidata I/11. Rüg. asetus kallaletungi lähtealusel, kompaniite kallaletungisuunad ja märgid.

Lp. lugejaid palutakse oma lahendused saata „Sõduri“ toimetusele hiljemalt 5. jaanuariks 1939. Parim lahendus avaldatakse ning arvatakse vastava reahonorari alla.

Mis on moto-mehhaniseeritud üksus?

Viimaste aastate kestel meie sõjakirjanduses on hakatud tarvitama mõningaid oskussõnu, mis oma sisult ja ka vormilt on ebamäärased ja selgusetud. Kuigi oskussõna vormil pole erilist tähtsust, oluline on eeskätt ikkagi mõiste, mida ta peab kehastama, siiski tuleb püüda selle poole, et iga termin ka oma vormilt oleks küllalt selge, ei põhjustaks asjatuid arusaamatusi ega tekitaks mitmesuguseid arvamusi ühest ja samast mõistest.

Üks sellaseid termineid on „moto-mehhaniseeritud“ üksus.

Seda terminit on meil hakatud tarvitama välismaise, eriti aga vene sõjakirjanduse mõjul ühenduses nn. motoriseerimise ja mehhaniseerimise probleemi käsitlemisega. Mitte ainult sõjakirjanduses, vaid peagu igal suuremal taktikalisel õppusel võib lugeda või kuulda seda otse maagiliseks muutunud liitsõna.

Kui aga küsida mõnelt selle sõna tarvitalt, mida see termin peaks tähendama, siis võib saada õige mitmesuguseid ja sageli sisuliselt lahkuminevaid ja erinevaid seletusi. Enamus vastuseid (I) kõlab aga harilikult nii: „Motoriseerimine tähendab mootorveokite kasutamist vägede ümberpaiknemiseks ja mehhaniseerimine soomusmasinate kasutamist, seega moto-mehhaniseeritud ehk motomehh-üksus on sellane üksus, mis koosneb soomusmasinaist ja motoriseeritud laskuritest, suurtükkidest jne.“

Mõnikord, kuigi väga harva, võib kuulda arvamust (II), et moto-mehhaniseeritud üksus on üksus, mis koosneb mehhaniseeritud osast ja motoriseeritud osast, kusjuures mehhaniseeritud osa ülesandeks on löögi andmine, motoriseeritud osa ülesandeks aga mehh-osa abistamine löögi andmisel. Seega selle vaate kohaselt on moto-mehhaniseeritud üksuse peatumaks soomusmasinad, kuna motoriseeritud laskurid, pionerid, suurtükid jne. on vaid kõrvaliste ülesannete täitmiseks.

Kolmandate (III), neid on samuti vähe, arvates võib moto-mehhaniseeritud üksuses löögi teostajaks olla motoriseeritud osa, kusjuures mehhaniseeritud osal on vaid abistav ülesanne. See vaade on seega vastupidine eelmisele, s. o. peatuuma ei moodusta siin soomusmasinad, vaid motoriseeritud element. Ja lõpuks harva, väga harva, võib kuulda arvamust (IV), et moto-mehhaniseeritud üksus pole muud midagi kui meie Lahingueeskirja § 15 defineeritud kergete osad.

Olevat ju Lahingueeskirjas küllalt selgesti märgitud: „Väeliikidest need osad, mis liiguvad suuskadel, jalgratastel või mehaanilistel veovahenditel, nimetatakse kergeteks osadeks. Kergete osade hulka kuuluvad seega ratsaväe, soomusväe (mehhaniseerimise element) ja suuskurratturite osad, samuti autodel (motoriseerimise element), vankritel ja regedel liiguvad jalaväe, suurtükiväe ja inseneriväe osad.“ Viimati mainitud vaade baseerub eeskirjale ja seega pretendeerib teataval määral ametlikkusele.

Seega kokku neli lahkuminevat ja sisuliselt suuremal või vähemal määral erinevat arusaamist ühest ja samast terminist! Milline neist on õige?

Et selgusele jõuda ses küsimuses, vaatleme kõigepealt neid mõisteid, milledest oskussõna „moto-mehhaniseeritud“ on moodustatud.

Kõigepealt, mida tähendab sõna „mehhaniseeritud“? „Mehhanisatsioon“ tähendab üldises mõttes mingisuguse töö või toimingu teostamist masinate abil (näit. telliskivide tootmine on mehhaniseeritud, kui savi sõtkumine, kivide vormimine jne. toimub mitte inim- või hobujõul, vaid masinate abil). Samuti tähendab mehhanisatsioon laiemas mõttes ka sõjaliselt masinate kasutamist sõjas. Näiteks võidakse kaevikute kaevamist, mida tavaliselt toimetatakse käsitsi inimjõul, mehhaniseerida, s. o. toimetada vastavate mehaaniliste abinõudega, masinatega. Viimasel ajal on aga sõnale „mehhanisatsioon“ mõnes riigis antud eritähendus ja nimelt soomusmasinate kasutamine võitlusvahendina. Seda on põhjustanud asjaolu, et soomusmasinat, eriti tanki peetakse võitlusabinõuks, milles kõige reljeefsemalt on liidetud ja väljendatud kaks tähtsat võitluselementi — liikumine ja tuli.

Mehhaniseeritud üksuses võitlejad asuvad ja peavad lahingut soomusmasinail. Seega mehhaniseeritud väeüksus on sisuliselt sama mis soomusmasinate väeüksus ehk soomusväeüksus.

„Motorisatsioon“ mahub sisuliselt „mehhanisatsiooni“ mõistesse. Üldises mõttes see sõna tähendab mootori kasutamist jõuallikana. Sõjalises mõttes aga on sellelegi sõnale antud veidi kitsam mõiste ja see tähendab mootorveokite kasutamist liiklemise või veovahendina. Seega motoriseeritud patareid, näiteks, tähendab seda, et patareid toimetab oma ümberpaiknemisi mootorveokite

abil, motoriseeritud laskurikompani rännak toimub autodel või mootorratastel jne.

Peab tähendama üldiselt seda, et neid termineid eraldi võetuna tarvitatakse meil peagu alati nende õiges tähenduses ja arusaamatusi nende sõnade juures esineb harva.

Mida aga tähendab moto-mehhaniseeritud (lühendatult ka lihtsalt „motomehh“) väeüksus?

Analüüsimise vaateid selle mõiste kohta sellases järjekorras, nagu nad eespool on esitatud.

Kas moto-mehhaniseeritud väeüksus on lihtne motoriseeritud elemendi ja mehhaniseeritud elemendi liide, arvestamata nende elementide proportsiooni. Näiteks, kas motoriseeritud jalaväepataljon, kellele on juurde antud mingisugune mehhaniseeritud osa, näit. soomusautorühm, moodustab motomehhväeüksuse? Mõlemad elemendid on ju olemas! Näib, et sellasel juhul meil siiski pole veel tegemist motomehh-väeüksusega; mehhaniseeritud element on küll olemas, kuid selle osatähtsus on suhteliselt väga väike. Sellase väeüksuse nimetamine moto-mehhaniseeritud väeüksuseks oleks sisuliselt sama põhjendamatu, kui meie nimetaksime jalaväepataljoni, kellele on juurde antud jagu ratureid, kõvendatud pataljoniks. Seega mehhaniseeritud ja motoriseeritud elementide liitmine, arvestamata proportsiooni, ei anna veel motomehh-väeüksust.

Teise vaate kohaselt tuleb motomehh-üksuseks lugeda sellast üksust, kelle peajõud moodustab mehhaniseeritud osa, kusjuures motoriseeritud osa ülesandeks on vaid mehhaniseeritud osa abistamine löögi andmisel. Analüüsimise seda vaadet. Mehh-osa annab löögi ja moodustab peajõu, seega motomehhväeüksuse enamiku peaks moodustama mehhaniseeritud element, s. o. soomusmasinad. Teatavasti soomusmasinad iseseisvalt teot seda ei suuda; nad vajavad ülesannete täitmisel teiste väeliikide, nagu jalaväe, suurtükiväe, inseneriväe jne. abi. Endastmõistetavalt peavad juurdeantud väeliigi osad olema motoriseeritud, sest muidu ei suuda viimased soomusmasinatega, mis liiguvad mootori jõul, sammu pidada. Iseseisvusetus pole omane ainult soomusmasinatele. Ka jalavägi, kes omab teistest väeliikidest lahingus suurimat sõltumatust, suudab tänapäeva sõja olukorras edukalt võidelda vaid teiste väeliikide kaasabil.

Kui näiteks ratsaväeüksusele teatava ülesande täitmiseks antakse juurde teiste väeliikide osi, nagu suuskraatureid, suurtükke, soomusmasinaid jne., siis meie ei ni-

meta seda ratsaväeüksust veel seepärast mõne muu nimetusega, vaid jääme endise nimetuse juurde, sest ratsaväeüksus on käesoleval juhul see, kes peab täitma antud ülesande, kuigi kasutab seejuures teiste väeliikide abi. Miks tahame aga soomusväeüksust nimetada siis, kui sellele on juurde antud motoriseeritud laskureid jne., teissuguse nimetusega, s. o. moto-mehhaniseeritud väeüksuseks. See ei ole loogiline!

Kolmanda vaate kohaselt löögi teostajaks on motoriseeritud osa. Kuna sellele vaatele on rakendatavad samad kaalutlused, mis eespool teise vaate kohta on juba esitatud, siis pole vajadust selle juures enam pikemalt peatuda. Ma nimetaksin sellast väeüksust lihtsalt motoriseeritud väeüksuseks. Kas seda väeüksust on abistamas suuremal või vähemal määral mehhaniseeritud (isesõitvaid) suurtükke, soomusmasinaid või pionere, pole oluline, sest mõiste motoriseeritud väeüksus väljendab juba küllalt selgelt, milline on tema teotsemisviis lahinguväljal.

Viimane eespool mainitud vaadetest samastab moto-mehhaniseeritud väeüksust kergete osadega. Kahtlemata kergete osade mõiste hõlmab motoriseeritud väeüksusi täies ulatuses. Kuid mis puutub mehhaniseeritud elementi, s. o. soomusväkke, siis ma hõb see ainult osaliselt kergete osade mõistesse. Niipea kui mehhaniseeritud element kujundab kergete osa peatuuma, siis pole enam oluline seda nimetada kergete osaks, vaid juba soomusväeüksuseks. Seega pole ka Lahingueeskirjale baseeruv vaade heaks lahenduseks eespool ülesetatud küsimusele.

Järelikult ükski eespool toodud vaadetest ei osutu vastuvõetavaks ega õigeks. Asi seisneb nimelt selles, et kahe mõiste „mehhaniseeritud“ ja „motoriseeritud“ liitmine üheks oskussõnaks ei ole loogiline.

Võime ikkagi rääkida kas ainult motoriseeritud või siis mehhaniseeritud, s. o. soomusväeüksusest. Kõik oleneb sellest, missuguses proportsioonis need elemendid antud väeüksuses esinevad, sest nende elementide proportsioon määrab antud väeüksuse iseloomu ja teotsemisviisid.

Ja tõepoolest, mida ütleb meile sõna „moto-mehhaniseeritud üksus“ siis, kui meie ei tea selle üksuse koosseisu. Ainult seda, et selles leidub nii motoriseeritud kui ka soomusväe osi. Sellest on aga vähe! See on sama hea, kui näiteks maastiku kirjeldaja loetleks meile maastikul leiduvad esemed ja jätaks seejuures kirjeldamata nende esemete asetuse üksteise suhtes. On selge, et maastikust sellasel juhul meie üldpilti ei saa.

Kokku võttes kõike eestoodut, tuleb nähtavasti loobuda sõnast „moto-mehhaniseeritud üksus“. See mõiste osutub niivõrra ebamääraseks, et tema kustutamine meie sõjaliste oskussõnade hulgast ja võimalikult peatselt unustamine on tarvilik. Siis pole ka enam vaja karta arusaamatusi sel alal.

Sõna „moto-mehhaniseeritud“ asemel tuleks kasutada edaspidi üksuse nimetamisel, mille peatumaks on soomusmasinad — soomusüksus, sest nagu nägime eespool, ka sõna „mehhaniseeritud“ pole päris kohane soomusväe tähendamiseks, kuna „mehhaniseeritud“ on sisuliselt laiem ja soomusväe tähendamiseks ainult teatava pingutusega mõeldav.

Üksust aga, mille peatuma moodustab

motoriseeritud element, peaksime nimetama kas kergeks osaks (laiemas mõttes) või *motoriseeritud* üksuseks.

Sellase terminoloogia juures ei saa tekkida lahkarvamusi ega arusaamatusi, mis ongi esimeseks ja tähtsamaks nõudeks iga oskussõna suhtes.

Asjaolu, et näiteks N. Vene sõjakirjanduses sõna „moto-mehhaniseeritud“ esineb väga tihti, ei tohiks meid häirida, sest neil on selleks põhjust, kuna teatavasti N. Vene armees leidub säärase nimetusega üksusi ja väekoondisi. Seejuures igaüks, kes on lugenud vene sõjakirjandust, on võinud veenduda selles, kuivõrra juhuslikult ja ebaloogiliselt mõned vene autorid seda sõna oma kirjutisid tarvitavad.

— logos —

Bibliograafia.

Kaasaja ratsaväe ettevalmistamine sõjaks.

(„Przegląd Kawaleryjski“ nr. 1 — 1938.)

1. Ratsaväe ülesandeid tulevikusõjas.

Sõjaväe rahuaegne töö evib ainult siis väärtust, kui ta soodustab vägede ettevalmistust sõjaks. Rahuaegse töö eriline tähtsus ilmneb aga nende relvaliikide juures, kus kerkivad esile raskused täiendamisel sõjaaegsete koosseisudeni või kohandamisel uuematele võitlusviisidele. Sellaste relvaliikide hulka kuulub esmajoones ratsavägi, lennuvägi ja soomusväed. Hobuste ja tehniliste vahendite kiire muretsemine on raske ja kuigi nende küsimuste lahendamine osutukski kiiresti läbiviidavaks, siis heade juhtide ja võitlejate ettevalmistus, eriti lennu- ja soomusvägedes, kus kõik võitlejad peavad olema head eriteadlased, nõuab pikaajalist ja põhjalikku ettevalmistust. Sellest võime järeldada, et kui rahu ajal võime jalaväge pidada väikesearvulisena, kuna tema kahe- ja kolmekordistamine sõja ajal ei kutsu esile erilisi raskusi, siis eespoolnimetatud kolme kiiret relvaliiki tuleb rahu ajal ülal pidada palju suuremates koosseisudes.

Siin mängib suurt osa ka tõsiasi, et nimetatud kolm kiiret relvaliiki peavad sõja algpäevil otsekohe osa võtma esimestest lahingutest kas operatiivse luure või katteülesannete täitmiseks.

Teades, et tulevikusõda erineb eelmistest, küsime: kas kaasaja ratsavägi on sel-

leks küllalt ette valmistatud? Selle küsimuse seab üles ja tahab talle vastust anda Poola produktiivsemad sõjakirjanikke koltn. Stefan Mossor.

Küsid, millistele tingimustele kaasaja ratsavägi peab vastama, tuleb autor otsusele, et vastust tuleb otsida ratsaväe tulevaste ülesannete ja nende täitmise võimaluste lahendamise selgitamisega.

Autor kinnitab, et strateegilise ratsaväe olemasolu on seni veel õigustatud. Ei kuulipildujate, kiirlaskjate-suurtükkide, tankide, sõjagaaside ja lennuväe olemasolu loo tingimusi, mis ratsaväe lahinguväljalt eemale tõrjuvad. Kõik need moodsed sõjapidamisvahendid on loonud ratsaväele vaid raskemad tingimused tegevuses. Ratsavägi on suuteline veel edaspidigi, eriti Ida-Euroopas, täitma iseseisvaid operatiivseid ja strateegilisi ülesandeid. Tema suudab ja peab looma kõrgemale juhile vabad käed manöövreerimiseks. Ratsavägi koos lennu- ja soomusjõududega peab tagama kaasaja vägedele manöövreerimise võimaluse selleks, et vältida rinnete stabiliseerumist ja materjalsõja algust.

Millised siis on kaasaja modern ratsaväe ülesanded? Ratsaväge tulevat kasutada suurtes koondistes iseseisvate operatiivsete

luureülesannete ja manöövrivõimaluste loomise täitmiseks. Tulevat igati hoolitseda selle eest, et teda ei kasutataks 1914. a. eeskujul, kus ta kulutati üksikutes väikestes piirilahingutes. Autor ei eita piirikatte teostamist ratsaväe poolt, kuid selleks tulevat kasutada vaid osa ratsaväge.

Operatiivsete luureülesannete ja manöövrivabaduse tagamiseks jalaväe koondistele tuleb ratsaväge kasutada nii siis operatiivsetes koondistes. Need koondised koosneksid ratsaväe suurematest üksustest, ühest suuremast soomusüksusest, vastavast lennuväe ja motoriseeritud suurtükiväe üksustest. Igal juhul ratsaväel tuleb võidelda iseseisvalt ja katmata tiibadega. Ka passiivsete ülesannete täitmise juures tuleb ratsaväel teostada iseseisvalt. Sellest autor järeldeb, et nende peamiste ülesannete täitmise juures ratsaväge tuleb varustada nii suurel hulgal ja niisuguste võitlusvahenditega, et iseseisva tegevuse võimalused talle tagatud oleksid.

Millistes tingimustes ratsaväel tuleb eespooltoodud ülesandeid täita ja kellega temal tuleb võidelda? Autor on veendunud, et vaatamata mehaaniliste võitlusvahendite arengule kõikides Euroopa vägedes peamiseks väeliigiks jääb kauaks ajaks ikkagi jalavägi. See jalavägi aga, võrreldes maailmasõjaaegse jalaväega, evib suurel arvul abiväeliike kiirestiliikuvate väeliikide näol.

Need viimased aitavad jalaväemassil lööki ette valmistada ja tulemusi kasutada. Hispaania ja Hiina-Jaapani sõda kinnitavat vaid veelkord, et jalavägi moodustab peamise jõuelemendi, mille ümber keerlevat teiste väeliikide tulli ja liikuvus.

Ratsaväe ülesandeks jääb kaks peamist tegevust:

- tegevus jalaväekoondiste ees,
- tegevus tiibadel.

Nii esimesel kui ka teisel juhul ratsaväel tuleb tegemist teha vastase kiirestiliikuvate osadega. Ainult lahingu lõpus, õigemini lahingu kulminatsioonipunktis, tuleb ratsaväel võidelda igasuguse vastasega, et kaasa aidata võidu saavutamiseks. Nii siis enne otsustavat lahingut võitleb ratsavägi vastase kiirestiliikuvate koondistega, lahingu kestel vastase jalaväemassiga (otsustaval momendil) ja lahingu lõppedes tuleb tal teostada kas vastast jälitades või oma taanduvaid vägesid kattes. Viimastel juhtudel on ratsaväel tegemist jällegi vastase kiirestiliikuvate osadega. Nagu näeme, ratsavägi kohtab oma tegev-

se juures peamiselt alati vastase kiirestiliikuvaid vägesid.

Millise ülesande täitmine, kas võitlemine vastase jalaväemassidega või tema kiirestiliikuvate osadega, on kaasõja ratsaväele tähtsam? Autori arvates iseenesestki mõista viimane, kuna sellane tegevus saab ratsaväele kestma kogu sõja kestusel.

Kellega vastase kiirestiliikuvatest osadest ratsaväel tuleb võidelda? Tegevuse juures Ida-Euroopas olevat kindel, et selleks saab esmajoones olema mehaaniliste võitlusvahenditega üleküllastatud vastase ratsavägi, sest vaevalt kuskil teda kasutatakse kaitseülesannete täitmiseks.

2. Organisatsioonilisi põhimõtteid.

Kuna Euroopa riikide sõjavägede vastavad eeskirjad ei osutavat küllaldaselt rõhku ja tähelepanu kiirestiliikuvate vägede vastu võitlemisele, siis autor kinnitab, et karatsavägi pole küllaldaselt ettevalmistatud tulevikusõjaks.

Autor nõuab, et modern ratsavägi peab:

- kohandama oma organisatsiooni, relvastist, taktikat ja väljaõpet võitluseks ratsaväe, lennuväe, motoriseeritud ja mehhaniseeritud vägede vastu.
- kasutama kõiki lahingutingimusi, nagu maastikku, aega ja atmosfäärilisi tingimusi.

Seadnud üles need nõuded, autor vaatab järgnevalt, milline peab siis olema modern ratsaväe organisatsioon ja relvastis.

Vaadeldes ratsaväe suurt üksust, autor eelistab neljarügemendilist ratsadiviisi. Selle diviisi abiväeliigid ja voorpeavad olema tugevasti motoriseeritud. Autor on segakoondiste (ratsa- ja motoriseeritud brigaadid) vastane, kuna sellaste juhtimine olevat väga raske (kolonnide mitmesugused pikkused, suured kiirusevahed rännakul, puhkeaegade kokkusattumatus, varustamise mitmekesisus jne.). Diviisi tuleb varustada sellaste võitlusvahenditega, mis tal võimaldavad vaenlast mitte ainult tagasi suruda, vaid ka hävitada. Selleks ta vajavat:

- kahedivisjonilist ratsasuurtükiväerügementi, mille koosseisus oleks üks motoriseeritud haubitsapatarei. Kokku rügemendis 7—9 patareid;
- motoriseeritud kütipataljoni;
- eskadroni soomusvastaseks võitluseks (või divisjon);
- soomusväeksust luureks ja võitluseks vastase soomusjõudude vastu;

- rühma saatelennuväge;
- motoriseeritud õhukaitsepatareid;
- pionieride eskadroni;
- motoriseeritud sapöörirühma;
- side-eskadroni (üks rühm motoriseeritud);
- tagalaasutisi, osaliselt motoriseeritud, osaliselt hobuveoga.

Diviisi juhatus peab tervikuna asuma maastikuautodel.

Vaadeldes ratsarügementi arvab autor, et tema senine koosseis: neli rivi-eskadroni, rk-eskadron, pi- ja si-rühm ja lahinguvoo moodustavad küllaldaselt tugeva lahingulise koosseisu.

Kuid siin tulevat aga tingimata lahutada:

- tulejõu ja
- õhu ning soomusvastase võitluse küsimused.

Nii üks kui teine olevat kaasajal nõrk. Autor soovib, et iga eskadron peaks evima orgaaniliselt oma koosseisus ühe kuulipildujajao (nagu Saksamaal — minu märkus). Peale selle diviisi suurtükivägi peab evima niivõrra tugevat suurtükiväge, et iga rügementi toetaks vähemalt kakspatareid.

Soomusvastaseks võitluseks peaks iga eskadron evima ühe ajutiselt juurdeantud tt-suurtüki, soomusvastased granaadid, eripüssid suure algiirusega, leegiheitjad jne. Lennuväe vastu võitlemiseks tuleks rügemendid varustada Oerlikoni-süsteemiliste rk-dega.

F. J.

(Järgneb.)

POOLA.

„Przeglad Piechoty“, juuni-juuli 1938.

1. Jalaväe ülesanded sõjas. Koltn. dipl. S. Mossor. — Enne Maailmasõda valitsevate tõekspidamiste järgi jalavägi pidi olema ühelajal löögijõuks rindelt ja vastase haarajaks tiibadelt. Kuid sõja algul Läänerindel sakslaste paremale tiivale koondatud jalaväemassidel ei läinud korda liitlasi purustada ega neid haarata. Automaatrelvade tuli takistas pealetungi rindelt ja jalaväe vähene liikumiskiirus võrreldes lahinguväljade dimensioonidega ei võimaldanud taanduvast vastasest ette jõuda ja teda haarata. „Jooks merele“ oli samuti tõendiseks jalaväe võimetusest täita haaramise ülesandeid. Ka Idarindel selgus, et jalaväe sellastel operatsioonidel oli edu ainult siis, kui vastane oli halvasti informeeritud olukor-

rast (Tannenberg) või asunud kaitsele (Lodz). Ratsavägi aga enne sõda oli ette valmistatud eeskätt strateegiliseks luureks ja kätte teostamiseks. Kui aga sakslased oleksid koondanud Läänerindel oma 4 ratsakorpust paremale tiivale, siis inglased tõenäoliselt oleks purustatud juba 22. sept. 1914. a. ja hiljem ka prantsuse 5. armee. Kuid saksa ratsavägi teotses jalaväe rinde ees pika ning hõreda ahelikuna, nagu see oli ka Idarindel. Hiljem aga vastase tiibade haaramiseks puudusid võimalused. Kunstlikult, rinde läbimurdmisega tiibade loomine oli seotud suurte kaotustega ja paremal juhul andis pealetungijale tükikese suurtükimürskudest ülesküntud maa-ala. Veel vähem võimalusi esineda löögijõuna ja operatiivse tegevina oli jalaväel Poola-Vene sõjas, kus diviisid korraldasid kaitset 30-, 50-, 80-km rinnetel ja tungisid peale 5-, 10-km ribades. Alles Kiievi operatsioonis oli märgata jõudude koondamist operatiivse ülesandega. Ka Varssavi ja Niemani lahingud annavad juba selgemat tunnistust operatiivse manöövri taassünnist ning arenemisest koondatud jalaväemassidega. Tänapäeval, kus luure- ja sidevahendid on jõudsalt arenenud, on ette näha uusi raskesti jalaväemasside manööverdamiseks. Neid saab osaliselt vältida liikumiste korraldamisega ööpimedas ja moto-mehhaniseeritud osade kasutamisele võtmisega, kusjuures viimased ühes ratsa- ja lennuväega teostaksid sügavamaid ning kiiremat liikumist nõudvaid vastase operatiivseid haaramisi, kuna jalavägi leiaks rakendamist eeskätt juhtudel, kus ei vajata suurt liikumiskiirust, küll aga tugevat löögi- ja vastupanujõudu ning vallutatud maa-alade enda käes hoidmist. Sellest teeb autor järeldused: 1. vaatamata suurtele muudatustele relvastuses, on jalavägi jäänud sõjaväe selgrooks; 2. tööstuslikult vähem arenenud ning tehniliste võitlusvahendite poolest vaesemates maades tuleb jalaväe lahinguväärtuse tõstmisele pöörata erilist tähelepanu; 3. moodselt relvastatud jalavägi on operatiivse manöövri teostamisel eeskätt jõu teguriks; 4. suured jalaväekoondised, olles suunatud vastase tiivale või rinde tühikusse, peavad evima operatiivset manööverimisvõimet; 5. jalaväemassi manööverimisriba peab olema tagatud vastase sissetungimise eest. See nõuab peale relvastuse ja väljaõppe veel head kasvatust, mille eesmärgiks on arendada sõjaväes aktiivsuse vaimu ja manööverimisvõimet, kuid ka tugevat vastupanuvõimet, niihästi pealetungil kui ka kaitsele. Ainult siis võib jalavägi olla

löögiõuks ja operatiivse manöövri teguriks.

2. Gaasitõkked ja jalavägi. Major Lipinski. — Gaasitõkkele sattudes jalaväejuhid peavad otsustama: kas seda puhastada või mööduda. Enamasti johtub otsus sellest, kas gaasitõke on vastaselt tulistatav või mitte. Kui ei, siis pole ka tarvidust tõkke ületamiseks, vaid võib asuda degaseerimisele, mis on küll aegaviitev, kuid võimaldab vältida kaotusi. Kui aga g-tõke on tulistatav, siis peab kõigepealt vastase relvad vaikima sundima, tarbe korral ületades tõkke osa jõududega (gaasitorbikutes) ja alles pärast seda asuma degaseerimisele. G-tõkked võivad olla enamasti ainult vastase kaugtule all, kuna ei ole mõeldav nende moodustamine lähemal kui 1000 m vastupanupositsiooni eelservast, sest vastasel korral võiksid nad muutuda ohtlikuks kaitsjale endale (tuule muudatused). Üldiselt ainult ulatuselt suuremad (200—300 m) g-tõkked võivad jalaväele olla tõsisemaks takistuseks, väiksemaid võib erilise hädaohuta üle hüpata või neid läbida, kasutades selleks mahapandud laudu, telliskive või õlgkatet. Lennuväe ja suurtükiväe poolt tehtavad gaasitamised on harilikult kohaliku tähtsusega ja — nõudes suurt ja kallist materjalosa — on vähe ökonomised; seepärast neid kasutatakse ainult seal, kus vahetult gaasitamine pole võimalik. Gaasitatud roid-, traat- jne. tõkked nõuavad erilist tähelepanu ning nende kõrvaldamine võib toimuda ainult gaasikindlates riietes, milliseid aga on kasutada harilikult piiratud arvul. Kas ja mil määral on võimalik gaasidega jalaväe edasilikumist takistada, sellele küsimusele autor ei anna selget vastust.

3. Side laskurikompanis. I. T. — Esinemata enda poolt konkreetse ettepanekuga, autor refereerib mõnda vastavasisulist artiklit saksa sõjakirjandusest, peatudes lõpuks sidepidamise viisil saksa rkompanites („Ausbildungs-vorschrift für die Infanterie — Die Maschinengewehrkompanie H. Dv. 130/3 a“), mida ta näib lugevat üheks õnnestunumaks. Sidevahendina kasutatakse siin alumiiniumist, varrega varustatud kettaid, milledega antakse — leppemärkide abil — korraldusi ja laskeandmed ühelt nurgamõõtjalt teisele või aluskuulipildujale ja juhitakse tuld siis, kui kõik teised sidevahendid ei ole kasutatavad või neid pole veel suudetud rakendada. Selle sidepidamisviisi õppimiseks kuluvat keskmiselt 2 tundi ja teatavate täiendustega seda võivat kohandada ka

l-kompanitele, lisaks virgatsitele ja ainult teatavais olukorras kasutatavaile helkapaaraatidele ja sidekoortele.

4. Kompani- ja rühmaülema juhtimismeeskond. Major R. I. Kruczala. — Kompani ja rühma tehnilisele juhtimisele pole senini veel leitud vastuvõetavat lahendust. Vastavate ülemate käsutusse antavad sellekohased meeskonnad ei tohi olla arvukad, kuna see raskendaks nende moondamist ja vähendaks nende liikuvust lahingus; teisest küljest nad aga peavad sisaldama kõiki sidepidamiseks ja vaatluseks vajalikke ning vastavalt ettevalmistatud spetsialiste.

Komp. juhtimismeeskonna koosseisu kuuluks: 1 vao. — (meesk. juht); 2 kapralit (vaatlejad) ja 5 reameest (neist 3 virgatsid-signalistid, 1 rattur ja 1 signalist-sarvepuhuja). Tarbe korral neile lisanduks veel igast rühmast üks reamees. Peale selle sideks ülematega ja naabritega võiks komp. saada oma käsutusse telefoni, raadio, opt. sidevahendeid ja sidekoeri, kui selleks on vajadus. Sellaselt kujundatud juhtimisrühma liikmete ülesanded oleksid:

Meeskonna ülem: a) korraldab meeskonna liikumist ja asetust lahingus; b) kogub vaatlejailt vastase kohta saadud andmed ja esitab need kompülile; c) korraldab sidet kompanis; d) valmistab lahinguvälja skeemi, ulatuses nagu seda on vaja juht-meeskonna tegevuse juhtimiseks; e) valmistab šifri opt. signaliseerimiseks kompanis, küsides selleks kompülilt vastavaid juhiseid; f) peab komp. lahingutegevuse päevaraamatut kompüli juhatusel; g) teeb tarvidust mööda kokkuvõtteid vastase tegevuse kohta õhus ja maa peal, kasutades selleks vaatlusandmeid. Vaatlejad: a) teostavad lahinguvälja vaatlust vastase, oma ja naaberosade tegevuse jälgimisega; b) täidavad õhu, soomusjõudude- ja gaasivaatlejate ülesandeid, tõstes tarbe korral alarmi; c) hindavad binokli või silma abil kaugusi märkideni; d) peavad vaatluse päevaraamatut. Virgatsid-signalistid: a) peavad sidet rühmadega silma abil ja opt. sign. vahenditega; b) jalavirgatsitena toimetavad kätte teadaandeid, käske ning korraldusi kompanis; c) teostavad külgvaatlust, abistades vaatlejaid. Rattur: a) kui maastik ja lahinguolukord lubavad, peab sidet pataljoniga, naaberosadega, voooriga ja komp. julgestusosadega; b) lahingus täidab virgatsi-signalisti ülesandeid (ilma rattata). Signalist-sarvepuhuja: a) annab sarvesignaale alarmi korral; b) tar-

be korral teotseb jalavirgatsina; c) toimetab vaatlust tahapoole.

Tarbe korral võib kompül anda juhtimismeeskonna liikmetele muidugi ka teisi väljaspool nende eriala seisvaid ülesandeid. Juhtimismeeskonna varustis oleks järgmine: meeskonna ülem: kaarditasku, plokiraamat välikirjavahetuse ja skeemide tarvis, märkmik, pliiatseid, välielektrilamp, kompass või bussol, šifrite vihik ja tegevuse päevaraamat; vaatlejad: esimene — binokkel, vaatluse päevaraamat, ettekanete plokk, märkmik, pliiatseid, välielektrilamp, gaasidetektor, päikesepillid ja teine — gaasidetektori asemel raketipüstol ühes rakettide tagavaraga; virgatsid-signalistid: 2 komplekti optilise signaalseerimise vahendeid, 2 märkmikku, pliiatseid, 2 välielektrilampi, 2 šifrite vihiku; rattur — jalgratas, välielektrilamp; signalist-sarvepuhaja: signaalsarv (käsisisreen), raketipüstol ja rakette. Juhtimismeeskonna ülem — autori arvates — ei vaja binoklit, kuna vaatluse toimetamine ei ole tema erialaseks ülesandeks.

Rühmüli juhtimismeeskonnas peaks olema 1 kapral (vaatleja) ja 3 reameest (neist 2 virgatsid-signalistid ja 1 käskjalg — ilma erialase ettevalmistuseta). Tegevusse astudes rühmül tarbe korral kõvendab juhtimisrühma sidemeestega jagudest. Juhtimisrühma sõdurite ülesanded oleksid järgmised: Vaatleja kapral: a) korraldab juhtimismeeskonna liikumist ja asetust lahingus; b) toimetab lahinguvälja vaatlust, jälgides nii vastase kui ka oma osade tegevust; c) täidab õhu-, soomusjõudude- ja gaasivaatleja ülesandeid, avastab detektori abil gaase ja, kui tarvis, rühmüli korraldusel — tõstab alarmi; d) koostab tuleskeemi rühma rindel ja hindab kaugusi; e) peab vaatluse päevaraamatut. Virgatsid-signalistid: a) korraldavad optilise sideme kompüli juhtimismeeskonnaga; b) vanem signalistidest abistab meeskonna ülemat vaatlemisel, kuna noorem hoiab silmasidet parempoolsete naaberosadega, täites tarbe korral ka jalavirgatsi ülesandeid. Käskjalg: a) on rühmüli vahendit käsutuses; b) hoiab silmasidet vasakpoolsete naaberosadega; c) teotseb jalavirgatsina. Nende ülesannete kohaselt meeskonna varustis oleks järgmine: kapral-vaatleja — binokkel, vaatluse päevaraamat, plokk välikirjavahetuseks ja skeemideks, märkmik, pliiatseid, välielektrilamp, kompass, päikesepillid ja detektor lahingugaasi avastamiseks; virgatsid-signalistid — 1 komplekt optilise signaalseerimise vahendeid, 1 välielektrilamp, 2 märkmikku, pliiatseid, šifrite vihik; käskjalg

— harilik laskuri lahinguvahustus, peale selle veel raketipüstol ühes rakettide tagavaraga. **Kk.**

PRANTSUSMAA.

„Revue d'Artillerie“ — mai, 1938.

Akustilised nähted mürsu liikumisel. Koltn. L. Camps. — Autor analüüsib võrdlemisi põhjalikult, kuid populaarses vormis akustilisi nähteid mürsu liikumisel, illustreerides neid näidetega Prantsuse D ja Saksa S püssikuulidega. Autor jõuab veendumusele, et lendjoonel tekkiva ballistilise helilaine abil on võimatu relva asukohta määrata, seda enam, et suudme laine pole harilikult kuuldav. Samuti võib võrdlemisi väikese relvade arvuga moodustada näiliselt pideva rinde, kuna igale vastasele heliallikas on erinev ning antud vaatlejale heliallika asukoht muutub ühes laskesuuna muutmisega. See pärast leiab autor, et jalaväe luureandmed, mis baseeruvad relva asukoha määramisel kõla põhjal, on vähe väärtuslikud.

Autor peab tarvilikuks, et kaardile korraldataks harjutusi, kus näeks vea suurust, mida teha võidakse relva määramisel. Selleks tuleb õpilasi paigutada laskesuuna ette või külje peale varjenditesse võimalikult nii, et nad laskvat relva saaksid näha. Neid harjutusi ei ole soovitatav ühendada mingisuguse taktikalise olukorraga, mis ilmaaegu segab tähelepanu.

Õhufotograafia ja tema viimased edusammud. Ltn. H. Bertin. — Autor loetleb järgmisi õhufotograafia peamisi edusamme. Objektiivid on läinud valgusejõulisemaks ja täpsemaks. Emulsioonid on läinud valgus- ja värvitundlikumaks, tera on läinud peenemaks, valgusrefleksid (halo) on kadunud. On ilmunud väga suur valik filtreid. Katjad võimaldavad väga lühikest valgustusaega, mis eriti tähtis on lennukite suurte kiiruste juures. Filmidega aparaadid on automaatsed. Aparaaadi kinnitusviisid on katsetamisel, eesmärgiga vältida vibreerimist ja kindlustada telje vertikaalsust. Filmi ja paberi deformeerumise vastu on leitud vastuabinõud. On ette võetud aparaatide kütmist, et vältida filmi tundlikkuse vähenemist külma tõttu suurte kõrgustel. Õgvendamise meetodid ja aparaadid on täienenud ning fotogrammeetria evib soliidse doktriini kõrval suurepäraselt materjalosa. On püütud vähendada pildi valmistamise aega, saavutades seda üksikute toimingute lühendamisega või jälle pildiga, mis üheaegselt

on läbi paistes negatiiv ja peegeldades positiiv.

Täiesti eriline edusamm on tehtud infrapunasetundlike emulsioonide tarvitusele võtmisega, mis võimaldavad vältida atmosfäärilist udustust, teha ülesvõtteid kerges udus ja avastada väga mitmesuguseid maskeerimisi. Viimane nähe põhjeneb peamiselt sellel, et elav taimestik fluoristseerib infrapunastes kiirtes, kuna surnud või haiged lehed ei fluoristseeri. Seetõttu elav lehestik kannab pildil valget, lumega kaetud ilmet, kuna haiged ja surnud lehed on tumedad, vaatamata sellele, et inimilm veel ei oska lehtedes vahet teha looduses. Infrapunased emulsioonid vajavad aga täiendamist, sest nemad on veel liiga vähe valgustundlikud, säilivad halvasti, vajavad käsitlemist täielikus pimeduses ja vajavad teravaks seadmiseks eriparandust.

Õiste ülesvõtete alal on saavutatud teatavat edu Ameerikas, kasutades valgustuspomme. Kuna viimaste ehitus on avalikuks tehtud, võib arvata, et Ameerikas on leiutatud sel alal veel paremat. Loetledes neid edusamme, leiab autor, et fotoasjandus vajab oma arenemiseks veel palju tööd.

Uuemat kirjandust.

Dr. A. E. Graf. SAKSA-EESTI SÕJAVÄE-SÖNASTIK. Neil päevil ilmus trükist kirjastusühing „Looduse“ kirjastusel dr. A. E. Grafilt „Saksa-Eesti sõjaväesõnastik“. Dr. A. E. Graf teotseb meie Kõrgemas Sõjakoolis saksa keele lektorina ja on tuntud üldiselt hea pedagoogina, mis juba iseenesest on soovituseliks sõnaraamatu menule. Saksa-Eesti sõjaväesõnastiku järele oli vajadus juba ammu, ning nüüd selle ilmudes on sel ala valitsenud lünk täidetud. Järjest arenev sõjateadus ühelt poolt, teiselt poolt asjaolu, et meie ise ei suuda kirjutada ega välja anda kõikidel aladel vastavat sõjakirjandust sel määral nagu seda vajame, sunnib meid lugema vastavat kirjandust võõrkeeles. Saksa armee on üks paremaid ja saksa sõjakirjandus üks täielikumaid ning meil on vajalik oma teadmiste ning oskuste arendamisel käsitleda ka saksa sõjakirjandust. Sõjakirjanduse käsitlemisel on vähe sellest, et tuntakse üldiselt võõrkeelt, on vajalik tunda veel sõjaväe erialasse kuuluvaid oskussõnu ja termineid. Nende tundmaõppimiseks ja saksa sõjakirjanduse lugemiseks ja sellest arusaamise kergendamiseks ongi käesolev sõnaraamat mõeldud. Sõnaraamatu koostamisel on autor võtnud eelduseks,

Suurtükiväe materjalosa korrashoid ja säilitamine. Mjr. L. Ripaud. — Artiklis väärrib tähelepanu tähtsus, mida antakse veele. Autor nõuab, et igal laskmisel oleks positsioonil iga suurtüki juures nõu veega ja et igal tulekatkestamisel pestaks suure veega rauda lukku ära võtmata. Autor kriipsutab alla, et ideaalne oleks, kui rauda saaks iga lasu järele pesta ning sisse määrada. Sissemäärimist laskmisel ei ole vaja toimetada raua täiel ulatusel, vaid alates vintlõigete algusest 40—60 cm ulatuses haubitsatel, 1 m ulatuses kahuritel, millede algkiirus on alla 600 m, ja 1,5—2 m kahuritel, millede algkiirus on suurem kui 600 m. Samuti väärrib tähelepanu, et Schneideri materjalosa pealetõukajad ei täideta õhuga, vaid lämmastikuga, eesmärgiga vältida pealetõukaja oksüdeerumist. Selleks on väeosadele välja antud lämmastikuballoonid. Kui nende puudusel ollakse sunnitud tarvitama atmosfäärilist õhku, siis esimesel võimalusel tuleb pealetõukajad tühjendada ja uuesti täita lämmastikuga, kontrollides seejuures vedeliku seisukorda.

et sõnaraamatu kasutaja tunneb saksa keeles vähemalt 5000 sõna. Sõnastik ise sisaldab umbes 10 000 sõna. Autor on püüdnud sõnaraamatusse paigutada sõnu ka tehniliselt (motoriseerimise, lennuväe, mereväe jne.) alalt, mistõttu sõnaraamat võiks olla abiks ka sõjatehnilise kirjanduse lugemisel. Sõnaraamatu koostamisel on autorit abistanud meie eriteadlasi vastavate aladelt.

Vaadates sõnaraamatut sisuliselt, näib, et autoril on raskusi olnud eesti keeles vastava terminoloogia leidmisega. Meie keel on vastavate oskussõnade alal veel kujunenemisel ning seetõttu on ka kasutatud mitme saksa keeles väljendatud mõiste või sõna tõlkena üht ja sama eestikeelset sõna. Mõnel juhul on ka autorile raskusi valmistanud vastava eestikeelse termini või õige mõiste leidmine. Niisuguseid väärtusi tuleb teoses ette mitmel juhul, näiteks:

Lk. 11 — die Abteilung on tõlgitud — jaoskond, kuna meie mõiste kohaselt see on osakond; seda autor kasutab ka lk. 105, kus die Sanitätsabteilung on tõlgitud — teravishoiuosakond.

Lk. 18 — der Befehlshaber on tõlgitud — Ülemjuhataja, missugune aga vastaks

mõistele der Oberbefehlshaber, nagu seda autor lk. 84 ka kasutab.

Lk. 35 — die Exerzierpatrone on tõlgitud — paukpadrun, peaks olema harjutus- ehk õppepadrun.

Lk. 75 — die Miliz on tõlgitud endakaitse, peab olema omakaitse.

Lk. 88 — der Panzerkraftwagen on tõlgitud tank, peab olema soomusauto.

Need ja mõned teised tõlke puudused on vaid üksikud ega vähenda palju töö väärtust. Märkida tuleks veel seda, et ka eesti-keelsete oskussõnade tarvitamisel esineb rida vääratusi ja kõrvalekaldumisi meie ametlikust terminoloogiast, nagu kahurvägi pro suurtükivägi, õhutõrje pro õhukaitse, taganemine pro taandumine jne. Mis puutub keelendesse, siis leidub siingi mõningaid vigu, nagu mägikahur pro mäekahur, tõketuli pro tõkketuli jt. Välja võinuks jääda lk. 71 die Lumpenparade ja teised sellesel sõnad, mille järele erilist vajadust ei ole, sest nn. „sõduri keel“ esineb harva, ta muutub ruttu ja seda tunda välismaalasel polegi vaja.

Vaatamata nendele vähestele puudustele, ei saa jätta märkimata, et dr. A. E. Graf on sooritanud tänuväärt tööd, mis on kasuks meie sõjaväele. Kirjastusosahing „Looduse“ poolt on sõnastiku hinnaks määratud kr. 3.95, missugust hinda, silmas pidades sõnastiku suurust ja kausta, tuleb lugeda liiga kalliks.

L.

General Konrad von Dellmensingen: DER DURCHBRUCH (Läbimurre). Studie an Hand der Vorgänge des Weltkrieges 1914—1918. Berlin, 1938. (Sv. Staabi raamatukogu nr. 23624.)

Autor käesolevas teoses annab ülevaatliku pildi läbimurde strateegiast Maailmasõjas. Tähelepanndava selguse ja täpsusega näitab ta, missugust tähtsust evib läbimurre liikuva- ja positsioonisõja taktikas tulevikus.

Iseäranis ulatuslikult kirjeldab autor saksa 1918. a. varakevadel kavatsetud läbimurret Läänerindel, kasutades kirjelduse allikana oma ja ka kindral Prageri päeva-raamatut.

Sisult teos jaguneb 4 ossa.

1. Saksa vaateid läbimurdele enne Maailmasõda.
2. Liitriikide vaateid läbimurdele enne Maailmasõda.
3. Ülevaade tähtsamast läbimurde-katseist Maailmasõjas.
4. Läbimurde teostamine ja selle tulemusi.

General W. Erfurth: DIE ÜBERRASCHUNG IM KRIEGE (Üllatus sõjas). Berlin. 1938. (Sv. Staabi raamatukogu nr. 24366.)

Üllatuse probleem sõjas on seni võrdlemisi vähe kirjanduses käsitlemist leidnud. Kaasaja sõdadest toodud näidete abil autor tõendab, kui suurt osa on etendanud üllatusmoment edu saavutamisel, samuti kui suur tähtsus sellel on tulevikusõjas. Kunst osata vastast üllatada, näitab väejuhi vaimset üleolekut oma vaenlasest.

Autor oma teoses tahab anda suurte armee juhitud probleemide lahendamist üllatuse kasutamisel. Ta ütleb: „Ainult liikuvus võimaldab üllatust teostada. Mida liikuvamalt sõjategevust juhitakse, seda vähem on vastane oma tegevuses ette valmistatud ja seda rohkem on eeldusi kiireks ja otsustavaks eduks vastase hävitamiseks“.

Heigl: TASCHENBUCH DER TANKS (Tankide käsiraamat), Teil III: Der Panzerkampf (Soomusmasinate sõda). München-Berlin, 1938. (Sv. Staabi raamatukogu nr. 24298.)

Ülaltoodud kõide on täiendus käsiraamatu möödunud aastal ilmunud I ja II osale, mis käsitlesid peamiselt lahingumasinate tüüpe ja koosseise üksikuis riikides. Käesolev III osa käsitleb lahingumasinate taktikalist kasutamist sõjategevuses, olles varustatud hulgaliste näidetega Maailmasõjast.

A. Hinnom: LÄTI KÜTTIDEGA MAAILMASÕJAS. Tallinn, 1938. (Sv. St. raamatukogu nr. 24292.)

Teoses autor käsitleb läti küttide väeosade asutamist ja nende võitlust Riia-eelsetel positsioonidel. Teos on parimaid, mis on ilmunud meie sõjamemuaaridest.

E. Grosschmidt-Suursepp: VALGE RINNE. Tartu, Noor-Eesti kirjastus 1938. (Sv. St. raamatukogu, nr. 24257.)

Autor oma teoses kirjeldab Vene kodusõda kaasaegsete ja isiklike mälestuste põhjal. Teos on huvitavalt kirjutatud, valgustades vene valgete vägede heitlust punastega, valgekindralite omavahelisi intriige võimu pärast ja terve valge sõjaväe kokkuvarisemist. Väärikas teos. Soovitav lugeda neil, kellel puudub võimalus kasutada teoseid sellel alal teistes keeltes.

Kolonel Campagne: RISTIDE TEE. (Le chemin des Croix 1914—1918). Eesti keelde tõlkinud J. Sarv.

Üks parimaid teoseid Maailmasõja memuaaridest, mis tõlkena eesti keeles on ilmunud.

K. L.

**G. v. Krusenstjern: HELDENGEDENKBUCH
DES BALTENREGIMENTS. — M.G.-MANN
IM BALTENREGIMENT.**

Balti-Pataljoni 20. aastapäevaks (27. nov. 1938.) ilmus Georg v. Krusenstjerni sulest kaks teost, mis tõmbavad endale tähelepanu nii välimuse kui ka sisu poolest.

Esimene neist — „Heldengedenbuch des Baltenregiments“ sisaldab 124-l suurekaustalisel leheküljel kronoloogilises järjestuses avaldatud pataljoni ridades kõigi 53 langenu ning haavadesse surnu ja Tallinna saksa kaitseliidus 1 langenu elulood ühes piltidega, siis — 17 sõjaraskuste ning haiguste kätte surnu elulood ühes piltidega ja ülesvõtted pataljoni langemise mälestuseks pühendatud märkidest ning tahvleist. Lõpuks on avaldatud 118 haavatu ning põrutatu nimistu lühikeste elulooliste andmetega ja mitmesuguseid statistilisi ülevaateid pataljoni isikulise koosseisu, kaotuste jm. kohta. Teose sirvimisel selgub, et suuremaja pataljoni kaotusi, nimelt ümmarguselt 68,5% langenuid ja 76% haavatuid, on pärit ajavahemikust 13. maist kuni 9. novembrini 1919, millal pataljon teotses operatiivselt Vene Loodearmee alluvuses.

Kõigil teistel Vabadussõja lahinguväeosadel puudub kahjuks seni säärane teatmeteke, milles nii väärikal kombel oleks formuleeritud tänu neile julgeile meestele, kelle eneseohverdamine on saanud tõhusamaks teguriks Vabadussõja võidukale lõpule viimisel. Sellelaoline raamat igal väeosal oleks ilusaks mälestustäheks väeosa kangelastegudele kui mehisuse traditsioonide allikale. G. Krusenstjern on selle teose kallal kindlasti palju vaeva näinud ja hea eeskuju andnud pieteedi väljendamiseks oma langenud kaasvõitlejatele.

See hästi toimetatud teatmeterikas teos on ühtlasi kasulikuks käsiraamatuks kõigile, kes töötavad sõjaajaloo alal, eriti Vabadussõja Virurinde ning Loodearmee rinde uurimisel.

Teises, 366-leheküljelises väikesekaustalises raamatus — „M. G. - Mann im Baltenregiment“ on avaldatud väljavõtteid sama autori, 19-aastase Balti-Pataljoni vabatahtliku G. v. Krusenstjerni isiklikust päevikust. Avaldatud väljavõtted on autor jaotanud 7 peatükki, mis haaravad tema elamusi ja tähelepanekuid järgmisest ajavahemikest: 1. („Sõtta kodumaa eest“) — 25. 11. — 29. 12. 18.; 2. („Valvepostil“) — 06. 01. — 25. 02. 19.; 3. („Pealetung“) — 10. 05. — 01. 06. 10.; 4. („Põhjarinne“) — 01. — 20. 06. 19.;

5. („Sapolje“) — 22. 06. 19.; 6. („Läbimurre“) — 02. — 31. 07. 19.; 7. („Glubokoje“) — 05. 11. 19. — 03. 01. 20.

G. Krusenstjern on pidanud päevikut, nagu tema ise tähendab raamatu eessõnas ja nagu võib otsustada ka teksti lugedes, otsekohe sündmuste keerises leitud vabadel hetkedel ja nii innukalt, et on pidanud kannatama seepärast isegi oma sõprade-kaasvõitlejate hurjutusi. Tema eriline tähelepanu on koondunud just lahingutegevusele, kus näeme autorit ennast esinemas niisamahästi kui kuulipilduja mehhanismi lahutamata osana. Näib, et autor päeviku pidamisel on lasknud end juhtida tugevast vastutustundest sündmuste ja nähtuste kirjeldamise vastu. Seepärast võime ka sellest raamatust jälgida Balti-Pataljoni sõdurite rinde-elu justkui fotokoopialisest protokollist, millest vahest kohati siiski on „välja retušeeritud“ n-ü. eba-meeldivamaid lugusid.

Kõrvutades G. Krusenstjerni päevikut mõne eestlasest-sõduri päevikuga (viimaseid leidub Vabadussõja Arhiivis mõnikümend), võime veenduda, kuivõrra üllatavalt ühtlased olid kõigis Vabadussõja väeosa rinde-elu tingimused ning „elukombed“, välja arvatud suhtumine mõnesse eriküsi-

musse, nagu näiteks mõisade võõrandamine ja landesveeri küsimused.

Kuigi autor mõnda päevikus kirjeldatud küsimust, näiteks sotsiaalpoliitilist, vahest avaldamiseks on kärpinud, on ometi raamat sisult väga tihe. Eriline voorus ongi teosel see, et autor ei kipu lahendama suuri ja kaugeid „strateegilisi” probleeme, vaid seda piinlikuma hoolega jälgib kõike oma

lähimas ümbruses toimuvat. Seega on tema esitanud esmajärgulise väärtusega materjali Vabadussõja meeoleoluliste küsimuste uurimiseks, avitades selgitada ühe erineva isikulise koostisega lahinguväeosa „individuaalset palet”.

Eesnimetatud teoste näol on Vabadussõja ajaloo kirjandus rikastunud väärtusliku täiendusega.

H. T—la.

Vabadussõja veteraan jutustab.

Külaskäik läbi rinde.

K. Matisoo.

1919. a. maikuu keskel seisis meie rood Petseri taga suures Zalesje külas. Meie vastas, Račevo mõisas asusid punased, — mingisuguse eestlastest koosneva kommunistliku kütipolgu osad, nagu tõendasid luureteated ja läbi rinde meie poole tulnud ülejooksikud. Juba nädalapäevad valitses ses rindelõigus täielik vaikus: punased suguvennad olid muutunud aprillis saadud löökide tõttu tagasihoidlikumaks ja ega's meilgi polnud nende tülitamiseks just karjuvaid põhjusi. Veetsime päevi vennalikus rahus ja nautisime puhkeva looduse ilu.

Ühel varahommikul kogunesid kuulipildurid, kelle enamiku moodustasid Võru koolipoisid, küla ees asetsevasse rehehoonesse, kust avanes otsevaade Račevo mõisale, vaenlase asupaigale. Rehe juurest viis sinna nõörsirge tee, millest paremal pool olid põlud ja üksikud puudesalgad, kuna vasakul maapind madaldus soiseks võsastikuks, mille keskel keerutles pisike ojake.

Peagu ühteagegu silmasid poisid võsastiku serval, seal kus asus meie valvepost, karme sammuga meie poole kõndivat naiterahvast. Varsti märkas teda ka pöõsa taga seisev meie tunnimees, kes talle vastu tõttas ja ta rehe juurde tõi.

Muidugi pidi naine kui läbi rinde tulev võõras isik viidama kohe staapi, rooduülemajuurde. Kuid seekord otsustasid koolipoisid naist enne staapi viimist ise küsitleda ja usutleda. Võib-olla leidub võõral naisel nendegi jaoks mõnda uudist, kas hamba alla või kõrva taha panemiseks. Ja nii imeplik kui see ka oli, naiselt said poisid teada sellase uudise, mis andis põhjuse ei rohke- maks ega vähemaks kui — punastele küllaminekuks.

Naine rääkis, et ta olevat pärit Zalesje

mõisast, mis asetses meie rinde lähitagalas. Aprillikuus, kui punased meie 2. Polgu pealetungi ajal sealt taganesid, võtnud nad naise koos hobusega endale küüti. Naine küüditanud neid Irboska taha Šahintsõ külla. Seal põgenenud punased hobusega minema, nii et naine pidi jalgsi algama teed tagasi kodukohta. Lahingute ajal aga ei pääsnud ta läbi rinde tagasi, mispärast jäänud elutsema punaste poolele, Račevo mõisa taga asetsevasse Mala-Račeva külla oma poolõe juurde. Nüüd rindel valitseva vaikus tõttu otsustas ta tulla läbi rinde. Ta palus luba jätkata teekonda edasi, oma kodukohta.

Poisid esitasid naisele ristküsimusi ja kontrollisid ta küüditateekonda kaardi järele. Tulemused olid kõigiti rahuldavad. Naine näis kõnelevat selget tõtt. Siis päriti talt ka sõjalisi uudiseid ning teateid elu-olust vaenlase poolel. Naine seletas kõigest, mida teadis. Račevo mõisas ja selle taga asetsevas samanimelises külas asuvat eesti punased. Sõdurid olevat laiali majades, ainult harvad vahipostid liikuval mõisaeelses kasetukas. Mala-Račeva küla majades, samuti majas, kus elas naine, asuvat telefonistid ja sidemehed. Nende vanemaks on keegi Kolja nimeline eestlane, kes olevat pärit Võrust.

Kuna küsitlejad olid samuti pärit Võrust, siis äratas naise jutt suurimat uudishimu. Eriti näis Koljka nime nimetamine huvitavat kuulipildurit Aleks Heidet.

„Kuidas see Koljka välja näeb?” küsis ta.

„Lühike, tüse poiss. Elav ja alati lõbus,” seletas naine.

„Kas on tal suur arm vasakul põsel?”

„Just, just... Tema soovitaski mul tulla läbi rinde.”

„Poisid!“ hõikas Heide, „see on ju Koljka Zubov, meie mängusõber nõõrimaal, päras-tine laadakaupmees ja, nagu kuulda, nüüd-ne punakomandör. Ja praegu on ta seal Ra-čevos. See on tema, just tema.“

Naiselt päriti veel üht kui teist puna-kaartlaste elu-olu kohta, mille järele saadeti ta edasi roodu kantseleisse. Siis algas ühine poisikesepõlve meeldetuletamine. Röövli- ja pinkertonimängud linna karja- ja nõõri-maal; suplemine ja „klaberdamine“ juut Ju-deikini palkidel Tammulal; lipu- ja lumesõ-jad „Ressource'i“ aias — kõik need poisi-kesepõlve suursündmused elustusid vastas-tikku meeldetuletamisel ja... Koljka Zubov, kuigi aastatelt pisut vanem, oli lahutamatult seotud kõige nende sündmustega, kõigi tol-lal läbielatud rõõmude ja muredega.

Poiste silme ette kerkis Koljka pilt: lai ja punetav sümpaatne nägu, ümmarik paksu-huuleline suu, mille ümber alati mängles naeruvõru, sinised kelmikad silmad, pikad helekollased juukselakad.

Poisid mäletasid kõik selgesti päeva, millal Zubov pidi lahkuma koolist. Sirgu-kooli aias lasti sel puhul omatehtud püsto-list isegi aupauke, kuid kurba tuju ei lahu-tanud need paugudki. Suur tühi koht jäi haigutama klassi, kus ei kõlanud enam Zu-bovi heledahälne naer.

Koolist lahkus Koljka isa tahtel, kuigi ema, kes oli eestlane, sellega päri polnud. Hiljem nähti teda laatadel müütamas suu-pille ja muud pudi-padi. Laadakaupmehe ametit pidas ka kuni okupatsioonijaja algu-seni, millal siirdus Venemaale. Sinna kadu-sid ka ta jäljed. Suur oli aga Võru poiste imestus, kui punaste võimuloleku ajal, jaanuaris 1919, millal Anvelt mobiliseeris võrulasi punaväkke, kohalikus vastuvõtu-komisjonis laua taga ühe võimumehena istus — Koljka Zubov. Poisid hoidusid siis kõrvale ja kõigiti vältisid kokkupuutumisi. Koljka aga, kui oma poisikesepõlve seltsilisi nägi või kohtas, siis oli alati sama lahke, sama sõbralik ja abipakkuv nagu vanastigi. Olgugi et teadis, et endised toverid ei salli punaseid. Sellane Koljka käitumine sai mõistetavaks siis, kui saadi teada, et poliit-kaga ta üldse ei tegelnud. Ta oli sõdur, ja ainult sõdur. Peale selle veel sõbramees iga alama ja ülema vastu. Eesti vägede Võrule liginemisel kadus ta koos punaste komisjo-niga jällegi toverite silmapiirilt. Ja nüüd siis oli Koljka siin, Račevos, kus plõksutas püssi või juhtis kuulipildujat oma endiste toverite pihta. Jah, imelikud on Issanda teed...

„Poisid!“ hüüdis äkki Heide, „nagu teate,

elasin ma Zuboviga aastaid ühes ja samas majas. Tunnen teda ja ta iseloomu põhja-likult. See annab mulle julgust ja seepä-rast ilma pikema jututa teen ettepaneku: kes soovib koos minuga külastada Koljkat Ra-čevos? Öösel pimedas läbi rinde pugeda, Koljka üles leida ja temaga juttu puhuda, eks sellest saa huvitav meelelahutus. Kes lööb kampa?“

Ettepanek oli tõesti meelitatav, kuid liigagi riskantne. Märkamatult läbida rinne — see võis heal juhul õnnestuda, kuid — kus ja kuidas saada kätte Koljka. Ei võinud ju minna punaste valveposti juurde ja seleta-da, et vaat' seltsimees Punane, meie, vaba-tahtlikud Eesti rahvaväe kuulipildurid, soo-vime näha oma vana tuttavat Koljka Zubo-vit; ole meheks ja juhata meid tema juurde. Seda ju ei võinud teha. Sel juhul võis kaju-neda tee lühikeseks ja tõenäoliselt mitte Koljka, vaid vana Peetruse juurde. Viimase külastamiseks aga polnud kellelgi lusti.

„Poisid,“ jätkas Heide, „ettevõtte polegi nii kaelamurdev kui esiti näib. Kujutage ette järgmist lugu: täna või homme tuleb paar-kolm võõrast sõdurit tagala poolt, tähtis just, et tagala poolt, siia Zalesje kül-la, pöörduvad kellegi, ükskõik missuguse meie sõduri poole, paludes juhata neid minu, Aleks Heide, juurde. Noh, ütelge armsad naabrid, kes laseks tekkida siin mingil kahtlusel. Iga mees juhataks nad meeleldi minu juurde, ja iseasi on see, kuidas mi-na neid vastu võtan ja mis mina neist arvan. Meil tuleb retkekava rajada just samale alusele. Meie läheme alt veski juurest möö-da võsastikku kuni Panikoviči maanteeni, sealte külavahetele, mida mööda tagant rin-gi marsime kui tähtsad asjamehed Račevo külle. Kui saame Koljka kätte, selles osas loodame ka pisut õnnele, siis ongi asi joo-nes. Et Koljka meid reedab — see asi ei tui üldse kõne alla. Ainuke asi, mis võib meie plaani segada, see on võimalus, et satume enne Koljkaga kohtamist mõne teise tuttava võrukese peale, kelle meelsus ja meeoleu meile on teadmata. Kuid — mil-leks arvestada just seda võimalust. Siiski, kui peaksime kukkuma sellase saksa peale, siis, on's tarvis meil temaga lobiseda. Pimedusest tulime ja pimedusse kaome. Pealegi on sõdurimunder ja liinielu meid niivõrra muutnud, et raske on meis ära tun-da endisi silutud ja roosanõolisi gümna-siaste. Kokku võttes — minu plaan on küps ja vankumatu. Nüüd ainult veel üks asi — kes tuleb kaasa?“

Pärast mõningaid arutlusi ja sõprade üksteisele vastukäivaid soovitusi otsustas

Heide ohtlikku retke jagada ja temaga kaasa minna õppursõdur Tolmusk. Teistel toveritel polnud suuremat usku sellesse „süütusse“ meelelahutusse.

Õhtul pimeduse kätte jõudes algasid poisid teekonda. Sinelites, vene papahhad peas, täägistatud püssid rihmapidi õlal, rinnus usk retke kordaminekusse — nii kadusid nad pimedusse rinnetevahelisse võsastikku.

Kavatsetud maršruut viis neid üle madaliku Račevo mõisast vasakul asetsevasse metsa, sealt edasi mööda ojakallast ringi tehes Panikoviči maanteele ja sealt — Račevo külla. Edaspidine tegevus seal olenes juba kujunevast olukorrast või lihtsalt headest-halbadeest ettenägemata juhtumitest.

Algul liiguti kiiresti, kuivõrra lubas pimedus, pöösastik ja mätlük maapind. Ojast üle mindud, tasandati samm. Siin kuskil pidi seisma punaste vahipost. Kokkupuudet sellega tuli vältida kõigi võimalustega. Häätelt liiguti edasi. Maapinda kattev pakks samblakord summutas täielikult sammude takti. Varsti jõuti välja Račevo — Davõdov — Koneci teele. Ümberringi valitses vaikus. Ainult kaugemalt Panikoviči suunast kostis summutatud püssitule praginat.

Poistel oli õnne. Punaste vahiposte ja patrulle kohtamata jõudsid nad välja Račevo küla esimeste majade juurde. Kuna nad sammusid külla lõuna poolt, siis ei võinudki nüüd juhuslikult vastutulev vahisõdur aimata neis vaenlast. Tulid ju nad rindele punaste tagalast. See teadmine suurendas poistes tublisti julgust ja isegi hoolimatust.

Majade aknad olid kõik pimedad, küllap vist kaetud. Et aga majad tühjad polnud, seda tunnistas mitmelt poolt kuuldav lärm ja jutukõmin. Poiste jõudes lähema püstiaia nurgale, avanes äkki teisel pool tänavat asetseva maja uks, kust välja astus kaks sõdurit.

Panust õnne peale heites hõikas Heide julgelt häälega:

„Hei, naabrid, kus on Koljka Zubov?“

Punamedel astusid lähemale.

„Zubov?“ kordas üks neist, „eks ta ole Fomkini juures. Kes te olete, võõrad või?“

„Oleme Keerõ külast, patareist,“ vastas Heide umbropsu. „Tahame saada kohe kokku Zuboviga. Vahest juhutate meid tema juurde.“

„No-noh, mis kiire valu teid siis taga ajab. Kohe näha, et olete võõrad. Meil täna igas majas mängupõrgu. Mehed said eile palka, nüüd muudkui tuiavad, muudkui tuiavad... Mina pole kaardisõber, olen rohkem napsisõber, aga...“

„Mehik,“ ähvardas teine punane karmilt, „ära värista kätt võõraste ees! Säh, annan sulle kaks „rohet“*), mine ja kao oma pumba juurde. Aga kohe!“

Kahe „rohe“ andja tõmbas napsinaabrist seltsimehel mütsi silmadele ja lükkas ta ühte kõrvaltänavasse. Ise pöördus „võõraste“ poole ja ütles:

„Lähme, viin teid Fomkini juurde. Seal leiata Koljka pankka pidamas. See pole kaugel.“

Mööda küla peatänavat edasi minnes jõudsid mehed ühe suurema maja juurde. Eeskoja lahtisel uksele rippus põlev tormilatern, valgustades sissekäiku eluruumi. Sealst kostis välja mitmesuguseid hääli, isegi tasane harmoonikaviis kepsles edasi-tagasi lahkamatus kõnekõminas.

„Lähme sisse!“ ütles punaväelane, astudes trepile. „Siin...“

„Ei me sisse lähe,“ sõnas Heide, „meil on kiire. Saada Koljka välja, ootame teda siin.“

„Hästi! Saadan ta välja,“ lausus mees ja kadus ukse taha.

Vähe aja pärast avanes uks ja künnisele ilmus poistele nii tuttav Koljka lähel-dane kaju.

„Kes on siin?“ hõikas ta pimedusse.

„Koljka! Heide on siin. Tule natukeseks siia.“

Koljka haaras uksele rippuva laterna, suurendas selles tuld ja astus trepist alla pimeduses seisvate „külaliste“ juurde. Laternat kõrgele tõstes ta silmitses ootajaid, siis äkki hüüdis:

„Aleks, kirevase pihta, no kust põrgust sa siia said? Tohoh, tohoh, taga hullemaks — Tolmusk ka siin. Tere, tere ven-naksed, tere, tere... No nüüd läheb piduks ja pulmaks! Tulge sisse, mul läheb siin veel pisut aega, siis... Tulge, tulge...“

Vastupunnimisest hoolimata tiris Koljka oma „külalised“ trepist üles, lükkas peaga ukse pärani ja käratas toasolijatele:

„Smimo, na dverj ravnäisja!“*)

„Külalistel“ käisid üle selja külmad judinad, kui nägid laua ümber istuvate, umbes kümnekonna punaväelase silmi endile pöörduvat.

„Našemu polku pribõvaet!“*) naljatas laua otsas istuv jäme venelane, kes püsti tõustes hakkas juurdetulijate ette nihutama pikka pinki.

Liiga sügavad ja komplitseeritud olid

*) „Rohe“ — rohelist värvi 40-rbl. kerenskieagne rahamärk.

*) Valvel, uksele joondu!

*) Meie polku tuli lisa!

tundmused, mida elasid üle lahketa vastu võttu leidnud „külalised“. Kiiresti üksteisele järgnevad sündmused, etteaimamatud olukorrad, eriti see tahtmatu sattumine tosin punaväelase keskele — kõik see segas ja mässis meelemõistuse ühte kokkutõmbuvasse kobarasse, milles raske oli leida juhtivat mõtet edaspidiseks ülespidamiseks ja teotsemiseks. Edaspidine käitumine tuli rajada nüüd ainult külmale hoolimatusele ja pärivett ujumisele.

„Istuge, sõbrad!“ hõikas Koljka. „Teen viimse ringi kaasa, siis olen vaba. Noh, julka, lase käia!“

Kaardid jagati välja ja mäng käis hooga edasi. Imelik: ei Koljka ega ka teised punaväelased ei pööranud nüüd enam mingit tähelepanu võõrastele. Näis, nagu oleks olnud selle maja vanaks harjumuseks võtta õhtul vastu võhivõõraid, tont teab kust tulnud „külalisi“. Poisid istusid vabas, pisut lohakas poosis keset tuba ulatuva pingi otsa peale ja näiliselt ükskõikse ja tüdinud pilguga hakkasid jälgima mängu.

Mängiti „kakskümmendühte“. Osavõtjad olid igaüks ametis kaartide ja rahapoognate lugemisega, mistõttu külalised jäid päriselt omette. Ainult Koljka heitis neile aegajalt pilku, kusjuures leelutavalt improviseeris: Vaat' sulle nalja, nalja, Aleks tuli Koljkale külla, külla...

Kolmanda ringi järele lõpetati mäng, mille järele Koljka ja ta külaliste lahkumine „Fomkini“ juures toimus niisama häirevabalt nagu hiljutine vastuvõttki. Punased polnud üldse huvitatud Koljka „külalistest“.

Koljka juhtis oma sõbrad toast välja, tiris neid pimedas enda järel läbi mitme aia ja õue, kuni viimaks peatus ühe väheldase majakese ees. Koputuse peale avati uks ja tulijad leidsid endid väikeses soojas ja mugavas talutares. Keegi vanaeit, vist perenaine, hakkas kohe kandma lauade toidunõusid.

„Noh, sõbrad,“ juubeldas Koljka, „visake maha vammused ja leidki ruumi istumiseks. Ka kuued visake maha; kui hakkab külm, siis viskame leili juurde. Hei, staruška, too lammast lauadele! Oot', oot', sõbrad, kostitan teid enne vahva napsiga. Parim lausa, mida üldse saada võib... Peale annan särisevat lambakintsu. Näete, sõbrad, siin ma elan just kui lukusepp, sõja lõhnagi pole... Hee!...“

Koljka katkestas järsku oma kõnevoolu ja pärani silmi jäi vahtima Heide kuue õlgadele. Seal ilutsesid uhked rahvusvärvides kantidega raamitud eesti vabatahtliku rahvaväelase õlakud. Külaskäigu ettevalmis-

tuse hoos unustasid poisid nende, punastele nii vastumeelsete atribuutide eemaldamise.

Nüüd tuli siis kohe avada kaardid. Poiste keelele olevad sõnad aga jäidki sinna. Koljka ruttas ise ette. Juba tasasema, isegi salapärasusest õhkuga häälega ütles:

„Aa, nüüd, sõbrad, tean, kust tulete. Tean, kuigi ei tahaks teada. Aga, mis seal ikka. Peab tunnistama, olete kanged mehed. Olete julged saksad, jah tõesti. Aga, postoi, nüüd tuleb olemist pisut julgemaks teha.“

Koljka hüppas eeskotta, riivitas seal ukse ja andis vanaeidele käsu teha samuti õuepoolse uksega.

„Sõbrad,“ ütles siis naeratades, „pole minu asi teada, kust tulete ja kes te praegu olete. Mulle olete teie vanad toverid ja sellastena võtan teid vastu alati ja kõikjal. Seega olen õelnud kõik. Nüüd — asja juurde! Asugem toidu kallale, teeme ka kõhtudele pisut rõõmu. Oot', oot', enne tuleb viisat kortel kärakat, seepeale kõvasti süüa ja siis... siis pistame uudiseid vahetama. Proosit!“

Koljka siiras, kuigi väiksel diplomaatlik lahkus kergendas ja lahendas tublisti seisukorda. Varsti pääsis valla sellane jutujuhu, nagu seda võis juhtuda vaid lapseõlve-sõprade harval jälleägemisel. Pikk, liiga pikk ja mitmekesine oli jutt, mis räägiti sel õöl seal väikses kambris. Juba koitis hommik, kui sõbrad lõpetasid jutu vastastikus arusaamise ja üksteise mõistmises. Et päevalgel külaliste tagasimineku võimata oli, siis tuli päev veeta veel kohapeal. Koljka siiras toverikkus ja mehelik käitlemine tegi sellegi mõnusaks ja mugavaks.

Õhtul, enne kui alati teekonda tagasi, andis Koljka külaliste ühele ettepanekule oma vastuse. See kõlas järgmiselt:

„Nüüd, millal mul on selge pilt sealseist oludest, pole mul midagi selle vastu, et minna koos teiega Eesti rahvaväe ridadesse, sinna, kus juba ammu pidi olema mu õige koht. Pole ju õieti minu süü, et senini eksiteel olin. Mäletate ju isegi, milline mõll ja virrvarr valitses Eestis enne okupatsioonivägede sissemarssimist. Ma polnud siis ega ole ka praegu huvitatud suurest ja kõrgest poliitikast, kuid ütlen avalikult, et pole sugugi need eesti pojad, kes okupatsioonivõimude eest põgenesid Venesse, süüdi selles, et nad kodumaal valitsevate ja kiiresti muutuvate olude mittetundmise ja enamlaste-juutide ägeda kihutustöö tagajärjel leidsid end Eesti Vabariigi vastaste leeris. Siis arvasime meie ja meie enamik arvab

ning usub praegugi, et Eesti Vabariigi nime taga sõdivad melega vene mustsada, balti parunid, üksikud eesti „kadakad“ ja nende tagasihutusel väevõimuga mobiliseeritud hall mass. Niisugune arvamine ja usk oli minulgi. Nüüd aga on mu otsus kindel ja kõikumatu. Lähen ja liitun teiega ja teiste Võru poistega. Kuid — enne tahan teha kõik mis mu võimuses, et üleminejate arv võimalikult suurem oleks. Selleks vajan mõni päev aega. Usun, et mu eeskujule järgib suur hulk, kui mitte enamik seniseid „seltsimehi“. Oma alluvatest, neist ma ei räägi, need tulevad ja lähevad alati sinna, kuhu lähen mina. Ütlen seekord lahkumiseks vaid niipalju — varsti näeme. Võtke siis mind vastu samasuguse otsekoheusega, nagu võtsin vastu teid.”

Tähelepanuväärseks tuleb siin lugeda üht huvitavat sündmuste kokkulangemist. Imelikul kombel toimus see Võru õppursõdurite retk punaste poolele just samal ööl, mil Eesti vägede staabiülema polk. Sootsil ja 2. Diviisi ülema polk. Puskaril oli samas rindelõigus kohtamine punaste diviisiülema polk. Rittiga. Sel kõrgemate väejuhtide kohtamisel arutati just eesti punaste ületuleku ja rinde avamise küsimusi. Ja... samal ajal arutasid kaks Võru koolipoissi punaste rühmaülema Koljka Zuboviga samuti ületuleku asju...

Meie ja punaste rindejuhtide kohtamisel sõlmitud kokkuleppe tagajärjel tuli 23. mail meie poole üle hulk punaseid suguvendi. Nende hulgas oli ka Koljka Zubov koos talu alluva komandoga.

Juriidilisi küsimusi.

Toim. kolonel E. Leithammel.

Küsimus: Millisel määral ja millistest ohvitseridele ja üleajateenijatele riigi poolt makstavatest teenistustasudest võib nende võlgade katteks kinnipidamisi teostada kohtu täitehtede või Administratiivsisseõudmise seaduse põhjal esitatud otsuste või määruste järgi.

Vastus: Eestähendatud küsimuse kohta on varem „Sõduris“ mitmel puhul ja mitmesuguste konkreet juhtude kohta juba seletusi antud, kuid silmas pidades, et vastavaid seadusi on vahepeal muudetud ja et samal ajal on üksikute tasude kohta „Sõdurile“ uusi küsimusi esitatud, seepärast alljärgneva lahendatakse vastav küsimus täies ulatuses uuesti.

Ts. Kp. S. § 1086 ja Adm. sissenõudm. sd. § 34 järgi teostatakse võlgade katteks kinnipidamisi riigiteenistuses oleva isiku poolt riigilt saadavatest teenistustasudest järgmisel määral:

- 1) aastas kuni 500 kr. saajalt:
 - valliselt või lasteta leselt — $\frac{1}{3}$;
 - abieluliselt või lastega leselt — $\frac{1}{4}$;
- 2) aastas üle 500 kr., kuid mitte üle 1000 kr. saajalt:
 - valliselt või lasteta leselt — $\frac{2}{5}$;
 - abieluliselt või lastega leselt — $\frac{1}{3}$;
- 3) aastas üle 1000 kr. saajalt:
 - valliselt või lasteta leselt — $\frac{1}{2}$;
 - abieluliselt või lastega leselt — $\frac{2}{5}$.

Kui aga võlglaste naine või lapsed omavad isiklikku vara, mis on küllaldane nende ülalpidamiseks, või kui nad omavad

mehest või isast eraldi sissetulekut, siis teostatakse võlglaste teenistustasudest kinnipidamisi nagu valliselt või lasteta leselt.

Ts. Kp. S. § 1085 järgi teostatakse riigilt saadavatest teenistustasudest riigiteenistuses oleva isiku võlgade katteks kinnipidamisi ülemuse korraldusel. Kinnipidamist teostatakse palgast, kõigist lisatasudest, korteri- ja toidurahadest, pensionist, ühekordsetest rahalistest autasudest ja igasugustest makstavatest või maksmisele kuuluvatest muudest summadest.

Ts. Kp. S. § 1087 järgi ei kuulu kinnipidamisele:

- 1) haavade eest määratud pensionid;
- 2) võlgnikule määratud toetused vanemate, naise või laste matmiseks, tulikahju, uputuse või mõne muu õnnetuse läbi laostumise puhul, samuti ka võlgniku enese või tema perekonnaliikmete ravimiseks määratud abirahad;
- 3) ametisõidu päevarahad, ja
- 4) võlgnikule vastava seaduse alusel makstav laste-abiraha (RT 1936, 102, 826).

Seisukoha võtmisel, kas ühest või teisest teenistustasust tuleb kinnipidamisi teha või mitte, ei saa aga piirduda üksi Ts. Kp. S. § 1085 ja 1087 sõnastusega, sest tähendatud §-id on kehtivad vene ajast, kus üksikute teenistustasude maksmise alused ja kord oli erinev samanimeliste tasude maksmise alustest ja korrast Eestis,

vaid iga tasu suhtes tuleb ühtlasi arvesse võtta vastava tasu maksmise aluseks olevat seadust või seadlust.

Ts. Kp. S. § 1085 mõtte kohaselt tuleb kinnipidamisi teostada üksnes rahas makstavatest teenistustasudest. Sellest tuleb järeldada, et vastavate seaduste alusel loomulikul väljaandmisele kuuluvad lisatasud, nagu ohvitseridele ja üleajateenijatele väljaantav kraami-, korteri- ja toiduvastustis ei kuulu raha peale ümberarvestamisele ja seepärast ei saa ka vastavatest lisatasudest kinnipidamisi teostada. Et loomulikul väljaandmisele kuuluv lisatasu riiklikel kaalutlustel mõnel juhul antakse välja rahas, siis ei muuda see vastava varustise otstarvet ega iseloomu. Ka kraamivarustise sellest osast, mis seadluse põhjal kuulub väljaandmisele rahas, ei saa võlgade katteks kinnipidamisi teostada, sest saadud rahaga on vastav sõjaväelane kohustatud endale soetama ettenähtud vormiesemed ja pealegi Ts. Kp. S. § 973 p. 7 näeb otseselt ette, et riigiteenistuses oleva isiku vormiriided ei kuulu arestimisele.

Kuigi Ts. Kp. S. § 1085 on otseselt loetletud ka korteriraha, siis ei saa eespooltoodud põhjustel selle all mõista ohvitseridele ja üleajateenijatele makstavat korteriraha.

Selgema ülevaate saamiseks tuleb kokku võttes tähendada, et

a) kinnipidamisi tuleb teostada: 1) palgast, lisapalgast ja lisatasudest, 2) teenistusvanusetasust, 3) üleajateenijate ühekordsest lisatasust, 4) kutse-lisatasust, 5) saartepäevarahast, 6) kütte- ja valgustusrahast, 7) komisjonidest osavõtmise tasust, 8) ületunnitust, 9) ergutusrahast (preemiast), 10) autasust;

b) kinnipidamisi ei tule teostada: 1) kraamivarustise rahast, 2) korterivarustise rahast, 3) toidurahast, 4) piirivalve üleajateenijate küttevastustise rahast, 5) ametisõidu päevarahast, 6) paigutustasust, 7) laagri-, manöövri- ja navigatsioonipäevarahast, 8) kursustel ja staažil viibivate päevarahast, 9) sõjalaevaga välismaal viibimisel saadavast palgakõrgendusest, 10) laste-abirahast, 11) matuserahast, 12) sünnitusrahast, 13) välismaale lähetuste puhul erariiete muretsemiseks antavast toetusrahast ja 14) piirivalve üksuste ülematele ja üksikutele valvuritele mitmesugusteks kuludeks makstavast rahast (RT 1924, 104 jt.).

Selgituseks üksikute tasude kohta, mille tõttu nendest ei tule võlgade katteks

kinnipidamise teostada, kuigi neid Ts. Kp. S. § 1087 ei ole loetletud, tuleb veel tähendada, et

— toiduraha ja piirivalve üleajateenijatele makstav kütteraha on loomulikul väljaandmisele kuuluv lisatasu;

— paigutustasud, laagri-, manöövri- ja navigatsioonipäevarahad, kursustel ja staažil viibivate päevarahad ja sõjalaevaga välismaal viibimisel saadav palgakõrgendus asendavad ametisõidupäevarahad;

— sünnitusraha ja välismaale lähetuste puhul erariiete muretsemiseks makstavad toetusrahad antakse riiklikel kaalutlustel ühekordseteks erakorralisteks kuludeks;

— piirivalve üksuste ülematele ja üksikutele valvuritele mitmesugusteks kuludeks makstava raha eest on vastavad isikud kohustatud teostama seadluses ettenähtud teenistuslikke ülesandeid, kuigi kulude kohta ei ole kohustatud esitama aruannet ega arveid.

Millise võla katteks sissenõudmisi teostatakse, sellel ei ole tasudest kinnipidamisel mingit tähtsust. —k.

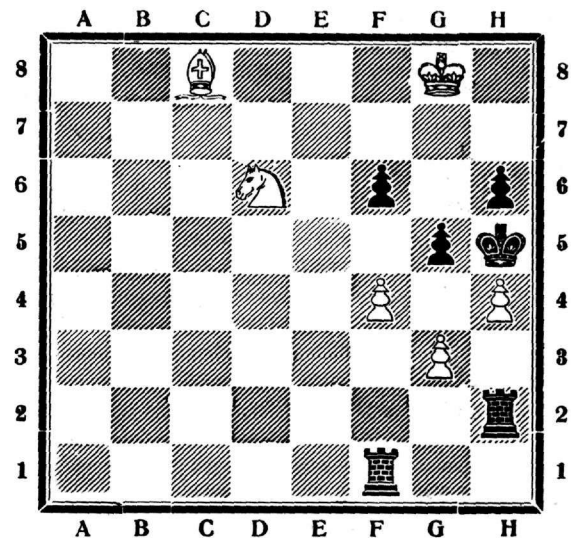
Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 24.

Koostanud: G. M. Kasparjan.

Mustad.

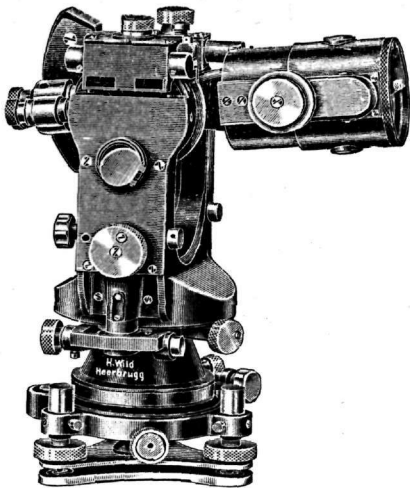
Valged.

Valged algavad ja võidavad. Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 23 lahendus.

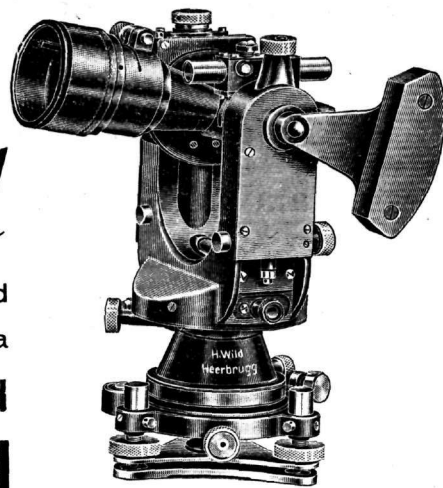
1. Vf4—b4 Lb2:b4 (La1+ 2. Oc1) 2. b7—b8L+ Lb4:b8 3. Oh6—f4+ Kd6—d5 4. Of4:b8 Kd5—e4 5. Kd1—e2 ja valged võidavad.

Vastutavtoimetaja major Alfred Luts. Tegevtoimetaja kapten Martin Nurk.

Wild

Maailmakuulsad
kõrge täpsusega
optilised
möödurijistad

A.-S. Heinrich Wild Heerbrugg
(SCHWEITS)

Ainuesindaja: Tallinn, Kullasepa 5-3. Telef. 438-33
O. TEPPOR

Tsinkograafia

K. Romm & Ko

Valmistame ühe- ja mitmevärvilisi kliseid

Telefon 457-05, Tallinn, Pikk 36

Tähelepanu!

Ilmus müügile raamat „6. jalaväepolk
Vabadussõjas 1918—1920.”

Pealadu 6. Üksikus Jalaväepataljonis
Pärnus. Müügil kõigis Sõjaväe Majandusühisuse osakondades üle Eesti, peale nende:

Tallinnas — Tallinna Eesti Kirjastusühisuse („Päevalehe”) raamatukaupluses Pikk tn. 2 ja Pärnu mnt. 10. Kooli-Kooperatiivi raamatukaupluses S-Karja tn. 19.

Tartus — „Postimehe” raamatukaupluses.

Raamat sisaldab 767 lehekülge ja on rikkalikult illustreeritud. Hind brošeeritult kr. 4.50, originaal riideköites kr. 7.20.

**6. Rahväe Polgu
Sõjaväelaste Ühing.**

20. aastapäeva puhul tervitab

7. Jalaväerügementi ja 8. Üksikut Jalaväepataljoni

Sõjaväe Majandusühisus

Tallinn, Pikk tän. 11, telef. 452-07

Võru osakond

Jüri tänav 24, telefon 129

Tartu	osakond	Võidu 3,	telef. 11-16
Rakvere	"	Lai 17,	" 76
Pärnu	"	Kalevi 27,	" 297
Narva	"	Malmi 1,	" 143
Viljandi	"	Tartu 6,	" 160

7. Jalaväerügementi tervitavad 20. aastapäeva puhul

Kirjastus O-ü. „Täht“

Raamatukauplus, trüki- ja köitekojad

Võru

Petseri

A-S. VÕRU PANK

A-S. „TEKLA“ Võru osakond

Eesti Panga maja, telef. 126

7. Jalaväerügementi tervitavad 20. aastapäeva puhul

VALDO PÄRG

Malcolm ja Ko esindaja Võrus

HERMAN ZIEHR

Võru

Kreutzvaldi 41

K-m. Paul Mägi ja Nassar

Petseri

Turuplats 16, telef. 115

A-s. Jaak Puhk ja Pojad

Petseri kontor

Turuplats 3

PETSERIMAA KOOPERATIIV

Petseri

Tartu 7, telef. 76

Joh. Kann

Raua- ja ehitusmaterjali-kauplus

Petseri

Riia 14

T. Rätsepp

Koloniaal-delikatess- ja tubakakauplus

Petseri

Tartu 1

7. Jalaväerügementi tervitavad 20. aastapäeva puhul

Oskar Jagomäe

Raamatu-, kirjutusmaterjali- ja tapeediäri

Petseri

Tartu 4, telef. 125

J. Osolin

Liha- ja vorstikauplus

Petseri

Poska 7 ja Jõe 8

Lihaäri LUDVIG ARRAS

Kreutzvaldi 36, telef. 219

VÖRU NAHATÖÖSTUS

M. GOLDBERG

Telef. 43

Jüri 1-a

RUDOLF VESKE

Kella- ja kullasepääri

Võru

Firma A. SIBUL

Jüri 5-c, telef. 157

Võru

S. JUDEIKIN ja POJAD

Võru

Jüri 16

AUGUST TAAL

Kullasepääri

Tartu 15

Võru

O-Ü. P. EBBER ja KO.

Võru

M. MEGOMÄE

Pagari- ja kondiitrläri

Kreutzvaldi 20

Võru

AUGUST LEPP

Võru

Tartu 9

Rätsepmeister R. KORNEL

Võru

Jüri 23

7. Jalaväerügementi tervitavad 20. aastapäeva puhul

<p>EDUARD LEMBER „Livonia“ õlleladu ja karastavad joogid Võru</p>	<p>A. KIVIRANNA Moe- ja lilleäri Võru Kreutzvaldi 26</p>
<p>RUDOLF KAVER Võru Tartu 4-b</p>	<p>VANA-APTEEGI Rohu- ja värvikauplus. Võru Kreutzvaldi 15</p>
<p>PETSERI EESTI HARIDUSSELTS</p>	<p>PETSERI NOORTEMEESTE KRISTLIK ÜHING</p>
<p>PETSERI SKAUTIDE MALEV</p>	<p>ARN. RAUD Kulla-kellasepaäri Petseri Turuplats 3</p>
<p>„LIVONIA“ esindus Petseri Riia 21</p>	<p>A. SOKK Rohu-värvi-õlikauplus Petseri Poska 1</p>
<p>J. TULBA Pagari- ja kondiitriäri ja kohvik Petseri Vabaduse 11</p>	<p>K. UGGUR Pühadeks kauneid lauaserviise Petseri Kaubarida 9</p>
<p>T. ŠENBURSKI ja POEG Riide- ja pudukauplus Petseri Kaubarida</p>	<p>PAUL HELSTIN Rohu- ja värvikauplus Petseri, oma majas</p>
<p>S. MARTSEN Riide- ja valmisriideäri Petseri Kaubarida</p>	<p>K-m. J. TIBBING Raadio-, laskerlistad ja ajanäitajad Petseri Turuplats 18</p>

7. Jalaväerügementi tervitavad 20. aastapäeva puhul

P. MÄGI ja S. SKVORTSOV

Riide- ja valmisriideäri

Petseri

Kaubarida

A. ja J. KARBA

Raud-, ehitus-, auto- ja majatarbed

Petseri

Tartu 8

RESERVEERITUD

A.-S. Krediit Pank

Tallinn, S. Karja 20, telef. kodune keskjaam 425-00

VÖRU OSAKOND

Võrus, Jüri tän. 18, telef. 71

Toimetab kõiki pangaoperatsioone

Georg Stude

Asutatud 1864. a.

*

Tallinn, Pikk 16

Telef. nr. 442-76

Külastage

Restoran - öölokaali

O·K

Telefon 449-93

KOHVIK

Telefon 432-61

S. Karja 18 Tallinn

AS T E K L A R I I D E K A U P L U S E D

TALLINN: S. KARJA 15.
PÄRNU MNT. 6. ESTONIA PST 1:.

HAAPSALU, KURESAARE,
MUSTVEE, NARVA, PETSERI, PÄRNU,
RAKVERE, VALGA, VILJANDI, VÖRU

ERA

KEILA VILLAKETRAMISE- & KUDUMISTÖÖSTUS

TALLINN, SOO 27.
TELEFON: 461-01, 438-35

Valmistab kõrges headuses
meesterahva palitu- ja üli-
konnariideid, naisterahva
mantli- ja kleidiriideid,
kudumis- ja vaibalõngu,
vatti jne.

Jalanõud ja nahk

kaitsemärgiga

UNION →

omavad parima kuulsuse

Sääsaapaid

veekindlaid ja kroomnahast.

Saapasääri

(sihvitsid) ja saapapeanahku.

Viltjalanoõusid

tuntud Hoppe ja Ko. tehasest nahkadega ja nahkadeta.

Kalosse ja

botikuid

„Põhjale“, „Quadrat“,
„Tretorn“ j.t.

Müük suurel ja vähesel arvul

Suurmüügil tehaste hindadega.

Naha-, jalaõude- ja hobuse- riistade kauplus

Nikolai Böstrov.

Tallinnas, Veneturg nr. 1 (Narva m. poolel)
Kõnetr. 313-13.

Harju kohvik

□

Tallinn, Vabaduse pl. 7

Telefon 414-00, 414-01.

Kõie- ja nõõritööstus

Georg Hendrikson

Tallinn

Tööstus Pärnu mnt. 129, telefon 459-27.

Ladu V. Karja 6, telefon 445-29.

Tallinna vanim kohvik ja kondiitritööstus

H. Feischner ja Poeg

ESMAJÄRGULISED
SAADUSED

Tallinn, Harju 48. Telef. 479-00; 445-00; 436-58

Plekitööstus ja litograafia

G. Linholm

igasuguste plekk-karpide, -tooside,
-nõude, -plakatte j.n.e. valmis-
tamine

Tuubitööstus

Artur A. Linholm

Valmistatakse tinatuube nr. 0-11.
Töö headus kindlustatud.

Vana Kalamaja 32. telefon 439-93.

KAUBANDUSE A-S.

HÜPPLER & Ko

Tallinn, Tartu mnt. 43

Telefon 305-01, 306-12

Soovitame suuremal ja väiksemal arvul:
rauda, plekki, igasugu tööriistu,
ehitusmaterjale, majapidamis-,
jahi- ja maalritarbeid.

Ostame: vana rauda, malmi, plekki ja
muid metalle.

Soovitab
kõiksuguseid
mööbleid.

J. KALLO mööbliäri

asut. 1920. a.

S. Karja 18, Tallinn.

Telef. 446-89.

Ilford Selo fotomaterjalid:

plaadid, paberid,

filmid, sero-filmid,

röntgenfilmid ja paberid

filtrid, j. n. e.

ILFORD Limited,

Ilford, London. Briti mereväe, armee, õhujõudude
ja teiste valitsusasutiste kaubamuretsejad.

Teateld annab ainuesindaja:

Eesti Tööstustarvete A-S., Tallinn,

V. Karja 1. Telefon 426-72.

Reserveeritud

Kreenholmi
Puuvillasaaduste Manufaktuuri
Osaühisus

Asutatud 1857. a.

Vabrikud: Kreenholmis Narva lähedal.

Juhatus:

Tallinnas, Pikk 68. Telefon 426-63.

Müügikoht:

Kaubandus-Tööstus Aktsiaselts

„KREENBALT”

Tallinn, Suur Karja 13, telef. 425-14.

Müük ainult suurel arvul.

IMPERIAL CHEMICAL INDUSTRIES LIMITED, LONDON.

EESTI JA PALJUDE TEISTE RIIKIDE KONTRAHENDID.

Kuulipildujate ja püsside laske-
moon ja selle materjal, lõhke-
ained sõjaväeliseks otstarbeks,
rohud püssidele ja kahuritele:
trotüül, rondellid, iga sorti
mitte rauda sisaldavad metallid.

ESINDAJA EESTIS:

V-d J. & K. SEPP, Rauda 49, Tallinn.

Arstid
Sõnum

Tööpakkumised

Korteripakkumised

Ostetakse

Inimid

Arstid

Korterotsimised

Pidud

Töotsimised

Mitmesugust

Kadunud

Palvetajad

Leitud

Abwokaadid

Müüakse

"Säevalehes"

Juulifutis

Toked kirja-
arstid

Yahel's
arstid

taba märki!

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Arstid
Kerada
Draamalehti

Spefisiimat
perenaist-
kasvatajd

Moodne korter
8 tuba, teenijakom. ja
kaminaga, pariteit.

Muud materjali bima
Ehitekaupluse asenduse
Puhastusteenus
Hemontööstus

...c, wann ja
mugavustega 1800
Sõnnikoalbi 18

Taku Valg
Kirjanduslik
Paparit

koer
1000
1000

Käevõru
1000

Dr. Reil
1000

Dr. N. Satt
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000

Arstid
1000